

2018

İSTİNTAQ BAXIŞI TAKTİKASI

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
DAXİLİ İŞLƏR NAZİRLİYİ
POLİS AKADEMİYASI**

İSTİNTAQ BAXIŞI TAKTİKASI

Dərs vəsaiti

Dərs vəsaiti Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər Nazirliyinin Polis Akademiyasının Elmi Şurasının 28 fevral 2018-ci il tarixli 2 nömrəli iclas protokolu ilə təsdiq edilmişdir.

Bakı 2018

Dərs vəsaiti Polis Akademiyasının «Kriminalistika» kafedrasında hazırlanmışdır.

Elmi redaktorlar:

DİN-in Polis Akademiyasının rəisi, polis general-mayoru, hüquq üzrə elmlər doktoru, dosent
Nazim Tələt oğlu Əliyev

Polis Akademiyası rəisinin tədris və elmi işlər üzrə müavini, polis polkovniki, h.e.d., professor
Mahir Bayram oğlu Əhmədov

Müəlliflər:

Daxili İşlər Nazirliyinin Krimnalistik İdarəsinin rəisi, polis polkovniki, hüquq üzrə fəlsəfə doktoru Gündüz Sadıxov	Nazirliyinin Tədqiqatlar rəisi, polis polkovniki, hüquq üzrə fəlsəfə doktoru	DİN-in Polis Akademiyasının «Kriminalistika» kafedrasının rəisi, polis polkovniki, hüquq üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Allahverdi Mahmudov
---	--	---

DİN-in Polis Akademiyasının «Kriminalistika» kafedrasının baş müəllimi, polis polkovnik - leytenantı Ələkbər Allahverdiyev	DİN-in Polis Akademiyasının «Kriminalistika» kafedrasının baş müəllimi, polis polkovnik - leytenantı Rasim İsaqov
--	---

Korrektor: Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti nəzdində Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Kollecinin Tədris-metodika kabinetinin müdiri, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, Fərqanə Aydın qızı Əliyeva

Rəyçilər:

BDU-nun "Cinayət prosesi" kafedrasının professoru, hüquq elmləri doktoru Mithəd Qəfərov

Milli Aviasiya Akademiyasının «Hüquqşünaslıq» kafedrasının dosenti, hüquq üzrə fəlsəfə doktoru Şöhlət Kərimov

MÜNDƏRICAT

Giriş	5
<u>I Fəsil</u> İstintaq baxışının mahiyyəti və növləri.	
Meyitin qəbirdən çıxarılmasının prosesual və kriminalistik aspektləri.	
§1 İstintaq baxışının mahiyyəti və növləri.....	6
§2 Meyitin qəbirdən çıxarılmasının prosesual və kriminalistik aspektləri.....	15
<u>II Fəsil</u> Hadisə yerinə baxış	
§1 Hadisə yerinə baxışın anlayışı, prinsipləri və əsas vəzifələri	17
§2 Hadisə yerinə baxışın taktiki üsulları.....	19
§3 Hadisə yerinə baxışın mərhələləri.....	30
<u>III Fəsil</u> Hadisə yerinə baxış protokolu	
§1 Hadisə yerinə baxış protokolunun giriş, təsviri və nəticə hissələri.	46
§2 Hadisə yerinə baxış zamanı audio və video yazının tətbiqinin kriminalistik xüsusiyyətləri.....	53
§3 Hadisə yerinin plan və sxemləri.	58
<u>IV Fəsil</u> Yol nəqliyyat hadisəsi yerinə baxışın taktiki xüsusiyyətləri.....	64
<u>V Fəsil</u> Meyitə baxışın keçirilməsinin bəzi taktiki xüsusiyyətləri.....	84
Əlavə I	
Müxtəlif maddi izlərə və əşyalara baxışın keçirilməsinin kriminalistik qaydaları.....	89
Əlavə II	
Hadisə yerinə baxış protokolunun nümunələri.....	111
Ədəbiyyat.....	127

Giriş

Cinayətkarlıqla mübarizənin elmi təminatı əhəmiyyət kəsb edən aktual məsələlərdən biridir. Bu baxımdan respublikamızda hüququn müxtəlif sahələrini əhatə edən fundamental elmi tədqiqatların aparılması ilə yanaşı çoxsaylı dərslilər, dərslər vəsaitləri, monoqrafiyalar, elmi məqalələr və i.a nəşr olunur. Buna baxmayaraq bu istiqamətdə elmi araşdırmaların aparılması, zəruri tədris vasaitlərinin hazırlanmasına həmişə ehtiyac duyulur. Bu baxımdan kafedrada hazırlanan “İstintaq baxışı taktikası” adlı dərslər vəsaitini həm nəzəri, həm də təcrübi nöqteyi-nəzərdən dəyərli hesab etmək olar.

İmami, eksperimentlərin Vəsaitdə istintaq baxışına kriminalistika sahəsindəki alimlərin müxtəlif yanaşmaları, onun növləri, məqsədi, əhəmiyyəti barədə məlumatlar əks olunur. İstintaq baxışının əsas növlərindən biri olan hadisə yerinə baxış istintaq hərəkətinin anlayışı, prinsipləri, vəzifələri, taktiki aspektləri, mərhələləri, üsul və metodları ətraflı şərhləndirilmişdir.

Vəsaitdə həmçinin hadisə yerinə baxış protokolunun tərtibinə göstərilən tələblər, onun prosessual, taktiki və texniki aspektləri açıqlanmış, eyni zamanda baxış protokoluna əlavə olunan sxemlərin tərtibatının, fotosəkillərin çəkilməsinin və video yazıların aparılmasının kriminalistik xüsusiyyətləri göstərilmişdir. Maraqlı məqamlardan biri də odur ki, vəsaitdə maddi sübut əhəmiyyəti kəsb edən müxtəlif izlərə və əşyalara baxışın kriminalistik qaydaları və baxış fraqmentləri, eyni zamanda təcrübədə daha çox rast gəlinən oğurluq, qəsdən adamöldürmə və yol-nəqliyyat hadisələri üzrə baxışın

taktiki aspektləri əks olunmuş və baxış protokolunun nümunələri əlavə edilmişdir.

I Fəsil

İstintaq baxışının mahiyyəti və növləri. Meyitin qəbirdən çıxarılmasının prosesual və kriminalistik aspektləri

§1 İstintaq baxışının mahiyyəti və növləri

İstintaq baxışı prosesual və kriminalistik baxımdan cinayət işi üzrə vacib məsələlərin həllində xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Hüquq ədəbiyyatında istintaq baxışı ilə bağlı kifayət qədər diskussiyalar, yanaşmalar və fikir ayrılıqları mövcuddur.

İstintaq baxışına anlayış ilk dəfə olaraq 1950-ci ildə nəşr olunmuş “Kriminalistika” adlı dərs vəsitində professor İ.N.Yakimovun müəllifliyi ilə hazırlanmış “Hadisə yerinə və maddi sübutlara baxış” fəslində verilmişdir. İ.N.Yakimovun fikrincə baxış istintaq hərəkəti olub, cinayətin tez açılması və cinayətkarın ifşa edilməsi üçün maddi məlumatların müəyyən edilməsinə yönəlmişdir. Müasir dövrdə isə istintaq baxışına fərqli yanaşma var. Belə ki, istintaq baxışı bu istintaq hərəkəti olub, törədilən əməlin bütün hallarının müstəntiq tərəfindən bilavasitə qavranılması və öyrənilməsi məqsədilə cinayətin açılması və araşdırılması üçün əhəmiyyət kəsb edən əşyaların, sənədlərin, maddələrin, materialların və i.a. aşkar edilməsi, qeyd olunması, götürülməsi başa düşülür.

İstintaq baxışının digər istintaq hərəkətləri ilə (axtarış, istintaq eksperimenti, məhkəmə ekspertizası və s.) oxşar

cəhədləri olsa da özünün prosesual təbiətinə və keçirilmə taktikasına görə onlardan prinsipial fərqlənir. Baxışın mahiyyəti cinayət işi üzrəsübut əhəmiyyətli faktların mövcudluğu və xarakteri barədə bilavasitə müstəntiqdə real təəssüratın yaranmasında ifadə olunur. İstintaq baxışı zamanı dərketmənin müxtəlif metodları tətbiq edilir. Həmçinin baxış prosesində ümumdərketmə nəzəriyyəsiindən, təfəkkürün məntiqi qaydalarından, analiz və nəticələrin təhlilindən geniş istifadə olunur. Baxış bu ancaq müşahidə deyil, eyni zamanda tədqiq olunan hadisə ilə bağlı obyektlər üzərində ölçmələrin, hesablamaların aparılması, onların müqayisə editəbiqi və nəticədə isə müstəntiq , eyni zamanda hadisənin digər iştirakçıları tərəfindən aşkar edilmiş və müəyyən olunmuş bütün halların müəyyən metodlarla təsvir edilməsi vəəks olunması ilə izah olunur.

İbtidai araşdırma prosesində istintaq baxışı çox böyük əhəmiyyətə malikdir. İstintaq baxışı ilə cinayətin baş vermə mexanizminin ayrı-ayrı halları, cinayətkarın izləri və digər maddi sübutlar aşkar olunaraq tədqiq edilir vəəldə olunan nəticələr əsasında isə istintaq şəraiti qiymətləndirilir, onun əsas istiqamətləri müəyyənləşdirilir, cinayətin törədilmə üsulları və cinayətkarın şəxsiyyəti barədə təəssüratlar fopmalaşır. Bütün bunlar da öz növbəsində ibtidai araşdırmanın nəticəsinə müsbət mənada təsir göstərir.

İstintaq baxışı taktikasının ümumi müddəaları. Kriminalistika elmində istintaq baxışı və onun ayrı-ayrı növlərinə dair bir sıra tövsiyələr işlənilib hazırlanmışdır.

1.Baxışın vaxtında keçirilməsi. Göstərilən taktiki tələbin mahiyyəti ondan ibarətdir ki, zərurət yarandıqda baxış dərhal həyata keçirilməli, bütün obyektlər

maksimum mühafizə olunmalı, həmçinin onun səmərəliliyi və müvafiq nəticələrin əldə olunması təmin olunmalıdır. Bu da öz növbəsində baxışın təxirəsalınmadan aparılması prinsipindən irəli gələrək təmin olunur. İstintaq baxışının təxirəsalınmadan aparılması bir-biri ilə əlaqədə olan iki səbəblə şərtləndirmək olar.

Birincisi, baxış obyektlərinin tez və bərpası mümkün olmayan dəyişikliyə uğranması cinayətlərin açılması və araşdırılması üçün əhəmiyyət kəsb edən halların və maddi izlərin bilavasitə müstəntiq tərəfindən qavranılmasına mənfi təsir göstərə bilər. Belə dəyişikliklər obyektiv və subyektiv səbəblərdən, həmçinin maddi izləri dəyişərək və ya tamamilə məhv edərək cinayətin gizlədilməsində marağı olan şəxslər tərəfindən edilə bilər. Məsələn, müstəntiq yol-nəqliyyat hadisəsi yerinə baxışı müəyyən qədər təxirə saldıqda həmin yerdə nəqliyyat vasitələrinin intensiv hərəkəti nəticəsində iş üçün vacib olan maddi izlər məhv ola bilər. Digər misal, obyektiv səbəbdən müstəntiq tərəfindən şübhəli şəxsin müayinəsi gec aparıldığı hallarda onun bədənində zərərçəkən şəxsin özünü müdafiə zamanı ona yetirilən zədələrin yaranma vaxtının məhkəmə-tibbi ekspertizası tərəfindən müəyyən edilməsini çətinləşdirə bilər.

İkincisi, istintaq baxışının nəticələri bir qayda olaraq istintaqın sonrakı mərhələsi üçün ilkin məlumat mənbəyi kimi xidmət edir, onun perspektiv istiqamətlərini müəyyənləşdirir və zəruri fərziyyələrin qurulmasına imkan yaradır.

2.Baxışın obyektivliyi və hərtərəfliliyi. Baxışın obyektivliliyi dedikdə, baxış zamanı müstəntiq ancaq özünün ilkin təəssüatlarına qapanmamalı, zəruri olan

mümkün fərziyyələri yoxlamalıdır. Obyektivlik həmçinin baxışın nəticələrinin protokolda tam əks olunmasında, eyni zamanda orada müstəntiqin gəldiyi nəticələrin, mülahizələrin, rəylərin əks olunmasının yolverilməməzliyində özünü göstərir. Baxışın obyektivliyi ilə onun hərtərəfliliyi sıx əlaqəli olub, bir-biri ilə daima uzlaşır. Baxışın hərtərəfli aparılmasını həm taktiki, həm də texniki-kriminalistik üsul və vasitələrin geniş tətbiqi ilə nail olmaq olar, bu da aparılan tədqiqatların dairəsini genişləndirir, həmçinin adi şəraitdə əldə edilə bilmədiyimiz məlumatların toplanılmasına imkan yaradır. Müstəntiq tərəfindən baxışın obyektiv və hərtərəfli aparılmasını təmin edən məqamlara, onun izlərin yaranma mexanizmi ilə bağlı zəruri kriminalistik biliklərə malik olması, bu sahədə uğurun əldə edilməsinin zəmanəti olan müşahidə aparma, diqqətli və səbirli olma kimi keyfiyyətləri döstərmək olar.

3. Baxışın aktiv aparılması. Müstəntiq baxışışdə marağı olan şəxslərin təhriki ilə deyil, öz xidməti səlahiyyətləri çərçivəsində həyata keçirir. O, baxış zamanı aktivlik göstərərək izlərin və digər maddi sübutların aşkar edilməsi üçün tədbirlər görür. Müstəntiq istintaq baxışının keçirilməsini təşkil edir və onun gedişatına rəhbərlik edir, çünki o, cinayət işi üzrə ibtidai araşdırmanın obyektiv və hərtərəfli aparılmasına məsuliyyət daşıyır.

4. Baxışın metodikliyi və ardıcılığı. İstintaq baxışının bu növü onun düzgün təşkili və planlı şəkildə aparılmasında ifadə olunur. Eyni zamanda baxış keçirilən obyektin spesifik xüsusiyyətlərinin nəzərə alınması, daha səmərəli üsul və metodların seçilməsinin metodikliyi, baxış zamanı müstəntiqin müəyyən hərəkətlər və qaydalar çərçivəsində fəaliyyəti isə onun ardıcılığını bildirir.

Baxışın məqsədi:

- cinayətin və onun izlərinin aşkar edilməsi;
- cinayətin törədilməsi şəraitinin aydınlaşdırılması;
- cinayətin açılması üçün başqa halların aydınlaşdırılması.

Baxışın növləri:

Obyektlərin dairəsindən asılı olaraq:

a) hadisə yerinə baxış (vəsaitdə ayrıca paraqrafda veriləcəkdir);

b) əşyalara baxış – onların ümumi görünüşünün öyrənilməsi ilə başlanır. Müstəntiq əşyanın vəziyyətini, onun adını və təyinatını, buna zərurət olduqda həmin əşyadan istifadə edilməsi qaydalarını müəyyənləşdirir. Sonra isə baxış prosesində əşyanın fərdi əlamətləri, onun qüsurları və xüsusiyyətləri, hansı təyinat üzrə istifadə edilməsini göstərən əlamətləri aşkar edilir.

c) sənədlərə baxış - sənəddə maddi sübut əhəmiyyəti kəsb edən əlamətlərin aşkar edilməsi, qeydə alınması, habelə onlarda əks olunan halların və faktların müəyyənləşdirilməsi məqsədi ilə həyata keçirilir. Sənədlərə baxış bir qayda olaraq, maraq doğuran sənədin nədən ibarət olmasını, onun kimdə və harada saxlanılmasını, sənədin mənşəyini, onun ünvan sahibinə kimdən daxil olmasının aydınlaşdırılması ilə başlanır. Müstəntiq maddi sübut əhəmiyyəti kəsb edən sənədlərə baxış zamanı onların həqiqiliyini aydınlaşdırmaq məqsədi ilə mümkün olan üsul və vasitələrdən istifadə etməlidir. Bu məqsədlə o, sənədin məzmununu, formasını, materialını və ayrı-ayrı hissələrini, imzanı, möhür, ştampları və s. öyrənməlidir. Sənədlərə və əşyalara baxış bir qayda olaraq, müvafiq istintaq hərəkəti çərçivəsində, həm də ayrıca keçirilə bilər.

Maddi sübut əhəmiyyəti kəsb edən sənədin hadisə yerinə baxış protokolunda qeyd edilməsi qaydaları:

- sənədin adı, onun sayı və verilmə tarixi;
- sənədin hazırlandığı kağızın növü (sıxlığı, rəngi, cizgilərin olub-olmaması);
- ölçüləri;
- kənarlarının xarakteri (düz,əyri, kəsilməsi);
- mətnin növü (yazı makinasında, kompüterdə, mətbəədə, sürətçixartma aparatlarında çap olunması; əlyazmanın-karandaşla, diyirçəkli qələmlə, flomasterlə, mürəkkəblə yazılması);
- yazıldığı mürəkkəbin rəngi;
- möhür və ştamp əkslərinin yerləşməsi və xarakteri (mətnin mahiyyəti, mürəkkəbin rəngi);
- imzaların xarakteri və yerləşməsi (nə ilə icra olunması, mürəkkəbin rəngi, hansı hərflərdən və oxunulmayan ştrixlərdən ibarət olması);
- qatlama xətlərin, pozma izlərinin, dəşiklərin olması;
- sənədin saxtalaşdırılması üçün xarakterik əlamətlərin olması.

ç) meyitə tapıldığı yerdə baxış; meyitə baxış əsasən ölümün nə vaxt baş verməsini, cinayətin şəraitini və zərərçəkmişin şəxsiyyətini müəyyən etməyə imkan yaradan izlərin və ya başqa maddi sübutların müəyyən edilməsi məqsədini daşıyır. Meyitə baxış bir çox hallarda ölümün səbəbinin, cinayət törədilən zaman tətbiq olunan silahın və ya alətin növünün müəyyənləşdirilməsinə də kömək edir.

Baxış zamanı əsasən meyitin ümumi vəziyyəti, paltarları, bədənivəondaolanzədələr məhkəmə-tibbi ekspertin iştirakı ilə tədqiq olunur (vəsaitdə ayrıca paraqrafda veriləcəkdir).

d) hadisə yeri olmayan binalara və ayrı-ayrı yerlərə baxış - binaya və ya müəyyən yerlərə baxış əsasən həmin binanın və ya yerin bilavasitə cinayət hadisəsi ilə əlaqəsi olmadığı hallar da aparılır.

Təqsirləndirilən və ya şübhə edilən şəxs öz ifadəsində cinayətin izlərinin və cinayət alətlərinin habelə başqa maddi sübutları gizlətdikləri yerləri göstərdikləri hallarda, binaya yaxud müəyyən yerlərə baxış keçirilə bilər. Belə hallarda baxışda təqsirləndirilən, yaxud şübhə edilən şəxsin iştirakı məcburidir. Bu növ baxışın obyektı anbar, ticarət, istehsalat və yaşayış binaları, müəyyən müxtəlif ərazi sahələri, cinayət etmiş şəxslərin görüşdüyü yerlər ola bilər. Binaya və ya müəyyən yerlərə baxış hadisə yerinə baxışın ümumi qaydaları əsasında həyata keçirilir.

ə) heyvanlara baxış bir sıra cinayətlərin istintaqı prosesində məsələn, mal-qara oğurluğu zamanı heyvanlara baxışın keçirilməsi zərurirəti meydana çıxır. Bu kimi hallarda adətən baxışın məqsədi heyvanın müəyyən təsərrüfat və ya konkret şəxsə aid olmasını aydınlaşdırmağa, habelə heyvanın eyniləşdirilməsini həyata keçirməyə imkan verən əlamətlərinin aşkar edilməsindən ibarətdir.

c) şəxsi müayinə - məhkəmə-tibb ekspertizanın keçirilməsi tələb edilmədiyi halda şübhəli, təqsirləndirilən, zərərçəkmiş şəxsin və ya şahidin bədənində cinayətin izlərini və ya xüsusi əlamətləri aşkar etmək məqsədilə müstəntiq onların şəxsi müayinəsini apara bilər (CPM-in 238 maddəsi).

Şəxsin tutulması və ya həbs edilməsi halları istisna olmaqla insanın iradəsinə zidd onun şəxsi müayinə yalnız məhkəmənin qərarı əsasında aparılır.

Təqsirləndirilən və ya şübhəli şəxs üzərində şəxsi müayinənin aparılmasında onun müdafiəçisi iştirak etmək hüququna malikdir.

Zəruri hallarda şəxsi müayinə həkimin və ya məhkəmə təbabəti sahəsində mütəxəssisin iştirakı ilə aparılır. Şəxsin soyundurulması ilə müşayiət edilən şəxsi müayinə eynicinsdən olan şəxslərin iştirakı ilə aparılır.

Əks cinsdən olan şəxsin soyundurulması zərurəti yarandıqı halda müstəntiq, təqsirləndirilən və ya şübhəli şəxsin müdafiəçisi həmin istintaq hərəkətinin aparılmasında iştirak edə bilməz. Belə hallarda müstəntiqin tapşırığı ilə şəxsi müayinə həkimin və ya məhkəmə təbabəti sahəsində mütəxəssisin iştirakı ilə aparılır.

Şəxsi müayinə qurtardıqdan sonra müstəntiq bu istintaq hərəkətinin protokolunu tərtib edir və bu protokolda aşağıdakılar göstərilir:

- şəxsi müayinənin aparıldığı vaxt və yer;
- müstəntiqin soyadı, adı və atasının adı, vəzifəsi;
- şəxsi müayinədə iştirak etmiş məhkəmə təbabəti sahəsində mütəxəssisin və ya həkimin vəzifəsi, soyadı, adı və atasının adı;
- şəxsi müayinənin aparılmasında iştirak edən şəxslərin soyadı, adı və atasının adı, habelə onların doğulduğu il, ay, gün və yer, vətəndaşlığı, təhsili, iş yeri, məşğuliyyət növü və ya vəzifələri, faktiki yaşadıkları və qeydiyyatda olduqları yer;
- müşahidə edilmə ardıcılığı ilə şəxsi müayinə zamanı bütün aşkar olunanlar.

Şəxsi müayinə protokoluna iştirakçılara müvafiq qeydlərinin daxil edilməsi hüququ izah olunur və bütün iştirakçıları tərəfindən imzalanır. Protokol bir neçə səhifədə

tərtib edildikdə onun hər bir vərəqi istintaq hərəkətinin iştirakçıları tərəfindən imzalanır.

Ardıcılığına görə baxış əlavə və təkrar növlərə bölünür. Əlavə baxış tədqiqatın sonrakı gedişində hadisə yerindəki ayrı-ayrı obyektlərə, ümummiyyətlə, ətraflı baxış keçirilmədiyi hallarda aparılır.

Təkrar baxış isə aşağıdakı hallarda həyata keçirilir:

- baxışın əlverişsiz şəraitdə keçirilməsi ilə əlaqədar cinayət işi üçün vacib olan izlərin və əşyaların aşkar edilməsi mümkün olmadıqda;

- baxış keyfiyyətsiz aparıldıqda, yəni cinayət işi üçün vacib olan məsələlər tədqiq olunmadıqda, zərurət yarandığı hallarda isə xüsusi biliklərin tətbiqi üçün baxışa mütəxəssislər cəlb edilmədikdə;

- hadisə yerində müxtəlif xarakterli izlərin və mikroobyektlərin axtarılması və aşkar edilməsi üçün sərhədin daha geniş götürülməsinə zərurət yarandıqda.

§2 Meyitin qəbirdən çıxarılmasının prosesual və kriminalistik aspektləri

Meyitin qəbirdən çıxarılması zərurəti olduqda müstəntiq ibtidai araşdırmaya prosesual rəhbərliyi həyata keçirən prokuror qarşısında meyitin qəbirdən çıxarılmasına icazə alınması üçün məhkəməyə təqdimatla müraciət edilməsi haqqında əsaslandırılmış vəsatət qaldırır. Meyitin qəbirdən çıxarılması yalnız məhkəmənin qərarı əsasında həyata keçirilə bilər (CPM-237 maddə).

Meyit müstəntiqin, məhkəmə təbabəti sahəsində mütəxəssisin, ölmüş şəxsin yaxın qohumlarının və ya onun qanuni nümayəndələrinin (onların istəyindən asılı olaraq) iştirakı ilə qəbirdən çıxarılır. Qəbirdən çıxarıldıqdan sonra meyit göstərilən şəxslərin müşayiəti ilə digər tədqiqatların aparılması üçün müvafiq tibb idarəsinə aparıla bilər.

Meyitin qəbirdən çıxarılmasında müstəntiqin göstərişi və ya icazəsi ilə foto, video və kino çəkilişdən və ya digər yazan texniki vasitələrdən istifadə edilə bilər.

Meyitin qəbirdən çıxarılması qurtardıqdan sonra müstəntiq bu istintaq hərəkətinin protokolunu tərtib edir və həmin protokolda aşağıdakılar göstərilir:

- meyitin qəbirdən çıxarıldığı vaxt, tarix və yer;
- müstəntiqin soyadı, adı və atasının adı, vəzifəsi;
- meyitin qəbirdən çıxarılmasında iştirak etmiş məhkəmə təbabəti sahəsində mütəxəssisin vəzifəsi, soyadı, adı və atasının adı;
- meyitin qəbirdən çıxarılmasında iştirak etmiş şəxslərin soyadı, adı və atasının adı, habelə onların doğulduğu il, ay, gün və yer, vətəndaşlığı, təhsili, iş yeri,

məşğuliyyət növü və ya vəzifələri, faktiki yaşadıqları və qeydiyyatda olduqları yer;

– meyitin qəbirdən çıxarılmasında ölənin yaxın qohumlarının və ya onun qanuni nümayəndələrinin iştirak etdiyi hal da onların soyadı, adı, atasının adı, doğulduğu il, ay, gün, yer habelə faktiki yaşadıqları və qeydiyyatda olduqları yer;

– meyitin qəbirdən çıxarılmasının xüsusiyyətləri, xüsusən foto çəkilişi və ya meyitin qəbirdən çıxarılması zamanı video və kino çəkilişdən və ya digər vasitələrdən istifadə edilməsi haqqında qeyd;

– müşahidə edilmə ardıcılığı ilə meyitin qəbirdən çıxarılması zamanı bütün aşkar olunanlar;

– meyitin qəbirdən çıxarılması haqqında protokol ona öz qeydlərini daxil edilməsini tələb etmək hüququna malik olan istintaq hərəkətinin bütün iştirakçıları tərəfindən imzalanır. Protokol bir neçə səhifədə tərtib edildikdə onun hər bir vərəqi istintaq hərəkətinin iştirakçıları tərəfindən imzalanır;

– meyitin qəbirdən çıxarılması zamanı foto, video və kino çəkilişdən və ya digər yazan texniki vasitələrdən istifadə edildikdə, müvafiq olaraq foto şəkillər və ya çəkiliş lentləri, yaxud başqa məlumat daşıyıcıları protokola əlavə olunur.

II FƏSİL HADISƏ YERİNƏ BAXIŞ

§1 Hadisə yerinə baxışın anlayışı, prinsipləri və əsas vəzifələri

İstintaq baxışın növlərindən biri olan hadisə yerinə baxış müstəqil istintaq hərəkəti kimi cinayət işi üzrə sübutların toplanmasın da mühüm əhəmiyyət kəsb edir və Azərbaycan Respublikası CPM-nin 236-cı maddəsi ilə tənzimlənir.

Hüquq ədəbiyyatlarında hadisə yerinə baxışa verilən təriflərdə bəzən ona xas olan bütün elementlər tam əks olunmur.

Şalamov M.P. göstərir ki, hadisə yerinə baxış cinayət izlərini və müxtəlif maddi sübutların aşkar edilməsi, baş vermiş hadisənin vəziyyətini və iş üçün əhəmiyyəti olan digər halların qeydə alınması məqsədi ilə aparılan istintaq hərəkətidir.

A.N.Vasilyevə görə hadisə yerinə baxış cinayətin izlərini və digər sübutların tapmaq, cinayətin törədilmə şəraitini, habelə cinayətin açılması üçün əhəmiyyəti olan başqa halları aydınlaşdırmaq məqsədi ilə hadisə yerini müstəntiqin bilavasitə qavraması və qeydə alması yolu ilə tədqiq etməsindən ibarət olan istintaq hərəkətidir.

R.S. Belkin hadisə yerinə baxışa daha düzgün və tam tərif vermişdir. O, göstərir ki, hadisə yerinə baxış başqa sübutların məcmusu ilə istintaqı aparılan hadisənin mexanizmi və digər halları haqqında nəticə çıxarmağa imkan verən və hadisə yerinin vəziyyətinin, cinayətin və

cinayətkarların izlərinin və digər faktiki məlumatların müəyyənləşdirilməsinə, qeydə alınmasına və tədqiq olunmasına yönəlmiş təxirəsalınmaz istintaq hərəkətidir.

Hadisə yerinə baxışın əsas prinsiplərinə aşağıdakılar aiddir:

Qanunçuluq – bu istintaq hərəkətinin cinayət-prosessual qanunvericiliyin normaları əsasında və onlara tam müvafiq surətdə aparılmasını tələb edir. Cinayət-prosessual qanunvericiliyin müvafiq normalarının tələblərinə zidd həyata keçirilən baxışa yol verilə bilməz.

Təxirəsalınmazlıq - müstəntiqin və hadisə yerinə baxışın digər iştirakçılarının hadisə yerinə yubanmadan tez gəlib və baxışa dərhal başlamaları ilə təmin edilir. Yalnız belə olduğu halda maddi sübut ola bilən izləri və predmetləri maksimum sayda aşkar etmək, götürmək, tədqiq etmək və rəsmiləşdirmək, eləcə də onların itkisinin qarşısını almaq olar.

Tamlıq - bu istintaq hərəkətinin elə bir səviyyədə həyata keçirilməsindən ibarətdir ki, bu zaman istintaqı aparılan cinayətə aid bütün izlər və predmetlər aşkar edilir, götürülür və hadisə yerinə baxış protokolunda qeyd edilir.

Planlılıq - hadisə yerində müstəntiqin dərk etmə hərəkətlərinin ardıcılığının düzgün müəyyən edilməsi deməkdir. Buna o şərtlə nail olmaq olar ki, müstəntiq hadisə yerinin şəraitinə, ayrı-ayrı izlərin və predmetlərin təsadüf məcmusuna deyil, cinayətkarın, onun qurbanlarının və sair şəxslərin qanunauyğun şəkildə əks etdirən qarşılıqlı əlaqəli subyektlər sistemində yanaşır.

Obyektivlik - hadisə yerinə baxış zamanı izlərin və predmetlərin müstəntiq tərəfindən irəli sürülən fərziyyələrlə təsdiq edilib-edilməməsindən ibarətdir.

Hadisə yerinə baxışın əsas vəzifələri aşağıdakılardır:

- cinayətin başverməsi şəraitinin, onun mexanizminin və digər halların aydınlaşdırılması;
- hadisə yerinə baxış protokolunda və protokola edilən əlavələrdə hadisə yerinin bütün vəziyyətini tam və dəqiq əks etdirilməsi;
- cinayət hadisəsinin başverdiyi vəziyyəti canlandırmaq və istintaqı düzgün istiqamətə yönəltmək üçün zəruri fərziyyələrin müəyyənləşdirilməsi;
- başqa sübutların aşkar edilməsi və ya yoxlanılması üçün istifadə oluna biləcək məlumatların müəyyənləşdirilməsi;
- cinayətkarların şəxsiyyətini və bir sıra hallarda isə cinayətin motivinin müəyyən edilməsi.

§2 Hadisə yerinə baxışın taktiki üsulları

Hadisə yerinə baxış zamanı elmi-texniki tərəqqinin müasir nailiyyətlərinə əsaslanan bütün taktiki üsullardan istifadə olunur. Hadisə yerinə baxışın taktiki üsullardan istifadə olunmasından öncə baxışda iştirak edən güc və qüvvələrin düzgün səfərbər edilməsi və yerləşdirilməsidir. Bu baxımdan aşağıda qeyd olunan məqamlar da nəzəri və təcrübi baxımdan əhəmiyyət kəsb edir:

- 1) hadisə yerinə baxış zamanı bütün hərəkətlər müstəntiq tərəfindən həyata keçirilir və o, bu hərəkətlər üçün şəxsən məsuliyyət daşıyır;
- 2) hadisə yerinə baxışın bütün iştirakçıları birbaşa müstəntiqə tabedir;

3) cinayət-prosessual qanunda nəzərdə tutulmuş məcburi iştirakçılardan və hadisə yerinə baxış zamanı istintaq hərəkətində digər şəxslərin iştirakı müstəntiqdən asılıdır.

Bu zaman müstəntiq:

a) hadisə yerinə baxış zamanı iştirakçılara onların hüquq və vəzifələrinin izah etməli ;

b) iştirakçılardan hər birinin konkret rolunun müəyyən etməli ;

c) istintaq hərəkəti iştirakçılarının hər birinin öz vəzifələrini cinayət-prosessual qanunla müəyyən edilmiş çərçivədən kənara çıxmaqla yerinə yetirilməsinə nəzarət etməli ;

4) cinayət-prosessual qanunla nəzərdə tutulan hallar istisna olmaqla, hadisə yerinə baxış zamanı istintaq hərəkətlərinin yerinə yetirilməsində müxtəlif şəxslərin iştirakının formasını müəyyən etməli ;

5) hadisə yerinə baxış zamanı yuxarı səlahiyyətli şəxslərin iştirak etdiyi hallarda öz səlahiyyətləri çərçivəsində istintaq hərəkətinin aparılmasını üzərinə götürə və ya nəzarəti həyata keçirə bilər;

6) hadisə yerinə baxışda müstəntiqin dəvəti və ya icazəsi olmadan, yaxud ondan xəbərsiz heç bir kənar şəxs iştirak edə bilməz.

7) baxış zamanı kriminalistik-texniki vasitələrin tətbiqi; zərurət yarandıqda hadisə yerinə baxış zamanı müstəntiq, kriminalist-mütəxəssis və ya dəvət olunmuş mütəxəssis tərəfindən kriminalistik-texniki vasitələrdən istifadə oluna bilər.

Mütəxəssis spesifik şəraitdə hadisənin xarakterini aydınlaşdırmaqda, ayrı-ayrı predmetlərin və alətlərin,

yaxud onların hissələrinin vəziyyətinin və xüsusiyyətlərinin öyrənilməsində, həmçinin xüsusi elmi-texniki vaistələrdən istifadə etməklə görünməyən və ya zəif görünən izlərin aşkar edilməsində, götürülməsində və rəsmiləşdirilməsində müstəntiqə köməkədir, izlərin və maddi sübutların axtarılması və aşkar edilməsi ilə əlaqədar mühüm hallara diqqət yetirir, yerinə yetirdiyi hərəkətlərə dair izahatlar verir.

Hadisə yerinə baxışın səmərəliliyi müəyyən dərəcədə müstəntiqin ümumi peşə, həmçinin təşkilati-texniki hazırlığından asılıdır. Müstəntiq ən çətin şəraitdə (gecə vaxtı, qarlı, yağışlı və küləkili havada) hadisə yerinə baxışa psixoloji cəhətdən hazır olmalı və uzun müddət ərzində yaradıcı iş qabiliyyətini qoruyub saxlamalı, həqiqətin müəyyən edilməsi üçün əhəmiyyətli olan heç bir halı və ya faktı nəzərdən qaçırmamalıdır. Müstəntiqin peşə hazırlığı onun yüksək inkişaf etmiş müşahidəçilik qabiliyyətində, nəzəri və təcrübi biliklərə malik olmasında ehtiva olunur.

Hadisə yerinə baxışın taktiki üsullarına aşağıdakılar aiddir:

1.Hadisə yerinə baxışa hazırlıq və onun məqsədi.

Hadisə yerinə baxış üçün hazırlıq hərəkətlərinin həyata keçirilməsindən sonra müstəntiq hadisə yerinin ümumi baxışını keçirir. Bu, aşağıdakı məqsədlərə xidmət edir: a) baxış aparılacaq ərazinin sərhədlərinin müəyyən edilməsi; b) baxışın başlanğıc nöqtəsinin müəyyən edilməsi; c) hadisə yerinə baxışın üsulunun müəyyən edilməsi; ç) hadisə yerinin baxışına cəlb edilmiş əməliyyat işçilərinin sayının artırılması zərurətinin aydınlaşdırılması (onların hadisə yerinə gəlməsi üçün tədbirlər görülməsi). Tədqiqatın hüdudlarına nəinki hadisənin əlamətlərinin

aşkar edildiyi yer, həm də hadisə yerinin ətrafını qeyd etməyə imkan verən qonşu sahələr və binalar, eləcə də istiqamətverici obyektlər daxil edilir.

Hadisə yerində istiqamət götürən müstəntiq şəraiti bütövlükdə öyrənir və onu rəsmiləşdirir (istiqamətləndirici və müfəssəl fotosəkilçəkmə, planlar və sxemlər tərtib etmə yolu ilə), ətraf yerlərin və ya binaların (yerin relyefi, hadisə yerinə, qonşu binalara, eyvanlara, zirzəmilərə, həyətyanı tikililərə, giriş və çıxışlara), əsas obyektlərin qarşılıqlı yerləşməsini və qarşılıqlı əlaqəsini müəyyən edir. İstiqamətləndirici tədqiqat prosesində aşağıdakı hallar müəyyən oluna bilər:

a) baş vermiş hadisə haradan görünə və ya eşidilə bilər;

b) cinayətkar hadisə yerinə heç kəsin görə bilmədiyini və təsəvvür edə bilmədiyini yerdən gələ bilər;

c) cinayətkarın qoyduğu izlər hadisə yerindən kənar da ola bilər.

Qeyd etmək lazımdır ki, meyitin aşkar edildiyi yerdə baxış zamanı cinayət-prosessual qanuna uyğun olaraq məhkəmə təbabəti sahəsində mütəxəssis-həkimin, onun iştirakı mümkün olmadıqda isə sair həkimin iştirakı məcburdur.

Bununla yanaşı, bəzi hallarda baxışda iştirak etmək üçün mütəxəssislərin cəlb edilməsi zəruridir:

a) avtomobil, dəmiryolu və aviasiya hadisələrinə dair işlər üzrə;

b) adamların bədbəxtliyinə və ya sair ağır nəticələrə səbəb olan texniki təhlükəsizlik qaydalarını cinayətkarcasına pozmaya dair işlər üzrə;

v) böyük sayda əl-barmaq, ayaq (ayaqqabı), nəqliyyat vasitələrinin və sındırma alət izlərinin olduğu hadisə yerinin baxışında və.s.

Hadisə yerinə baxış zamanı videoyazılar tətbiq edilir, axtarıcı cihazlardan istifadə olunur, maddi sübutların ilkin tədqiqatı həyata keçirilir. Hadisə yerinə baxışın gedişində mürəkkəb taktiki və texniki məsələləri həll etmək lazım gəldikdə, məsləhətlər verilməsi və texniki yardım göstərilməsi üçün kriminalist dəvət olunur. Zərurət olduqda səyyar kriminalistika laboratoriyasının, habelə tələb olunan texniki vasitələrin gətirilməsi üçün tədbirlər görülür. Eyni zamanda polisın əməliyyat işçilərinə təxirəsalınmaz əməliyyat tədbirləri görmək haqqında tapşırıqlar verilir.

II.Polis əməkdaşlarının müstəntiqin göstərişi ilə yerinə yetirməli olduqları tapşırıqlar.

Hadisə yerinə gəlmiş polis əməkdaşları baxışın keçirilməsində yalnız müstəntiqin göstərişləri üzrə hərəkət edirlər. Müstəntiqin tapşırığı ilə onlara aşağıdakı hərəkətləri yerinə yetirmək həvalə edilir:

1) hadisə yerinin mühafizəsi və kənar şəxslərin oradan çıxarılması;

2) zərər çəkmiş şəxsə (şəxslərə) ilkin tibbi yardım göstərilməsi;

3) cinayət törətmiş şəxslərin «isti izlərlə» təqib edilməsi və tutulub saxlanması, mühafizəedici tədbirlərin təşkil edilməsi;

4) xidməti-axtarış itlərindən istifadə olunması;

5) vətəndaşlarla söhbətlər aparmaq, hadisəni görənləri və şahidləri müəyyən etmək və hadisə haqqında ilkin məlumatların alınması;

6) müstəntiq üçün zəruri olan məlumatların əldə edilməsindən ötrü cinayətlərin qeydiyyatından məlumatların toplanılması;

7) baş vermiş cinayət və cinayət törətmiş şəxslərin əlamətləri barədə polisin digər bölmələrinə məlumatın verilməsi;

8) gizlənmiş cinayətkarların axtarılması (axtarışı);

9) tanınmayan meyitin şəxsiyyətinin müəyyən edilməsi üçün tədbirlərin görülməsi;

10) hadisə yerinə baxış zamanı müstəntiqə sair köməkliyin göstərilməsi.

III. Hadisə yerinə baxışın gedişində şahidlərin aşkar edilməsi.

Hadisə yerinə baxış zamanı şahidlərin aşkar edilməsi mühüm ilkin hərəkətlərdən biridir. Müstəntiq bu işi adətən, polis əməkdaşlarına həvalə edir. Hadisə yerinə baxış zamanı aşkar edilməli olan şahidlər aşağıdakılardır:

a) hadisəni görən şahidlər;

b) hadisə barədə zərərçəkmiş və cinayət törətmiş şəxslər haqqında məlumatı olan şahidlər;

c) baş vermiş hadisə ilə əlaqədar şahid ola biləcək vəzifəli şəxslər.

IV. Hadisə yerinə baxışın sərhədlərinin müəyyənəşdirilməsi.

Hadisə yerinə baxışın sərhədləri əvvəlcə icmal şəklində müəyyən edilir. Sonradan isə onlar dəqiqləşdirilir və bir qayda olaraq genişləndirilir. Təhqiqat üçün əhəmiyyəti olan predmetlərin və izlərin aşkar edilməsi məqsədilə müstəntiq heç bir istisna olmadan yerin və binanın bütün sahələrini tədqiq edir.

Hadisə yerinə baxış özündə aşağıdakıları ehtiva edir:

a) tədqiq edilən hadisə ilə əlaqədar maddi sübut əhəmiyyəti kəsb edən izlərin və ya predmetlərin aşkar edilməsi;

b) cinayətkarın cinayət törətməzdən əvvəl bilavasitə yerləşdiyi bina, yer və ya sahə;

c) cinayətkarın hadisə yerinə gəlidiyi və oranı tərk etdiyi marşrutlar;

ç) tədqiq edilən cinayətlə əlaqəsi olan izlərin və predmetlərin yerləşə bildiyi sair bina və yer, sahə.

Baxış zamanı yerin və ya binanın heç bir sahəsini, heç bir predmeti və ya izi diqqətdən kənarda qoymaq olmaz. Belə ki, onlar təhqiqat üçün güman olunan səmərəni verə bilər.

V. Hadisə yerində obyektlərin müəyyən edilməsinin mərhələləri.

Hadisə yerinə baxışın statik və dinamik mərhələlərini bəzi kriminalistlər icmal və tədqiqat mərhələləri adlandıрмаğı təklif edirlər. İcmal mərhələ dedikdə, hadisə yerində heç bir dəyişiklik aparmamaq şərti ilə burada olan əşyaları ardıcıl şəkildə qeydə almaq nəzərdə tutulur. Tədqiqat mərhələsində isə texniki vasitələrin tətbiq edilməsi yolu ilə hadisə yerində olan əşyaların ayrılıqda hərtərəfli və mükəmməl öyrənilməsi nəzərdə tutulur. Kriminalistik ədəbiyyatda baxışın statik və dinamik mərhələlərə bölünməsi çoxdan bəri məlum olduğundan fikrimizcə başqa terminlərə ehtiyac yoxdur.

Statistik baxışda sahənin sərhəddini müəyyənləşdirmək məqsədilə hadisə yeri ümumi nəzərdən keçirilir, baxışın hansı ardıcılıqla aparılması aydınlaşdırılır və fotosəkillər çəkmək üçün yer seçilir və s. Bundan sonra müstəntiq baxışın iştirakçıları ilə birlikdə hadisə yerində

hansı obyektlərin olmasını, bunların nə cür yerləşməsinə və qaşılıqlı əlaqəsini müəyyən edir və həmin obyektlərin xarici görünüşünü öyrənir. Statik baxışda hadisə yerinin vəziyyətində heç bir dəyişiklik aparılmır və hər şey olduğu kimi qalır.

Dinamik baxışda hadisə yerinin maddi şəraiti və onu təşkil edən bütün hissələri, habelə ayrı-ayrı predmetlərin vəziyyətini dəyişdirməyə, tədqiqat üçün zəruri olan sair əşyaların yerinin dəyişməsinə yol verməklə onları daha dərindən və hərtərəfli öyrənməyə imkan verir. Bununla bərabər fotosəkil çəkmə, videolentə alma, səs yazma məqsədilə kriminalistik texniki vasitələrinin tətbiq edilməsi üçün geniş imkanlar açılır. Lakin izləri korlamamaq, onların üzərində öz əl-barmaq izlərini qoymamaq üçün obyektlərə son dərəcə ehtiyatla toxunmaq lazımdır.

Maddi şəraitin dinamik tədqiqatında obyektlərin bilavasitə öyrənilməsi metodları - **müşahidə** və **müqayisə** metodları böyük rol oynayırlar.

Bu halda müşahidə dedikdə aşağıdakılar başa düşülür:

a) obyektlərin hissi və eyni zamanda rəssional dərk edilməsi;

b) nəinki görmə orqanları ilə (baxmayaraq ki, dərk etmənin bu növü üstün mövqə tutur), həm də digər hissə orqanları ilə dərk etmə kimi hissi dərk etmə: zəruri olduqda ümumi temperaturun, eləcə də ayrı-ayrı obyektlərin temperaturunun, qoxunun və ya dadın, (məsələn, qazın və ya tüstünün), səslər çıxaran (əgər onlar həmin obyekt üçün xarakterikdirsə, məsələn, sexdə dəzgahların səs-küyü və i.a.) mayelərin konsistensiyasının rəsmiləşdirilməsi;

v) obyektlərin güclü dərk etmə vasitələri və kriminalistik texnika vasitəsilə, onun metodları ilə dərk edilməsi.

Müşahidə aşağıdakıların müqayisə edilməsilə tamamlanır:

–ümumi şəraitin və ya predmetin müşahidə edilən hissəsinin bütövlükdə bütün şəraitə nə dərəcədə uyğun olub-olmamasını, ondan fərqlənməsini, hansı xüsusiyyətlərə malik olub-olmamasını müəyyən etmək üçün ümumi şəraitlə onun ayrı-ayrı hissələrinin müqayisəsi;

–aparılan müşahidə nəticəsində öyrənilən maddi şəraitə dair ilkin təsəvvürlərin müqayisəsi;

–aparılan müşahidənin öyrənilən obyektə aid olan şəraitin və onun hissələrinin, ayrı-ayrı predmetlərin, onların xassələrinin, əlamətlərinin bu və ya digər vəziyyətini göstərən təcrübə ilə müqayisəsi.

Maddi şəraiti təhlil edərkən nəzərə almaq lazımdırki, cinayət törədilərkən qarşılıqlı əlaqədə olmuş obyektlərdən hər biri nəinki özü təsir göstərir, həm də öz növbəsində bu obyektlərin qarşılıqlı əlaqəsi haqqında informasiyaların daşıyıcısı kimi, qarşılıqlı əks etdirmə nəticəsində müvafiq izlər qoyan obyektlərin müəyyən təsirini hiss edirlər. Ona görə də hadisə yerinə baxışda nəinki cinayətkarın izlərinə, həm də zərərçəkən şəxsin izlərinə diqqət yetirmək, habelə cinayətkarın özündə, onun tətbiq etdiyi alət və vasitələrdə qala bilən izləri nəzərə almaq lazımdır.

VII.Hadisə yerinin vəziyyətində baş vermiş dəyişikliklər.

Hadisə yerinə baxış zamanı müstəntiq gələnədək hadisə yerinin şəraitində edilmiş dəyişiklikləri nəzərə

almaq zəruridir. Həmin dəyişikliklər aşağıdakı hərəkətlər nəticəsində meydana çıxa bilər:

a) cinayətkarların və sair maraqlı şəxslərin hərəkətləri nəticəsində;

b) hadisə yerin də olan digər şəxslərin hərəkətləri nəticəsində;

c) hadisə yerinə müstəntiqdən əvvəl gəlmiş əməkdaşların (məsələn, əməliyyat işçilərinin, post-patrol xidməti əməkdaşlarının, yanğınsöndürənlərin, tibb işçilərinin və s.) hərəkətləri nəticəsində.

Hadisə yerində dəyişikliklər təbii proseslər (yanğının, qarın, küləyin təsiri, heyvanların, quşların və həşəratların hərəkətləri və s.) nəticəsində də baş verə bilər.

VIII. Hadisə yerinə baxışın gedişində fərziyələrin irəli sürülməsi və onların yoxlanılması.

Hadisə yerinə baxış zamanı müstəntiq şəraitin təhlili, şahidlərdən daxil olan məlumatlar, əldə olunan əməliyyat xarakterli məlumatlar, ictimaiyyət nümayəndələrinin verdiyi məlumatlar əsasında baş vermiş hadisə (məsələn, adam öldürmə, özünüöldürmə, bədbəxt hadisə və s.), cinayət törətmiş şəxslər və cinayətin ayrı-ayrı halları barədə fərziyələr irəli sürür.

Baxış protokolunda müstəntiqin hadisənin səbəbləri və mexanizmi haqqında subyektiv əqli nəticələri əks etdirməməsi tələbi o demək deyildir ki, müstəntiq baxışın gedişində təkə yalnız dərk edilmiş şəraiti rəsmiləşdirməklə kifayətlənməlidir. Mühüm şərtlərdən biri də ondan ibarətdir ki, müstəntiq həmin iş üzrə subut etmə predmetinə daxil olan halların aydınlaşdırılması iləəlaqədar müvafiq məsələləri həll etsin. Göstərilən məsələlərin həllində hadisə yerinə baxış zamanı fərziyələrin irəli sürülməsi və onların

yoxlanılması böyük əhəmiyyətə malikdir. Bu aşağıdakıların yerinə yetirilməsinə imkan verir:

1) baxışı aydın məqsədlə aparmaq, aşkar edilmiş obyektlər arasında əlaqələri müəyyən etmək (məsələn, oğurluq yerinə baxış zamanı hadisənin qəsdən uydurulması haqqında fərziyyə irəli sürərkən, bu fərziyyəni təsdiq və ya inkar edən izlər axtarılacaqdır);

2) iş üçün əhəmiyyəti olan yeni izləri və predmetləri aşkar etmək (əgər müstəntiq tərəfindən irəli sürülmüş fərziyələrdən biri hadisənin xarakterinə uyğun olarsa, cinayətin mənzərəsini fikrən təsəvvür edən müstəntiq, həmin cinayətin maddi nəticələrini – izləri və predmetləri ilk növbədə harada axtarmağın zəruri olduğunu müəyyən edə bilər);

3) baxışın sərhədini və əsas istiqamətlərini düzgün müəyyən etmək;

4) obyektin tədqiq edilən hadisəyə aidiyyətini müəyyən etmək (məsələn, yangın yerinin baxışında masanın üstündə içərisində su olan qrafinə diqqət yetirilməyə bilər. Lakin günəş şüalarının qrafinə kəsişdiyi nöqtəsinin yangının səbəbi olması haqqında fərziyyə irəli sürmüş müstəntiq sözsüz ki, onu diqqətlə tədqiq edəcəkdir);

5) zəruri istintaq hərəkətlərini və əməliyyat tədbirlərini həyata keçirmək (məsələn, əgər baxış zamanı aşkar edilmiş izlər cinayətkarın konkret evə mənzilə daxil olmasını açıq-aydın göstərsə, həmin yerlərdə axtarışın aparılması barədə qərarın qəbul edilməsi və bu istintaq hərəkətinin aparılması, yaxud baxışın başa çatmasını gözləmədən hadisə yerinə baxış zamanı əldə edilmiş məlumatlar əsasında cinayət törətmiş şəxs barəsində fərziyyə irəli sürüb

təhqiqat orqanı işçilərinə həmin şəxsin polisə gətirilməsi tapşırığını vermək məqsədəuyğundur, həm də zəruridir).

§3 Hadisə yerinə baxışın mərhələləri

Hadisə yerinə baxış üç mərhələdən ibarətdir: hazırlıq, işçi və nəticələrin rəsmiləşdirilməsi.

Hadisə yerinə baxışın hazırlıq mərhələsi də öz növbəsində iki alt mərhələdən ibarətdir:

a) müstəntiqin hadisə yerinə gələnə qədər gördüyü tədbirlər;

b) onun hadisə yerinə gələndən sonra baxışa başlayana qədər gördüyü tədbirlər.

Müstəntiq hadisə yerinə gələnə qədər aşağıdakı hazırlıq tədbirlərini həyata keçirməlidir:

a) hadisə yerinin toxunulmazlığını təmin etməli;

b) baxışda tətbiq edilən elmi-texniki vasitələrin yararlı olmasını yoxlamalı;

c) baxışa cəlb ediləcək şəxslərin dairəsini müəyyənləşdirməli və onların iştirakını təmin etməli.

Müstəntiq hadisə yerinə gəldikdən sonra baxışa başlamaq üçün aşağıdakı hazırlıq tədbirləri görməlidir:

a) baxışa maneçilik göstərə bilən şəxsləri hadisə yerindən kənarlaşdırmalı;

b) zərurət yarandıqda hadisədən zərərçəkmiş şəxslərə ilk tibbi yardım göstərilməli;

c) ilk hadisə yerinə gələn polis işçiləri tərəfindən hadisə yerinin qorunub-qorunmamasının və cinayətkarın aşkar edilməsi və onun yaxalanmasının təşkil edilməsini müəyyənləşdirməli;

ç) hadisə haqqında məlumat toplamalı;

d)əgər hal şahidləri dəvət olunmayıbsa onları dəvət etməli, hüquq və vəzifələrini onlara izah etməli;

e) baxış yerinin sərhədlərini və baxışın aparılma metodunu müəyyənləşdirməli;

ə) hadisə yerinin toxunulmazlığını təmin etməli.

Müstəntiq cinayət barədə məlumat alan kimi mümkün qədər tez bir zamanda hadisə yerinə baxış keçirməyə başlamalıdır. Lakin o, hadisə yerinə nə qədər tez getsə də cinayət hadisəsinin baş vermə anından onun hadisə yerinə gəlmə anınadək müəyyən zaman keçir. Bu müddət ərzində hadisə yerinin vəziyyəti və ya orada olan ayrı-ayrı izlər və maddi sübutlar qəsdən, bəzi hallarda isə heç bir marağı olmayan şəxslər tərəfindən dəyişilə və ya məhv edilə bilər. Belə halların qarşısını almaq məqsədi ilə müstəntiq hadisə yerinin toxunulmazlığını təcili olaraq, təmin etmək üçün tədbirlər görməlidir.

Hadisə yerinə gələn polis əməkdaşı hər şeydən əvvəl zərərçəkmiş şəxsə tibbi yardımın göstərilməsi məsələsini həll etməlidir.

Baxışda tətbiq edilən elmi-texniki vasitələrin yararlı olmasının yoxlanılması.

Hadisə yerinə baxış zamanı elmi-texniki vasitələrdən bacarıqla istifadə edilməsi onun keyfiyyətli aparılmasını təmin edən şərtlərdən biridir. Elmi-texniki vasitələrdən düzgün istifadə edilməməsi və eləcə də müstəntiqin təşəbbüslüüyü baxışın keyfiyyətsiz aparılmasına səbəb olur.

Hadisə yerində izlərin və digər maddi sübutların götürülməsində, qeyd edilməsində istintaq çamadanında olan kriminalistik-texniki vasitələrdən geniş istifadə

edilməli və onların yararlı halda saxlanılmasına xüsusi diqqət göstərilməlidir. Çünki, hər hansı alətin və ya vasitənin olmaması və yararsız olması müstəntiqin işini çətinləşdirir və baxışın keyfiyyətinə mənfi təsir göstərir. Məsələn, xətkəş və kompas olmadan ölçmək və hadisə yerinin coğrafi istiqamətini müəyyənləşdirmək qeyri mümkündür. Odur ki, müstəntiq hadisə yerinə gələrkən, istintaq çamadanındakı alət və vasitələrin tamlığını yoxlamalıdır.

Hal şahidlərinin dəvət edilməsi. Cinayət-prosessual qanunvericiliyi baxış aparılarkən, hal şahidlərinin mütləq iştirakını tələb edir. İstintaq təcrübəsi göstərir ki, törədilmiş cinayətin xarakterindən asılı olaraq, zərərçəkmiş şəxsin həyat şəraitindən yaxşı xəbərdar şəxslərin hal şahidi qismində dəvət edilməsi daha yaxşı nəticələr verir, adətən belə adamlar baxış zamanı meydana çıxan ayrı-ayrı məsələləri aydınlaşdırmaqda müstəntiqə kömək edirlər.

Müstəntiq hal şahidlərinin baxış zamanı nə kimi hüquq və vəzifələrə malik olmalarını, baxışın məqsədini onlara izah edir.

O, baxış zamanı hadisə yerində aşkara çıxarılan əşyaların əlamətləri ilə hal şahidlərini tanış etməli və törədilmiş cinayətlə bu əşyaların nə dərəcədə əlaqədar olmasını onlarla birlikdə aydınlaşdırmalıdır. Bu baxışın dəqiq aparılmasını və eləcə də baxış protokolunun dolğun yazılmasını təmin edir. Nəzərə almaq lazımdır ki, hadisə yerinə baxış protokolu cinayət işləri üzrə sübut növlərindən biri sayılır.

Əgər hadisə yerindən baxış protokolunun dolğunluğu haqqında şübhə yaranarsa, onda hakim hadisə yerinə baxış

zamanı iştirak edən hal şahidləri məhkəməyə dəvət edib onları dindirməklə yoxlaya bilər.

Baxış aparılarkən, hal şahidlərindən başqa, zərurət yarandıqda hadisə yerinə təqsirləndirilən və ya şübhəli, zərərçəkmiş şəxslər də iştirak edə bilər (Azərbaycan Respublikası CPM-nin 236.3-cü maddəsi).

Hadisə yerində mütəxəssislərin iştirakı.

Bir çox hallarda baxış zamanı müxtəlif elm, peşə və sənət sahələrinə aid olan məsələlərin aydınlaşdırılmasına ehtiyac yaranır. Belə hallarda baxışın obyektiv və tam aparılması məqsədi ilə xüsusi biliyə malik olan şəxslərin dəvət edilməsi zəruridir. Azərbaycan Respublikası CPM-nin 236.5. maddəsində deyilir ki, müstəntiq baxışda iştirak etmək üçün mütəxəssislər dəvət edə bilər. Onlar izləri, əşyaları, sənədləri, habelə gələcəkdə iş üzrə sübut əhəmiyyəti kəsb edə biləcək digər əşyaları götürür, eyni zamanda xüsusi bilik tələb edən bu kimi başqa məsələlərin həllində müstəntiqə yaxından kömək edirlər.

Baxışa hansı ixtisas üzrə mütəxəssislərin dəvət edilməsi məsələsi, hadisənin xarakteri nəzərə alınmaqla bilavasitə müstəntiq tərəfindən həll olunur. Məsələn, istehsalatda bədbəxt hadisə baş verən zaman müvafiq ixtisaslı mühəndisi, adam öldürmə cinayətlərində məhkəmə-tibb eksperti, yol nəqliyyat hadisələrində dövlət yol polis idarəsinin əməkdaşını və i.a. müstəntiq baxış zamanı mütəxəssis qismində dəvət edə bilər.

Baxışın tam və ətraflı aparılması məqsədi ilə çox halda mütəxəssis-kriminalistlərin də iştirakı tələb olunur. Məsələn, hadisə yerində odlu silahın tətbiq edilməsini göstərən izlər, yaxud sındırma aləti izləri və s. Olduqda mütəxəssis kriminalistlərin iştirakı xüsusi ilə vacibdir.

Hadisə yerinə dəvət olunan kriminalistlər müstəntiq və ya təhqiqat aparan şəxsə maddi sübutların aşkar edilməsində və qeydə alınmasında yaxından köməklik göstərməlidir.

Bununla yanaşı, kriminalistlər hadisə yerinin planının çəkilməsində, aşkar edilmiş izlərin və digər maddi sübutların düzgün qablaşdırılmasında, habelə baxış prosesində edilmiş maddi sübutların və halların protokolda dəqiq qeydə alınmasında az rol oynamırlar.

Müstəntiq bunu nəzərə almalı və hər bir konkret halda hadisənin xarakterindən asılı olaraq, hansı mütəxəssislərin baxışa dəvət olunmasını dərhal müəyyənləşdirməli və onların iştirakını təmin etməlidir.

İlkin məlumatların toplanması.

Baxış üçün nəzərdə tutulmuş hərəkətlərdən biri də ilkin məlumatların toplanmasıdır. Müstəntiq hadisə yerinə gəlib, baxışa başlayana qədər hadisə haqqında məlumatı olan şəxsləri müəyyən etməli və onlardan baş vermiş hadisənin xarakteri haqqında məlumatlar toplamalıdır. Həmin məlumatlar hadisənin nədən ibarət olmasını aydınlaşdırmaq məqsədi ilə müvafiq tədbirlərin görülməsinə, hadisə yerinin qorunmasına, cinayətkarın müəyyənləşdirilməsinə, tutulmasına və bu kimi başqa mühüm halların aydınlaşdırılmasına şərait yaradır.

Müstəntiq cinayət hadisəsi haqqında məlumat toplayarkən, həm də hadisə yerinin ilkin vəziyyətində dəyişiklik baş verib-vermədiyini, dəyişiklik baş vermişsə bunun kim tərəfindən, nə vaxt və hansı məqsədlə edildiyini də müəyyənləşdirməyə çalışmalıdır.

Hadisə haqqında tam və dəqiq məlumat əldə edilməsi aparılan baxışın daha keyfiyyətli başa çatdırılması üçün zəmin yaradır.

Müstəntiq hadisə haqqında ilk məlumatları hadisəni görənləri, onu birinci dəfə müşahidə edənləri, zərərçəkmiş şəxsin qohumlarını və ya ona yaxın şəxsləri sorğu-sual etməklə alır.

Sorğu-sual nəticəsində alınan məlumatlar cinayət hadisəsi və bu cinayəti törətmiş şəxs və ya şəxslər haqqında düzgün fərziyələrin irəli sürülməsinə imkan verir. Bu zaman cinayətkarın yoxlanılmasını təmin edən tədbirlərin görülməsinə və işin istintaqı üçün əhəmiyyəti olan məlumatların aydınlaşdırılmasına xüsusi diqqət yetirmək lazımdır. Bu şəxslər, xüsusilə, cinayətin törədilməsi şəraiti, cinayətkara xas əlamətlər və cinayətkar əməlinin yönəldilmiş olduğu obyektlərin əlamətləri barəsində ətraflı dindirilməlidir.

Lazım olanı lkin məlumatlar alındıqdan sonra müstəntiq baxışın hansı ardıcılıqla aparmaq məqsədi ilə hadisə yerini ümumi nəzərdən keçirir.

Hadisə yerinə baxış zamanı müsbət nəticə əldə etmək məqsədi ilə baxış prosesində müəyyən edilmiş aşağıdakı taktiki qaydalara riayət olunmalıdır:

a) hadisə yerinə baxışı yubanmadan vaxtında aparmaq;

b) hadisə yerində izlərə və digər maddi sübutlara baxış və qeydə alınması zamanı kriminalistik – texniki vasitələrdən və üsullardan bacarıqla istifadə etmək;

c) baxışı mütəşəkkil surətdə aparmaq.

Hadisə yerinə baxışın keyfiyyəti həmin qaydalara baxış zamanı hansı səviyyədə əməl edilməsindən çox asılıdır. Məsələn, hadisə yerindən baxışın vaxtında aparılmaması onun keyfiyyətini olduqca aşağı sala bilər. Çünki bu hadisə yerində qalmış izlərin və digər maddi

sübutların məhvi və bəzi hallarda isə keyfiyyətinin itirilməsi ilə (məsələn, meteoroloji şəraitin təsirindən) nəticələnə bilər. Hadisə yerinə vaxtında baxış keçirildikdə cinayətkarın qoyduğu izlərin və digər maddi sübutların əldə olunmasına, iş üzrə fərziyələrin düzgün irəli sürülməsinə və s. imkan yaradır.

Hadisə yerinin vəziyyətində dəyişikliklər edilə biləcəyi ehtimalı olduğu hallarda baxışın təxirəsalınmadan keçirilməsi xüsusilə vacibdir.

Azərbaycan Respublikası CPM-nin 236-cı maddəsinə müvafiq olaraq, hadisə yerində baxış təxirəsalına bilməyən hallardan başqa, gündüz aparılır. Baxış gecə aparıldıqda hadisə yeri işıqlandırılmalıdır. Lakin, bəzi hallarda süni işıq şəraitində hadisə yerində olan ayrı-ayrı izlərin və mikrohissəciklərin tam aşkar edilməsi mümkün olmur. Belə hallarda hadisə yerinə təkrar baxış keçirilməlidir.

Müstəntiq baxış zamanı taktiki qaydalara riayət etməklə yanaşı, elmi-texniki vasitələrdən də bacarıqla faydalanmalı və baxışı prosessual qaydada düzgün rəsmiləşdirməlidir.

Başqa sözlə ifadə etsək, müstəntiq hadisə yerinə baxış planını tutmalı və baxışı ardıcıl aparmalı, baxış prosesində müəyyən edilmiş halları aydınlaşdırmalı, cinayət hadisəsi haqqında olan fərziyələrin hamısını yoxlamaqla baxışı ətraflı aparmalı, statik və dinamik baxışın ardıcılığına ciddi riayət etməli, maddi sübutların cinayət hadisəsi ilə əlaqəli olub-olmamasını müəyyən etməli, cinayət izlərini aşkar edib və qeydə alaraq, əhəmiyyət kəsb edən əşyaların vəziyyətini və onların üzərindəki izlərin hansı qaydada yerləşmələrini dəqiqləşdirməli, iş üçün əhəmiyyət kəsb edən izlərin və digər maddi sübutların fotosəklini çəkməli,

hadisə yerinin sxemini tərtib etməli, hadisə yerinə baxışı prosessual qaydada düzgün rəsmiləşdirilməli, cinayət alətlərinin axtarışını təmin etməlidir.

Hadisə yerinə baxışın işçi mərhələsi.

Bu mərhələ öz növbəsində statik və dinamik baxışa ayrılır. Statik baxışda sahənin sərhədini müəyyənləşdirmək məqsədi ilə hadisə yeri ümumi nəzərdən keçirilir. Baxışın hansı ardıcılıqla aparılması aydınlaşdırılır, istiqamətləndirici və icmal fotoşəkillər çəkmək üçün yer seçilir və s. Bundan sonra müstəntiq baxışın iştirakçıları ilə birlikdə hadisə yerində hansı obyektlərin olmasını, bunların yerləşmə vəziyyətini və qarşılıqlı əlaqəsini müəyyən edir və həmin obyektlərin xarici görünüş və quruluşunu öyrənir.

Statik baxış zamanı hadisə yerinin vəziyyətində heç bir dəyişiklik aparılmır və hər şey olduğu kimi qalır. İstintaq təcrübəsindən məlumdur ki, bəzən təcrübəsi az olan müstəntiqlər hadisə yerində mühüm maddi sübut gördükdə (məsələn, cinayətin törədilməsində istifadə olunan silah) dərhal onu götürüb nəzərdən keçirirlər. Bu isə sonradan silahın hansı yerdə və vəziyyətdə yerləşməsi haqqında məsələni aydınlaşdırılmasında çətinlik törədir. Odur ki, baxışın statik mərhələsində iş üçün maddi sübut əhəmiyyətli halları planda qeydə almaq, hadisə yerinin və ətraf yerlərin fotoşəkillərini çəkmək, predmetlərin hansı vəziyyətdə olmasını ilk növbədə qeyd etmək lazımdır.

Hadisə yerinin vəziyyəti qeyd edildikdən sonra baxışın dinamik mərhələsi başlanır. Dinamik baxışın məzmunu hadisə yerindəki izlərə və başqa maddi sübutlara hərtərəfli baxışın keçirilməsi və bunların kriminalistik elmi-texniki üsül və vasitələrdən istifadə edilərək möhkəmləndirilməsindən ibarətdir. (Məsələn, əl-barmaq

izlərinin müxtəlif tozlar vasitəsilə aşkar olunması və daktiloplyonkaya köçürülməsi və yaxud aşkar olunmuş ayaq izlərinin gips məhlulu vasitəsilə götürülməsi və s.).

Ümumiyyətlə, dinamik baxışda obyektlərə mükəmməl və ətraflı baxış keçirilir və bu məqsədlə əşyalar yerindən tərpədilir, çevrilir və s. hərəkətlər edilir.

Hadisə yerində və onun ayrı-ayrı obyektlərində cinayətin və cinayətkarın izlərinin axtarışı və onların aşkar edilməsi üçün mümkün olan bütün tədbirlər görülür, üzərində iz qalmış obyektlər, yaxud obyektləriniz qalmış hissələri götürülür. Obyektin baxılacaq sahəsinin sərhədi qabaqcadan müəyyənləşdirilməlidir. İstintaq təcrübəsi göstərir ki, müstəntiq baxış aparılacaq sahəsinin sərhəddini bəzən əvvəlcədən deyil, baxış apararı zaman müəyyən edir. Bunu düzgün hesab etmək olmaz. Çünki, baxış keçiriləcək sahənin sərhədi qabaqcadan müəyyən edilmədikdə onun mühafizəsini təşkil etmək mümkün olmur, bu işə cinayətin araşdırılması üçün əhəmiyyəti olan izlərin və digəri maddi sübutların itməsi ilə nəticələnə bilər.

Baxış aparılacaq sahənin sərhədinin müəyyən edilməsi hadisənin baş vermə şəraitindən və törədilmiş cinayətin xarakterindən asılıdır. O, elə müəyyənləşdirilməlidir ki, iş üçün əhəmiyyəti olan izlərin və digər maddi sübutların aşkar edilməsinə, qeydə alınmasına imkan versin. Konkret şəraitdən asılı olaraq, baxışı ilk müəyyən edilmiş sahədə deyil, daha geniş miqyasda aparmaq zərurəti qarşıya çıxır bilər. (Məsələn, baxışı təkə oğurluq edilmiş evdə deyil, həm də evin həyətyanı sahəsində də aparmaq lazım gəlir). Bəzi hallarda işə ilkin müəyyən edilmiş baxış yerin sərhədi dəqiq müəyyən olunmadığından, bu sərhəd baxış prosesində dəyişilə bilər.

Hadisə yerinə baxışın ardıcılığının və üsullarının müəyyən edilməsi.

Hadisə yerinə baxışda bir qayda olaraq, mərkəzdən yəni təhqiqat üçün əhəmiyyəti olan predmetlərin və izlərin daha böyük sayda cəmləşdikləri yerdən (meyitdən, sındırılmış yerdən və s.) başlanır. Kriminalistikada buna baxışın eksentrik üsulu deyilir, yəni hərəkət mərkəzdən ətrafa doğru müfəssəl spiral üzrə həyata keçirilir.

Bir çox hallarda baxışın ətrafdan mərkəzə doğru aparılması tövsiyə olunur. Bunu zəruri edən aşağıda qeyd olunan hallarla əlaqələndirmək olar:

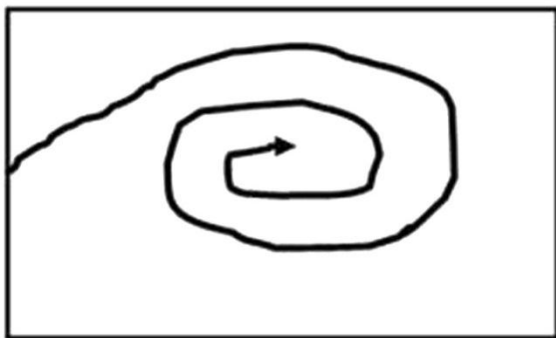
a) əgər hadisə yerinin mərkəz nöqtəsi müəyyən edilməyibsə;

b) əgər ətrafda olan izlərin itməsi təhlükəsi daha çoxdursa, eyni zamanda mərkəzdə olan izlərin qorunması mümkündürsə (məsələn, sındırma yolu ilə mağazaya daxil olma faktı üzrə mərkəzi nöqtə sındırma yeri sayılır və orada olan izlərin və predmetlərin qorunması üçün kifayət qədər əlverişli şərait olur, lakin mağazanın ətrafında olan ayaq, nəqliyyat vasitəsi izlərinin, əşyaların və digər maddi sübutların itmə, məhv olma ehtimalı daha çox olduğundan);

v) əgər hadisə yerinin mərkəzinə yaxınlaşarkən ətrafda olan izlərin məhv olma ehtimalı çoxdursa (məsələn,

meyit ensiz dəhlizin yuxarı hissəsindədir, dəhlizin girəcəyində isə kifayət qədər maddi izləri və digər dəlillər yerləşərsə)

Baxışın digər üsulu isə ətrafdan mərkəzə doğru spiral üzrə aparılır və buna kriminalistikada baxışın konsentrik üsulu deyilir.

Baxışın hissə-hissə (frontal) üsulu isə hadisə yerini ardıcıl surətdə tədqiq etməklə və hərəkətin bir xəttindən digərinə, ona paralel olan xəttə və ya qonşu xəttə keçməklə ərazinin və ya binanın bir küncünə xətt üzrə hərəkət etməklə öyrənilməsi məqsədəuyğun olduğu vaxt istifadə edilir.

Mərkəz üsul-baxışın daha qarışıq və geniş yayılan üsullarından biri olub, baxışın obyektiv, subyektiv, dinamik

və statik metodların komponentləri daxildir. Təbii ki, bu üsul hadisə yerində daha mühüm nöqtələrin (mərkəz yerlərin) seçilməsi imkanı olduğu hallarda tətbiq oluna bilər. Mərkəz üsulun tətbiqi zamanı obyektlərin (izlərin) xarakteri, onların xarici görünüşü, qarşılıqlı yerləşmə vəziyyəti, əlaqələri statik vəziyyətdə təhlil olunur, sonra isə onlara müfəssəl baxış həyata keçirilir. Mərkəz üsulun tətbiqində baxış yerinin ümumi şəraitinin və onun tərkib elementlərinin öyrənilməsində ardıcılığın pozulmaması üçün seçilmiş mərkəz yerlərə və nöqtələrə xaotik deyil mərkəz yerlərinin (nöqtələrin) əhəmiyyətini, onların informativ və ərazi əlaqələrinin xarakterini, topoqrafik yaxınlığını, cinayət hadisəsinin baş vermə mexanizmini nəzərə almaqla düşünülmüş sistem əsasında baxışın ardıcıl həyata keçirilməsi daha məqsədəuyğun olardı. Təcrübə göstərir ki, qeyd olunan üsulun peşəkar səviyyədə tətbiq edilməsi baxışın hərtərəfli, obyektiv və metodik cəhətdən düzgün aparılmasını təmin edir.

1a	2a	1b	2b
3a	4a	3b	4b
1q	2q	1v	2v
3q	4q	3v	4v

Hadisə yerinə baxışın şahmat və ya kvadrat üsulu (buna kriminalistik ədəbiyyatda planlı üsul da deyilir), yəni ərazi kvadratlara və ya sektorlara bölünərək baxış aparılır.

Baxışın üsullarından başqa onun aparılmasının obyektiv və subyektiv metodları da mövcuddur:

Obyektiv metod - cinayətkarların hərəkət yollarından asılı olmayaraq hadisə yerinə bütünlüklə baxış keçirilməsindən ibarətdir. Bu, mahiyyətinə görə bütün şəraitin başdan-başa tədqiq edilməsidir.

Subyektiv metod - hadisə yerində subyektiv baxış metodu baxışın cinayətkarın hadisə yerində hərəkətini əks etdirən izlər üzrə aparılmasını nəzərdə tutur. Baxış göstərilən metodla aparıldıqda hadisə yerində cinayətkarın bilavasitə hərəkəti ilə əlaqədar olmayan, lakin iş üçün heç də az əhəmiyyət kəsb etməyən dəyişikliklər müstəntiqin nəzərindən kənar qalır. Bu da əksər hallarda baxışın tam və hərtərəfli aparılmasına mənfi təsir göstərir.

Bu və ya digər hərəkət metodu hadisə yerinin konkret şəraitindən asılı olaraq seçilir. Cinayətkarın hərəkətindən kənar yerləşə bilən hər hansı izlərin nəzərdən qaçırılmasına imkan vermədiyinə görə, obyektiv metoda daha çox üstünlük verilir. Lakin hadisə yerinin şəraitinin təhlilində subyektiv metoddan istifadə imkanını istisna etməkdə məqsədəuyğun olmazdı. Hadisə yerinə ətraflı baxış zamanı bu metodun köməyi ilə onun ayrı-ayrı hissələri arasında nəinki məkan, həm də zaman, informasiya əlaqələrini yaratmaq mümkündür.

5) hadisə yerinə baxış zamanı tətbiq edilməli olan əsas elmi-texniki vasitələrin (kriminalist çantasının, yaxud səyyar kriminalistik laboratoriyasının) vəziyyətini, onların baxış üçün yararlı olub-olmamasını, o cümlədən:

–dəstin (komplekt halda olub-olmamasını);

–istintaq portfelində və onda qablaşdırılmış xüsusi alətlər dəstində saxlanılan kimyəvi reaktivlərin (müxtəlif

izlərin və s. Olmasını aşkar etmək üçün gipsin və tozların kifayət qədər quruluşunu) vəziyyətini;

–fotoaparatin, videokameranın, videokasetlərin və başqa çəkən aparatların sazlığını və komplektliyini;

–ışığılandırıcıların olmasını və sazlığını;

–hadisə yerindən götürülən predmetlərin, izlərin və sair maddi sübutların qablaşdırılması üçün vasitələrin (polietilen torbaların, qapaqlı şüşə qabların, kəndirlərin, möhkəm bükücük ağızların, qumaş parçaların və xüsusi qablaşdırıcı vasitələri) olmasını yoxlamaq;

6) hadisə yerində zəruri hallarda çirkab şəraitdə işləmək üçün xüsusi geyimlərin (plaşların, rezin çəkmələrin, qolçaqların, rezin əlcəklərin) olmasını aydınlaşdırmaq;

7) hadisə yerinə getmək üçün nəqliyyatın olmasını və hazırlığını yoxlamaq, eləcədə xüsusi səyyar kriminalistik laboratoriyasının hadisə yerinə aparılması mümkünlüyünü aydınlaşdırmaq. Hadisə yerinə baxış planlaşdırılarkən onun vəzifələri, vaxtı və yeri haqqında məsələlər «defakto» həlledilir. Hadisə yerinə baxış planının hissələri isə aşağıdakılardan ibarət ola bilər:

a) baxışa hazırlıq (hadisə barəsində məlumatı aldıqdan sonra);

b) məlumatı verəndə məhz nəyin baş verdiyinin, hadisə yerində polisə məkdaşlarından və sair vəzifəli şəxslərdən kimlərin olduğunu aydınlaşdırılması;

c) qüvvələrin səfərbər edilməsi, yəni baxışın iştirakçılarının (hadisə yerinə gedənədək) dairəsinin qabaqcadan həlledilməsi;

ç) baxışın iştirakçıları, vəzifələrin bölgüsü və əlaqələrin müəyyən edilməsi haqqında məsələnin əvvəlcədən müəyyənləşdirilməsi;

d) əməliyyat-axtarış orqanları ilə qarşılıqlı fəaliyyət barəsində məsələnin həll edilməsi;

e) maddi şəraitin tədqiqat metodunun və hərəkətlərin ardıcılığının müəyyən edilməsi;

ə) baxışın nəticələrinin yekunlaşdırılması və protokolun tərtib edilməsi (baxış başa çatdıqdan sonra).

Yuxarıda göstərilən hərəkətlər müstəntiq tərəfindən adətən başvermiş cinayət hadisəsi haqqında məlumat alındıqdan sonra həyata keçirilir. Bundan sonrakı istintaq hərəkətləri isə bilavasitə hadisə yerində yerinə yetirilir. Bu, hadisə yerinə baxış bilavasitə hadisə yerindəki hazırlıqdan ibarətdir.

Hadisə yerinə gələn müstəntiqə aşağıdakı hərəkətləri yerinə yetirmək tövsiyə olunur:

1) özünün hadisə yerinə gəlmə (çatma) vaxtını qeyd etmək;

2) zərərçəkmiş şəxsə (şəxslərə) ilk tibbi yardım göstərilməsi üçün tədbirlər görmək;

3) zərərçəkmiş şəxsi (şəxsləri) tibb müəssisəsinə təxliyyə edərkən onun (onların) yerləşdirildiyi konkret yeri qeyd etmək;

4) hadisə yerinin mühafizə edilib-edilməməsini yoxlamaq. Zərurət olduqda onun mühafizəsini təşkil etmək və ya bunun həyata keçirilməsi üçün əlavə göstərişlər vermək (o cümlədən, izlərin qorunması üzrə);

5) bütün kənar şəxsləri (o cümlədən, cinayətkarlıqla mübarizə orqanlarının bilavasitə baxışda və ya hadisə yerinin mühafizəsində iştirak etməyən əməkdaşlarını) hadisə yerindən uzaqlaşdırmaq;

6) əgər müstəntiqlə birlikdə gəlməmişlərsə hal şahidlərini çağırmaq, onların hal şahidlərinə verilən tələblərə cavab verməsinə əmin olmaq;

7) zəruri hallarda hadisə yerinin baxışı gedişində alınan məlumatları yaymağın yolverilməzliyi haqqında hal şahidlərini xəbərdar etmək;

8) hadisə yerində olan polis işçilərinin məlumatları və hadisəni görənlərin dindirilməsi əsasında hadisə və onda iştirak etmiş şəxslər barəsində zəruri olan qısa informasiya əldə etmək (hadisəni görənlərin soyadını, adını, atasının adını, iş və yaşayış yerini müəyyən etməklə dindirilməsini təmin etmək);

9) hadisə yerinin vəziyyətində (hadisənin aşkar edildiyi andan) hansı dəyişikliklərin edilməsini harada və necə axtarmağı aydınlaşdırmaq və nəzərdən keçirmək.

Hadisəni görən şəxslərin hər birinin dindirilməsində diktafondan, videoçəkilişdən istifadə edilə bilər.

III FƏSİL

HADISƏ YERİNƏ BAXIŞ PROTOKOLU

§1 Hadisə yerinə baxış protokolunun giriş, təsviri və nəticə hissələri

Hadisə yerinə baxış protokolu ya istintaq hərəkətlərinin icrası prosesində, ya da ilkin qeydlər və ölçmələr əsasında baxış qurtardıqdan dərhal sonra tərtib edilir. Hadisə yerinə baxış zamanı aşkar edilmiş bütün predmetlər və izlər baxış gedişində müşahidə edildiyi vəziyyətdə və bir-birilə əlaqəli surətdə ciddi ardıcılıqla rəsmiləşdirilir.

Müstəntiqin gəldiyi əqli nəticələr hadisə yerinə baxış protokoluna daxil edilmir. Hadisə yerinə baxış zamanı iştirak edən şəxslərin bu və ya digər obyektlərə, yaxud izlərə dair (məsələn, konkret predmetin müəyyən bir şəxsə aid olması, meyitin tanınması faktı, eləcədə müstəntiq gələnədək baxış keçirilməli olan obyektin zorakı hallara, dəyişikliyə məruz qalması haqqında) məlumatları protokola daxil edilə bilər.

Hadisə yerinə baxış protokolunun tərtibində məqsəd hadisə yerinin vəziyyətini tam və dəqiq təsvir etməkdən ibarətdir. Bu ondan ötrüdür ki, a) hadisə yerində olmayan şəxslər (məsələn, hakim, andlı iclasçıları və prosesin digər iştirakçıları) baxış protokolunu oxuyarkən hadisənin şəraiti və oradakı əşyalar haqqında müəyyən təsəvvürə malik ola bilsinlər; b) tələb edilən hallarda baxışdan keçirilmiş obyektlər haqqında protokolu oxuyarkən dəqiq məlumat almaq mümkün olsun; c) zərurət yaranan hallarda

protokola əsasən hadisənin şəraitini bərpa etmək mümkün olsun.

Hadisə yerinə baxış protokolu aşağıdakı tələblərə cavab verməlidir:

1)Protokol cinayət-prosessual qanunun tələblərinə müvafiq tərtib edilməlidir;

2)Protokol baxışın gedişatını və nəticələrini kifayət qədər tam, dəqiq və obyektiv şəkildə əks etdirməlidir;

3)hadisə yerinə baxış zamanı aşkar edilən və iş üzrə həqiqətin müəyyən edilməsi üçün əhəmiyyətə malik olan bütün predmetlər və izlər, habelə baxış keçirilən yerin şəraiti protokolda əks etdirilməlidir;

4)hər bir obyekt protokolun tərtib edildiyi bütün müddət ərzində eyni adı daşmalıdır. Təsvir zamanı bir obyekt digərindən fərqləndirməyə (məsələn, obyektin adının, nömrəsinin, rənginin, formasının, ölçüsünün və s. göstərilməsi) imkan verən bütün əlamətləri göstərilməlidir;

5)Obyektlərin yerləşdiyi yerlərin təxmini göstərilməsindən (məsələn, «yanında», «yaxınlığında», «deməkəolarki», «gümanki» ifadələrindən) qaçılmalıdır. Protokol qısa, aydın ifadələrlə yazılmalı, az işlədilən və məhdud mənalı terminlərdən (məs: arxaizm və s.) istifadə edilməməlidir;

6)Protokolun sonunda hadisə yerindən götürülmüş obyektlər sadalanmalı, onların qablaşdırılması və bağlanması üsulları saxlanacaqları yer göstərilməlidir.

Hadisə yerinə baxış protokolunun tərtib edilməsində yarım sərlövhələrdən (məsələn, «hadisə yerinin yerləşməsi», «mətbəxə baxış», «meyitin yerləşdiyi yer və pozası» və s.) istifadə olunması məqsədə müvafiqdir. Bundan başqa, izləri tapılmış və götürülməli olan obyektlər

protokolun mətnində adları, rəngləri göstərilməklə bir-birindən fərqləndirilir.

Obyektlərin düzgün adlandırılmasına əminlik hasil olmadıqda, onun zahiri əlamətlərinin təsviri ilə də kifayətlənmək olar. Məsələn, «brilyant qaşlı platin üzük - rəngsiz qaşlı metaldan hazırlanmış üzük kimi»; «qan - qana bənzər qırmızı ləkələr aşkar edilmişdir» kimi və i.a. yazıla bilər.

Hadisə yerinə baxış protokolunun yüksək keyfiyyətdə olmasını təmin etmək üçün hadisə yerinin (və ya onun ayrıca bir hissəsinin) tədqiqində əvvəlcə qaralama qeydlərinin edilməsi, sonra isə tərtib olunması tövsiyə edilir.

Baxış protokolu bilavasitə hadisə yerində tərtib edilir. Əgər obyektiv səbəblərə görə (yağışa, şaxtaya və s.) bunu etmək mümkün olmazsa, müstəntiq qaralama qeydlər etməklə kifayətlənə və imkan yaranan kimi baxış protokolunu tərtib edə bilər.

Hadisə yerinə baxış protokolu əlyazma şəklində və ya kompyuterdə tərtib edilə bilər. Protokolun iki nüsxədə tərtib edilməsi məsləhətdir. Belə ki, protokolun bir nüsxəsinin ekspertizaya təqdim olunacaq material qismində ekspertə verilməsi zərurəti meydana çıxma bilər.

Hadisə yerinə baxış protokolu bir neçə vərəqədən ibarət tərtib edilərsə, iştirakçılar tərəfindən bütün vərəqələrin aşağısında imza etmələri zəruridir.

Hadisə yerinə baxış protokolu giriş, təsviri və yekun hissələrdən ibarət olur.

Giriş hissəsində aşağıdakılar göstərilir:

a) baxışın aparıldığı tarix və saat (18 may 2017-ci il tarixdə saat 11.30-da başlandı, 12.50-də qurtardı).

b) baxışın aparıldığı və protokolun tərtib edildiyi yer (Bakı şəhəri, Xəzər rayonu, Şüvəlan qəsəbəsi);

c) müstəntiqin və baxışın digər iştirakçılarının soyadı, adı və vəzifəsi (Xəzər RPİ-nin istintaq şöbəsinin müstəntiqi, polis leytenantı Eldar Alıyev, əməliyyat-axtarış şöbəsinin əməliyyat müvəkkili, polis leytenantı Vəli Sarıyev, kriminalist-mütəxəssis, polis leytenantı Tofiq Məmmədov, sahə müvəkkili polis kapitanı Ceyhun Əkbərov);

ç) hal şahidlərinin soyadı, adı, atasının adı, habelə onların doğulduğu il, ay, gün və yer, vətəndaşlığı, təhsili, iş yeri, məşğuliyyət növü və ya vəzifəsi, faktiki yaşadıqları və qeydiyyatda olduqları yer (Əliyev Əli Əli oğlu, azərbaycanlı, Bakı şəh. Şəfayət Mehdiyev küç. ev 21, mən.19-da qeydiyyatda olan və orada yaşayan, fərdi təsərrüfatla məşğul olan; Məmmədov Məmməd Məmməd oğlu, azərbaycanlı, C.Naxçıvanski küç. ev 19, mən. 4-də qeydiyyatda olan və orada yaşayan hal-hazırda işləməyən);

d) hadisə yerinə baxışın aparılması üçün əsaslar; (Xəzər RPİ-nin növbətçi hissəsinə Şüvəlan qəsəbəsi, A.İldırım küçəsində yerləşən 24 saylı evin 6-cı mənzilindən oğurluq faktı ilə əlaqədar daxil olan məlumatla əsasən);

e) baxışın aparıldığı yerin xarakteristikası- işıqlandırma, baxışın açıq yerdə aparıldığı vaxt havanın vəziyyəti, temperaturu (hadisə yeri Mərdəkan istiqamətində götürüldükdə yolun sağ tərəfində iki mərtəbəli binada yerləşir. Baxış yağmursuz, təbii işıqlandırma şəraitində, +18 dərəcə hava temperaturunda aparıldı);

ə) hal şahidlərinə onların CPM-in 94-cü maddəsində nəzərdə tutulan hüquq və vəzifələri izah olunması, həmçinin CPM-in 222-ci maddəsinin tələbinə müvafiq olaraq ibtidai araşdırma məlumatlarının yayılmasının yol

verilməzliyi barədə CM-in 300-cü maddəsində nəzərdə tutulan məsuliyyət barədə xəbərdarlıq edilməsi barədə qeydlərin aparılması..

Təsviri hissədə aşağıdakılar ifadə edilir:

a) hadisə yerinin ümumi xarakteristikası (onun yerləşdiyi yer, təyinatı, baxışının sərhədləri, yerin xarakteri, əsas əlamətləri); Hadisə yeri Xəzər rayonu, Şüvəlan qəs., A.İldırım küçəsinin hərəkət hissəsinin sağ tərəfindən yerləşir. Evin sağ tərəfində “Şüvəlan” market, sol tərəfində isə 21 sayılı ev yerləşir. Ev bir mərtəbəli olub, divarları qırmızı kərpicdən, damı şiferdəndir. Giriş qapısı birtaylı olub, baxış zamanı açıq vəziyyətdə idi. Çöl tərəfdən dəmir layla örtülmüş, ağ boya ilə rənglənmiş, ölçüsü 190x100 sm-dir.

b) hadisə yerinin daxili şəraiti. Qapının çərçivəsi sağ tərəfdən pəncərə çərçivəsi ilə bitişikdir. Pəncərə 2 laylı olub, ölçüsü 60x80 sm. Bağlı vəziyyətdədir. Giriş qapısının və pəncərənin arxasına içəri tərəfdən üzərində naxışları olan, qırmızı rəngli, eni 1 m., uzunluğu isə 1,60 sm. Olan pərdə asılmışdır. 1 nömrəli otağın eni 3 m, uzunluğu 5 m. Hündürlüyü isə 2.80 sm-dir. Divarlarına üzərində naxışları olan ağ rəngli divar kağızı yapışdırılıb. Otağın döşəməsi betondan olub, yerə üzərində qızıl gül naxışları olan kavrolit salınıb. Tavan taxtadan olub, ağ rəngli boya ilə rənglənmişdir. Tavandan üzərində 3 ədəd lampa yeri olan çılcıraq asılmışdır);

c) mebel və digər avadanlıq əşyalar barədə qeydlər. Qapının sağ küncündən 40 sm. Aralıda hündürlüyü 60 sm., uzunluğu 1 m., eni isə 50 sm. Olan taxtadan qırmızı rəngli stol qoyulmuşdu. Giriş qapısı ilə üzbəüz otağın arxa divarının tən ortasında hündürlüyü 40 sm., uzunluğu 1,40

sm. eni 80 sm. olan, ikilaylı, hər 2 tərəfində sağ və sol divara bitişik 2 ədəd divan- çarpayı yerləşir. Sağ divara bitişik divan-çarpayının üstü dağınıq, sol divara bitişik divan-çarpayı isə səliqəli vəziyyətdədir.

ç) cinayətin maddi izləri barədə qeydlərin aparılması. məs. Qapının sağ küncündə yuxarı çərçivədən aşağı istiqamətdə 90 sm. məsafədə daxili qıfıl yerləşir, qıfılın dil yuvasından 1 sm. yuxarıda, uzunluğu 0,2 sm; eni 0,1 sm. Oval formada olan sıxma alətinə məxsus bir ədəd həcmi iz saxlanmışdır. İzin dibi hamardır və dibində açıq qəhvəyi rəngli pasa oxşar kənar cisimlər müşahidə olunur.

Hadisə yerinə baxışın nəticələri yekunlaşdırılarkən müstəntiq sahənin və ya binanın ümumi sahəsini ölçür, predmetlərin yerləşməsi, ölçüləri, aşkar edilmiş izlər və s. Haqqında öz qeydlərindən istifadə edərək, plan (sxem) tərtib edir.

Nəticə (yekun) hissəsində aşağıdakılar göstərilir:

a) baxış gedişində götürülən obyektlər; hadisə yerində aşağıdakılar götürüldü:

1) daktiloskopik plyonkada əl-barmaq izləri (1 nömrəli zərf);

2) asma qıfıl (1 nömrəli qutu); kəsici alət (2 nömrəli qutu);

3) sıxma alətinə məxsus selofan torbaya qablaşdırılmış iz;

4) üzərində əl-barmaq izlərinin aşkar olunduğu olduğu araq şüşəsi (3 nömrəli qutu);

b) götürülən predmetlərin qablaşdırılması üsulları; məs. şüşə butulka üzərində olan əl-barmaq izləri şəffaf rəngli daktoplyonkaya köçürüldü və zərfə qablaşdırıldı;

a bəndində göstərilən 1,2,3 nömrəli qutular, 1 nömrəli zərf və polietilen torba 325 nömrəli surquc möhürü ilə möhürləndi, üzərində lazımi qeydiyyatlar aparıldı, müstəntiq və hal şahidləri tərəfindən imzalandı.

c) onların saxlanmağa verildiyi yer və etibar etdikləri şəxs; hadisə yerindən götürülmüş izlər, maddələr və əşyalar Xəzər RPİ-nin maddi sübutların saxlanması kamerasına təhvil verildi.

ç) aparılmış istintaq hərəkətlərinə dair hal şahidlərinin qeydləri (əgər olarsa);

d) hadisə yerinə baxışın başlanma və başa çatma vaxtı;

e) protokola edilən əlavələr (planlar, sxemlər, surətlər, izlərin şəkilləri və i.a.) haqqında qeydlər.

Hadisə yerinə baxış protokolu müstəntiq, hal şahidləri və istintaq hərəkətlərinin digər iştirakçıları tərəfindən imzalanır.

Hadisə yerinə baxış protokolunda müstəntiqin hadisə yerinə gəlmə vaxtı, onun bilavasitə baxışa başladığı vaxt (saat və dəqiqə ilə) qeyd edilir. Baxışın qurtardığı vaxt isə hadisə yerinə baxış protokolunun bütün iştirakçılar tərəfindən imzalandığı vaxtdır.

Hadisə yerinə baxışın aparılmasında fasilələrə yol verildiyi hallarda, protokolda fasilələrin başlanma və qurtarma vaxtları da göstərilir.

Meyitə baxış keçirilərkən onun vaxtı, habelə onda bu və ya digər dəyişikliklərin başverməsi vaxtı qeyd edilir.

Şüşə butulka üzərində olan əl-barmaq izləri şəffaf rəngli daktoplyonkaya köçürüldü və zərflə qablaşdırıldı.

Hadisə yerinə baxış protokolunda baxış iştirakçılarının və sair şəxslərin qeyri-hüquqi hərəkətləri (məsələn,

predmetləri oğurlamaq, izləri məhv etmək cəhdləri və s.) və müstəntiq tərəfindən görülmüş tədbirlər qeyd edilməlidir.

§2 Hadisə yerinə baxış zamanı audio və video yazının tətbiqinin kriminalistik xüsusiyyətləri

Hadisə yerinə baxış zamanı audio və video yazı daha geniş tətbiq olunur. Audio və video yazının tətbiq edilməsində müəyyən prosesual tələblərə və texniki qaydalara riayət olunmalıdır.

Müasir şəraitdə audio və video yazılar hadisə yerinə baxış zamanı geniş tətbiq olunur ki, bu da istintaq orqanı əməkdaşlarının texniki vasitələrin iş prinsipi, konkret istintaq hərəkətlərinin icrasız amarı onların istifadə məqsədləri, texniki imkanları və CPM ilə müəyyən edilmiş tətbiq qaydasına dəqiq riayət edilməsi haqqında dolğun məlumatın işlənilib hazırlanmasını tələb edir.

Qeyd etmək lazımdır ki, audio və video yazı texnikasının hal-hazırda 3 tipi məlumdur:

- 1) yüksək keyfiyyətli professional texnika;
- 2) məişət texnikası;
- 3) kiçik "casus" texnikası.

Demək olar ki, ibtidai araşdırma orqanlarının əməkdaşları məişət texnikasından daha çox istifadə edirlər. Məişət texniki vasitələrinə danışmaq nitqinin yazılması üçün istifadə olunan adi kasset maqnitafonları və diktofonları aiddir. Dünya üzrə aparıcı istehsalçılardan SONY, PANASONİK, PHILIPS və s. Firmaların bu tip aparatları artıq istintaq orqanlarına daxil olmuşdur. Onların məişət də geniş yayılması və onlardan istifadə qaydalarını bilməsi

istintaq hərəkətlərinin həyata keçirilməsi zamanı onların istifadəsini asanlaşdırır.

Yazı lentinə qənaət etmək məqsədilə mikrokassetli və səs signalının daxil olmadığı vaxt avtomatik olaraq dayana bilən diktofonların istifadəsi daha əlverişlidir. Buna VOR (Voice Operated Recording) sistemi deyilir. VOR funksiyasının tətbiq edilmə sahəsi yalnız “ikinci dərəcəli” əhəmiyyət daşıyır. Dünyada geniş yayılmış video təsvir standartları VHS, Super VHS, VHS-C (yəni kompakt), Video-S, Hi-S, Betacam eyni dərəcədə müstəntiq tərəfindən də istintaq hərəkətlərinin aparılmasında istifadə oluna bilər. Yazını qeyd olunan VHS və Super VHS standartında həyata keçirən video kameralar iri ölçüyə malikdir. Bununla belə, onlarda bir çox məişət video maqnitafonlarına tətbiq edilən video kasetlər istifadə olunur. Bu da aparılan çəkilişlərin nümayiş etdirilməsini asanlaşdırır. Bu tip kasetlərin yazılma müddəti 30 dəqiqədən 300 dəqiqəyə qədər təşkil edir. Bu isə uzun müddətli istintaq hərəkətlərinin video çəkilişlərinin aparılmasına imkan verir.

VHS-C kasetləri daha kompaktdır, portativ kameralara tətbiq olunur, daha az müddətə yazı üçün nəzərdə tutulmuşdur və buraya yazılmış təsviri xüsusi adapter-kasetin istifadəsi ilə sadə məişət video maqnitafonunda nümayiş etdirməyə imkan verir.

Video-S və Hi-S standartlarında işləyən kameralar az qabaritli kasetlərin istifadəsi nəticəsində daha kompakt olur (8 mm enində lent). Lakin bu kameralarda çəkilən material bundan irəli gələn bütün texniki və prosessual çətinlikləri nəzərə almaqla məişət video maqnitafonlarında baxılmaq üçün yenidən yazılmalıdır.

Betakam professional standartdır və onda səs və təsvirin daha keyfiyyətli olmasına baxmyaraq, məişətdə demək olar ki, istifadə olunmur. Bu növ standartlı aparatura prosesual hərəkətlərin həyata keçirilməsində təsvir, səsin keyfiyyətinə yüksək tələblər qoyulduqda və professional operator dəvət etmək imkanı olduğu zaman istifadə edilə bilər.

Beləliklə, fikrimizi yekunlaşdıraraq qeyd edək ki, hal-hazırda VHS və ya Super VHS standartlı aparatlarının istifadəsi daha rahatdır.

Audio və video yazının tətbiqi barəsində qərar qəbul edərkən müstəntiq texniki vasitələrin tətbiqinə hər tərəfli hazırlıq tədbirlərini görməlidir. Audio və video yazıya hazırlıq özündə *təşkilati, texniki, prosesual, kriminalistik* aspektləri birləşdirir.

Təşkilati aspektə audio və video yazının həyata keçirildiyi yerin, vaxtın seçilməsi, istintaq hərəkəti iştirakçılarının xəbərdar edilməsi və onların gəlişinin təmin edilməsi daxildir.

Texniki vasitələrin tətbiqinə hazırlığın kriminalistik aspekti araşdırmanı həyata keçirən şəxs tərəfindən audio və video yazının tələblərinə riayət olunmasından ibarətdir. Məhkəmə fotoşəkilçəkmənin təsnifatından fərqli olaraq video yazının tətbiqinin özünəməxsus xüsusiyyətləri var. Belə ki, bir kadrın çəkilişi müxtəlif texniki üsullarla həyata keçirilə bilər. Bunlardan ən geniş yayılmışları aşağıdakılardır:

1. Bir nöqtədən hərəkətsiz kamera ilə çəkiliş – ştatik kadr;
2. Bir nöqtədən hərəkətli kamera ilə çəkiliş – panoram çəkiliş;

3. Hərəkətsiz kamera ilə hərəkətli çəkiliş – irəli gəlmə, arxaya çəkilmə, iri plana alma və s.

Bir nöqtədən hərəkətsiz kamera ilə çəkiliş kadrda intensiv hərəkət olduğu zaman obyektləri ümumi göstərmək üçün tətbiq edilir. Məsələn, yol nəqliyyat hadisəsinin baş verdiyi küçə və ya küçə döngələrinin bir hissəsini göstərmək üçün. Statik kadr həm də iri planların və detalların çəkilişi üçün əlverişlidir.

Panoram çəkiliş prosesində ştativə bərkidilmiş kamera şaquli və ya üfiqi vəziyyətdə hərəkət edir. Kamera asta və rəvan, yəni 15 saniyə ərzində təxminən 90° çevirməklə, heç olmazsa hadisənin özündən asta olmamaq şərtilə hərəkət etdirilməlidir.

Çəkiliş həmçinin avtomobilə bərkidilmiş və çəkilən obyektə paralel olaraq hərəkət edən *hərəkətsiz kamera ilə* həyata keçirilə bilər. Obyektə yaxınlaşma “*irəli gəlmə*” çəkilişi, obyektə uzaqlaşma isə “*arxaya çəkilmə*” çəkilişi adlanır. Kameranın obyektə eyni şəraitdə hərəkət etdiyi zaman “obyekti izləmə” çəkilişi həyata keçirilir.

Tədqiq olunan hadisə, hərəkət həm çox qısa müddətli (məsələn, hoppanma, toqquşma, zərbə), həm də çox uzun müddətli də ola bilər. Belə hallarda xüsusi üsullar – tezləşdirilmiş və ya yavaşdırılmış çəkiliş istifadə oluna bilər.

Hadisə yerinə baxışa başlamazdan əvvəl ona hazırlığın bütün aspektlərinin yerinə yetirildiyinə əmin olduqdan sonra müstəntiq (mütəxəssis) video kameranı işə salır və tərtib olunmuş ssenari əsasında aşağıdakı ardıcılıqla hərəkət edir:

1. Öz soyadını və vəzifəsini söyləyərək özünü təqdim edir;

2.Hansı istintaq hərəkətinin və CPM-in hansı maddəsi əsasında aparıldığını aydınlaşdırır;

3.İstintaq hərəkətinin yerinə yetirilməsinin başlandığı yeri, vaxtı, lazım olduqda hava şəraiti barədə xəbər verir;

4.Səs yazmanın (videoçəkilişin), digər texniki vasitələrin tətbiq edilməsi barədə xəbər verir, onların xarakteristikasını bildirir;

5.Hadisə yerinə baxış iştirakçılarının hüquq və vəzifələrini başa salır;

6.Hadisə yerinə baxış zamanı çəkilişdə fasilə etmək zərurəti yarandıqda (məsələn, kasetin dəyişdirilməsi üçün) müstəntiq fasilənin səbəbi, dayanma vaxtı, fasilə bitdikdə isə çəkilişin davam etdiriləcək vaxtı barədə xəbər verir. Yazı dayandığı zaman istintaq hərəkəti də dayandırılır;

7.Baxış başa çatdıqdan sonra çəkiliş dayandırılır, iştirakçılara nümayiş etdirilir və istintaq hərəkəti protokolunu tərtib edir;

CPM-in 51.1-ci maddəsinə əsasən, videodisk (audiodisk) istintaq hərəkəti protokoluna əlavə edilir. O, cinayət işində müvafiq qablaşdırmada imzalanmış vəziyyətdə saxlanılır. Onu elektromaqnit şüalanma mənbəyindən, yüksək və alçaq temperaturdan, nəmdən, aqressiv maddələrdən zərbədən qorumaq lazımdır. Maqnit yazıları həmçinin seyflərdə və digər metal qutularda saxlamaq məsləhət görülmür.

§3 Hadisə yerinin plan və sxemləri

Hadisə yerinə baxış protokoluna fotosəkillər, çəkiliş lentləri, yaxud başqa məlumat daşıyıcıları, sxemlər və s. əlavə edilir. Hadisə yerinə baxışın nəticələrinin rəsmiləşdirilməsinin ən geniş yayılmış üsullarından biri planların və sxemlərin hazırlanmasıdır. Planlar baxış yerlərinin, binaların, onların ayrı-ayrı hissələrinin və obyektlərin qrafik təsvirlərindən ibarət olur. Plan və sxemlər hadisə yerinə baxış protokolunda ifadə edilənləri, sonradan isə şahidlərin və təqsirləndirilənlərin ifadələrini aydınlaşdırmağa və dəqiqləşdirməyə kömək edir.

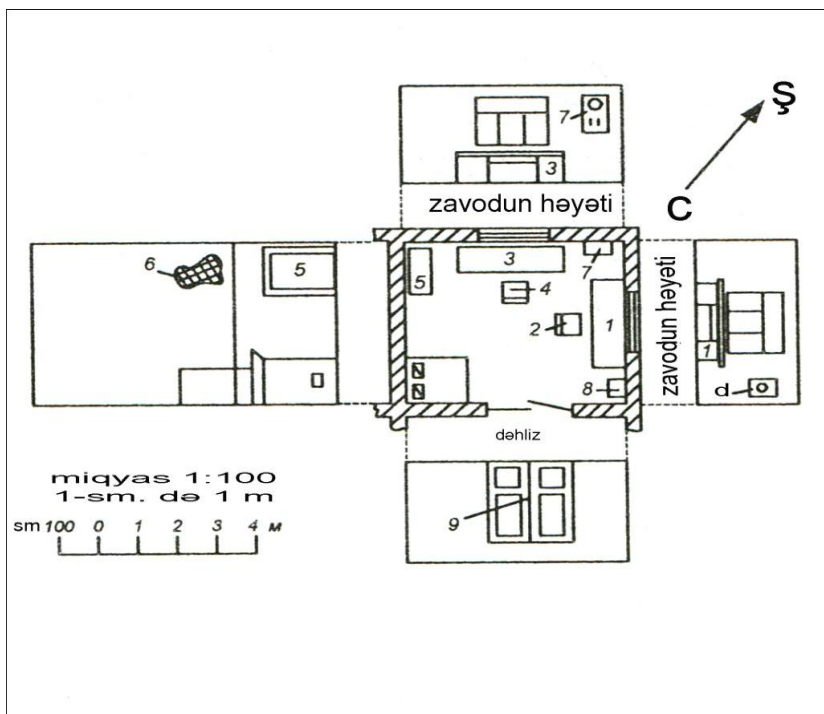
Hadisə yerinə baxış protokolunda planlara (sxemlərə) istinadlara yol verilir (məsələn, «...düzənlikdə gövdəsinin diametri 103 santimetr olan şam ağacı bitib, planda «8» rəqəmi ilə nömrələnmişdir. Ondan 24 metr cənuba doğru gövdəsinin diametri 116 santimetr olan çinar ağacı bitib, planda «9» rəqəmi ilə nömrələnmişdir...»).

Hazırlanmalı olan planlar və sxemlər istiqamətləndirici, icmal, mərkəz və müfəssəl ola bilər.

İstiqamətləndirici planda (və ya sxemdə) hadisə yeri onu əhatə edən şəraitlə birlikdə təsvir edilir. **İcmal** planda (sxemdə) ancaq hadisə yeri əks olunur və bu da orada olan obyektlərin qarşılıqlı əlaqədə yerləşməsi haqqında müəyyən təsəvvürlərin yaranmasına imkan yaradır. **Mərkəz** planda (sxemdə), adətən, hadisə yerinin ən mühüm sahələri təsvir edilir. **Müfəssəl** planda (sxemdə) ayrı-ayrı izlər və predmetlər əks olunur.

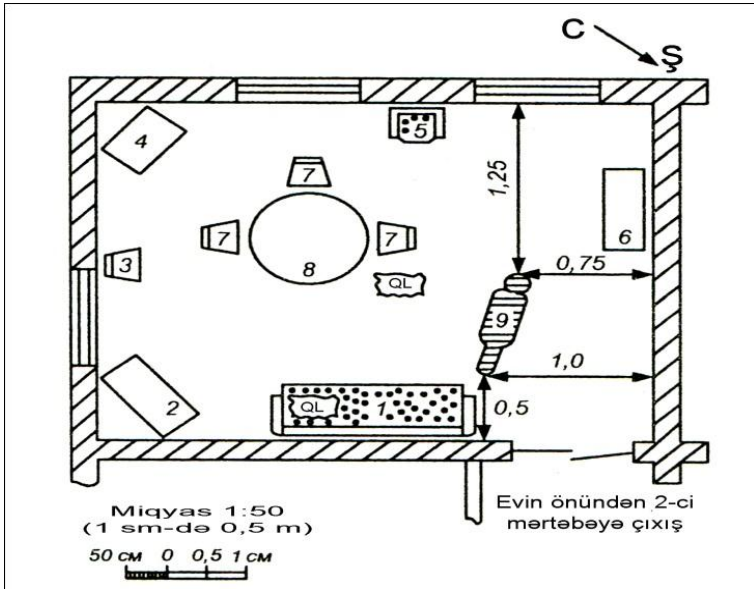
Bakı şəh. Xəzər rayonu Buzovna qəs. Rasim İmanov küç. 42. Şüşə istehsalı zavodunun bir mərtəbəli binasında yerləşən otaqların müfəssəl miqyas planı.

19 iyul 2017-ci il tarixli hadisə yerinə baxış protokoluna əlavə A 75317 №-li cinayət işi

Planlar və sxemlər miqyas üsulu ilə çəkilir. Plandakı hər bir xətt natura ilə müqayisədə, ciddi surətdə, eyni cür kiçiltmə ilə təsvir edilir. Binaların planlarının çəkilməsində, adətən, binanın ölçüsündən asılı olaraq 1:20-yə olan nisbətindən 1:200-ə olan nisbətində miqyasdan istifadə edilir.

Bakı şəh. Xəzər rayonu Mərdəkan qəs. Baba Əliyev küç. 8 №-li evin 2-ci mərtəbəsində yerləşən 78 №-li mənzilin

Miqyas planlarının sxemlərinin və ya qaralmalarının hazırlanmasında obyektlərin nisbi yerləşdirilməsinə dəqiq əməl edilməsi tələb olunmur. Onların vəziyyəti ölçülər və ya çertyojda ölçülü xətlərin (oxların) qoyulması və onların altında ölçmənin nəticələrinin yazılması ilə rəsmiləşdirilir.

Otaqlardakı mebel və predmetlər sıra nömrələri ilə nömrələnir. Fərdiləşdirmənin tələb edilmədiyi hallarda, eyni tipli mebellər eyni rəqəmlərlə işarə edilir. Cinayət hadisəsi ilə əlaqəsi olan və ya ola bilən predmetlər və izlər protokolda təsvir edildiyi qaydada nömrələnir.

1. Açıq yerdə olan hadisə yerinin planı adətən sxem şəklində və ya **gözyarı** çəkilişdən istifadə edilməklə

miqyas üsulu ilə təsvir edilir. Gözə yarı çəkilişin **kərtik nişanlama** adlanan üsulu da geniş yayılmışdır. Bu ondan ibarətdir ki, iki obyekt arasında məsafənin ölçülməsi və kəsiyin planda müvafiq miqyasda təsviri ancaq birinci nişan almadan sonra aparılır. Digər obyektlər həm çıxış nöqtəsindən, həm də birinci nişana alınan aparıldığı nöqtədən nişana alınır. Bu halda həmin iki nöqtə arasındakı kəsik çəkilişin əsasına xidmət edir. Plana daxil edilən nişanlanmış xətlərin kəsişmə nöqtəsi nişana alınmış obyektin yerləşdiyi yeri göstərəcəkdir. Çəkilişin əsası və nişanalmanın iki xətti uçbucaq yaratdığına görə, bir obyektlə başqa obyekt arasında ki məsafəni hesablamaq çətin olmayacaqdır.

Sxemli planlarda «şimal-cənub» istiqamətini göstərən əqrəb xətti bu istiqamətin müəyyən edildiyi tərəpməz obyektin (evin divarının, hasarın və s.) tərəflərindən birini kəsməlidir. Yer in planlarında yaşayış məntəqəsinə istiqaməti, təxmini məsafəni, çayın, gölün və daimi səmtlərin (körpünün, ağacın) adını, çayın sağ (sol) sahilini və s. göstərmək məqsədə uyğundur. Ayrı-ayrı hallarda obyektlərin adları şərti işarələrlə göstərilə bilər.

II.Hadisə yerinə baxışda bəzən yerin meylinin (enişin, yoxuşun, dikliyin, ayriliyin) müəyyən edilməsi zərurəti meydana çıxır. Yer in enişi (çökəkliyi) və onun elementləri aşağıdakılar vasitəsi ilə müəyyən edilə bilər:

a)ruletka və ya addımla ölçmə vasitəsilə;

b)eklimetrin köməyilə (bu alət yol-nəqliyyat hadisəsi yerinin baxışını aparan Dövlət Yol Polisi (DYP) işçilərinin çantasındakı komplektə daxildir);

c)transportir və şaqulun köməyilə. Enişin təxmini ayriliyi (25 dərəcəyədək), enişin çökəkliyi və onun

hündürlüyünün qarşılıqlı münasibəti üzrə aşağıdakı formula ilə müəyyən edilə bilər.

$$A = \frac{600 \cdot h}{d}$$

Transportirin və şaqulun köməylə meylin böyüklüyünü müəyyən edilməsi üçün yarım dairə mərkəzini göstərən nöqtədə transportirin əsasına böyük yükü olmayan (şaqul) ip bağlanır. Ölçüsü əsasın və ya meylin zirvəsində qoyulur, transportirin əsasının tipli yanında müvafiq surətdə ipdə və ya meylin əsasında yerləşən predmetin müəyyən nöqtəsi nişan alınır. Bu nöqtə nişan alan şəxsin göz səviyyəsində yerləşdirilməlidir.

Hadisə yerinin planının zəruri rekvizitləri

Hadisə yerinə baxış planı hazırlanarkən onda aşağıdakı zəruri rekvizitlərin olub-olmamasının yoxlanılması vacibdir:

1. Sərlövhə (burada aşağıdakılar göstərilir):
 - a) miqyas planı və ya sxemli plan;
 - b) planda əks olunan təsvirlər;
 - c) planda təsvir edilən obyektin yerləşdiyi yer;
 - ç) plan hansı cinayət hadisəsi ilə əlaqədar tərtib edilmişdir;
 - d) planın tərtib edildiyi tarix (gün, ay və il).
2. Miqyas (əgər plan miqyas üsulu ilə təsvir edilmişdirsə).
3. «Şimal-Cənub» istiqamətinə aid yerin planında təsvir edilənlərin istiqaməti.
4. Planda verilmiş və müvafiq surətdə protokolda təsvir edilmiş predmetlərin və izlərin siyahısı.
5. Müstəntiqin imzası (plan tamamilə hadisə yerində tərtib edildikdə onu hal şahidləri də imzalayır).

Planının sərlöhvəsinin mətninin nümunələri aşağıdakı məzmununda ola bilər:

Hadisə yerinə baxış planları və sxemləri tərtib edilərkən tikililərin, tikinti materiallarının, sanitariya-texniki avadanlığın üsurləri, cinayətin alət və izləri hamılıqla qəbul edilmiş şərti işarələrdən, habelə «Şərti nişan və işarələr» cədvəlində göstərilən topoqrafik nişanlardan istifadə edilir (kriminalistik ədəbiyyatlarda göstərilir).

IV FƏSİL

YOL NƏQLİYYAT HADİSƏSİ

YERİNƏ BAXIŞIN TAKTİKİ XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Baxışın vəzifələri

YNH yerinə baxışın məqsədi aşağıdakı halları müəyyən etməkdən ibarətdir: yol-nəqliyyat hadisəsinin baş vermə yerini; hadisənin vaxtını; nəqliyyat hadisəsinin növünü: vurma, toqquşma, aşma və s; hərəkətin istiqamətini, təhlükəli vəziyyətin yaranması anında, hadisə zamanı və hadisənin son mərhələsində iştirakçıların yerləşməsinə və hərəkətini; hadisə zamanı yol şəraitini; yol örtüyünün növünü və vəziyyətini; yolun eni, nişanlanması və digər xüsusiyyətlərini; yaxınlıqdakı sahələrin xarakteristikasını; yol nişanlarının mövcudluğunu; görünüş sahəsini; görünmə dərəcəsini; yolun işıqlandırma vəziyyətini; hərəkətin sıxlığını və intensivliyini; hərəkət üçün maneələrin və yol qusurlarının mövcud olmasını; yol-nəqliyyat hadisəsi nəticəsində yol örtüyündə, ətrafdakı əşyalarda, zərərçəkmişin üzərində yaranmış izləri; nəqliyyat vasitəsinin vəziyyətini; nəqliyyat vasitəsindən ayrılmış hissələrin, ondan aşmış yükün mövcudluğunu, onların yerləşməsinə; yol-nəqliyyat hadisəsinin müşahidə edən şəxsləri (şahidləri);

Baxışdan əvvəl görülən tədbirlər

1.Növbətçi YNH haqqında məlumat verən şəxsdən aşağıdakıları aydınlaşdırmalıdır:

–Yolun nəqliyyat hadisəsinin baş vermə yerini, vaxtını və xarakterini;

–zərərçəkmiş varmı, onların sayını, onlara tibbi yardımın göstərilməsini, harada yerləşdirilməsini.

Həmçinin məlumat verən şəxsin soyadı, adı, atasının adı, telefonu, ünvanı və olduğu yer müəyyən edilir. Zəruri hallarda hadisənin şahidləri haqqında məlumatlar aydınlaşdırılır.

Əgər zərərçəkmiş şəxsə tibbi yardım göstərilməyibsə, onda növbətçi hadisə yerinə təcili tibbi yardımı çağırır, hadisə yerinin mühafizəsi ilə bağlı yaxınlıqda olan post patrul xidməti əməkdaşlarına sahə inspektoruna tapşırıqlar verir və yaxud hadisə yerinə öz köməkçisini göndərir.

Əgər zərərçəkmiş tıbb müəssisəsinə çatdırılıbsa və ifadə verə bilirsə, onda növbətçi hadisə barədə dəqiq məlumat toplamaq məqsədilə onun yanına əməliyyat müvəkkilini və ya digər əməkdaşları göndərir.

Hadisədə xarici dövlətə məxsus nəqliyyat vasitəsi iştirak edibsə, bunun barəsində müvafiq idarələrə məlumat verilir.

Əgər sürücü hadisə yerindən qaçıbsa, aşağıdakılar aydınlaşdırılmalıdır:

- nəqliyyat vasitəsinin əlamətləri, onun güman edilən hərəkət istiqaməti, sürücünün zahirə əlamətləri, YNH haqqında ilkin zəruri məlumatları aldıqdan sonra növbətçi istintaq-əməliyyat qrupunun hadisə yerinə vaxtında getməsinə təmin edir.

2.YNH yerinin mühafizəsi, adətən, polis işçilərinə tapşırılır. YNH yerini mühafizə edən əməkdaş aşağıdakı mühafizə vəzifələrini yadda saxlamalıdır:

-YNH istintaqı üçün əhəmiyyətli olan maddi obyekt və izlərin qorunması, hadisə yerinin toxunulmazlığını təmin etməli.

-YNH yerində hərəkətin təhlükəsizliyini təmin etməli;

- YNH baş verən ərazini xüsusi vasitələrlə (məs. daşınan dirəklər, əhatəedici lent, yol qəza işarələri) əhatəyə alınmalıdır.

3. Hadisə yerinə ilk gəlmiş polis əməkdaşları tərəfindən aşağıdakı tədbirlər həyata keçirilməlidir:

- zərərçəkmişlərə tibbi yardım göstərməli və ya bunun üçün tədbir görməli;

- şahidlərini müəyyən etməli, onların ünvanlarını qeyd etməli, müstəntiq və ya təhqiqatçı gələnə qədər hadisə yerində qalmağı onlara təklif etməli.

YNH-nin baş vermə şəraitini bərpa etmək üçün əhəmiyyət kəsb edən izlərin və əşyaların qorunması ilə bağlı müvafiq tədbirlər görmək lazımdır.

Əgər izləri və əşyaları ötüb keçmək mümkün deyilsə onda onların ilkin vəziyyətini və iş üçün əhəmiyyət kəsb edən tormoz (əyləc) izinin başlanğıc və son nöqtələrini, qan izlərinin olduğu yerləri, meyitin yerləşməsinə, onun geyim əşyalarının yerini, nəqliyyat vasitəsinin qabaq və arxa təkərlərinin yerini, aşmış yükün yerləşdiyi yeri qeydə alınmalı.

Qeydlər təbaşir, boya və iti əşyalarla aparıla bilər. Həmin izlərin dəqiq ölçüləri götürülməli və maddi obyektlərin ətraf əşyalara nisbətən yerləşməsi qeydə alınmalıdır.

YNH yerində istintaq-əməliyyat qrupu iştirakçılarının vəzifələri

Müstəntiq:

Hadisə yerinə baxış keçirir, protokol və sxemi tərtib edir. Baxış zamanı barədə izahat verə bilən sürücü və zərərçəkmişin baxışda iştirak etməsi məsələsini həll edir və digər müvafiq qərarlar qəbul edir. Zərurət yarandıqda

istintaq eksperimentini təşkil edir (məsələn, fara işığında yolun hərəkət hissəsində yerləşən əşya və maneələrin görünmə dərəcəsini, sürücü və sərnişin yerində görünüş sahəsini və s. müəyyən etmək məqsədi ilə). Həmçinin istintaq-əməliyyat qrupu üzvlərinin işini tənzimləyir.

Əməliyyat müvəkkili:

YNH yerinə baxış zamanı müstəntiq və ya təhqiqatçıya kömək edir, onların tapşırıqlarını yerinə yetirir, zəruri əməliyyat-axtarış tədbirlərini həyata keçirir.

Öz vəzifə borcuna müvafiq olaraq:

- DYP nümayəndəsi ilə birlikdə hadisə yerindən qaçmış sürücünün axtarışını təşkil edir;

- hadisə yerindən qaçmış nəqliyyat vasitəsinin keçməsi güman edilən yollarda sipərləri təşkil edir;

- hadisə yerinə yaxın olan ərazilərdə yaşayan vətəndaşlarla baş vermiş hadisə barədə sorğular aparır;

- yol hadisəsinin detallarını aydınlaşdırmaq üçün və hadisə yerindən qaçmış sürücünün (nəqliyyat vasitəsinin) axtarışı üçün əhəmiyyət kəsb edən məlumatları əldə etmək məqsədi ilə hadisə yerində olan vətəndaşlarla söhbət edir;

-zəruri hallarda müstəntiqin və yaxud növbətçinin göstərişi ilə YNH barədə izahatlar almaq üçün zərərçəkmiş şəxslərin yerləşdirildiyi tibb müəssisəsinə gedir.

DYP (YPX) əməkdaşları:

YNH yerində piyadaların və nəqliyyat vasitələrinin hərəkət təhlükəsizliyini təmin edir. Hadisədə iştirak etmiş nəqliyyat vasitəsinin müəyyən edilməsi üçün vacib olan izlərin və əşyaların aşkar edilməsində müstəntiq və ya təhqiqatçıya kömək göstərir. Nəqliyyat vasitəsinin texniki vəziyyətinin yoxlanılmasında, onun sahibinə qaytarılması

barədə məsələ həll edilənə qədər müvafiq dayanacaqlarda (yerlərdə) saxlanmasını təmin edir.

Kriminalist:

İzlərin və maddi sübutların aşkar edilməsində, qeyd edilməsində, götürülməsində və qablaşdırılmasında müstəntiqə və ya təhqiqatçıya kömək göstərir. Baxış zamanı izlərin mənşəyi haqqında, hadisə yerində bu və ya digər əşyaların olması barədə fərziyyələr irəli sürür. Aşkar edilmiş izlərlə (məs. təkər izləri) nəqliyyat vasitəsinin növünü və markasını müəyyən edir. Cinayətin açılması üçün əşya və izlərin istifadə olunmasının mümkünlüyü barədə təkliflər verir. Hadisə yerinin foto çəkilişi zamanı məsləhətlər verir və ya özü foto çəkilişi aparır. Baxış protokolunun, plan və sxemlərin tərtib edilməsi zamanı izlərin və əşyaların təsvir edilməsində köməklik göstərir.

Mütəxəssis (avtonəqliyyat sahəsi üzrə):

Hadisənin baş vermə mexanizminin aşkar edilməsində, hadisənin səbəblərinin müəyyən olunmasında, nəqliyyat vasitəsinin eyniləşdirilməsinə imkan verən izlərin, tormoz izinin uzunluğunun təyin edilməsində hadisənin baş vermə mexanizminin bərpa edilməsində, ayrı-ayrı növ izlərinin mənşəyinin aydınlaşdırılmasında kömək edir. Nəqliyyat vasitələrinin texniki vəziyyətini, ayrı-ayrı qovşaq və detalları yoxlayır. Hadisə yerindən qaçmış nəqliyyat vasitəsinin marka və modelini, izlər və maddi sübutlar vasitəsilə hərəkət istiqamətini müəyyən edir. YNH yerində yol hərəkətinin tənzimlənməsi xüsusiyyətlərinə diqqət yetirir. Müstəntiqin qərarı ilə görünüş sahəsinin müəyyən edilməsində və tormoz sisteminin yoxlanması üzrə keçirilən istintaq eksperimentlərində iştirak edir.

YNH yerinə gəldikdən sonra müstəntiqin hərəkətləri

Hadisə yerinə gəldikdən sonra müstəntiq ümumi xarakterli hərəkətlərin icrası ilə bərabər:

1)zərərçəkmişin soyadını, adını və atasının adını, göndərildiyi xəstəxananı müəyyən edir;

2)hadisə iştirakçısı olmuş sürücünün şəxsiyyətini müəyyən edir, onun sənədlərini (sürücülük vəsiqəsi, yol vərəqi, texniki pasport, yükün sənədləri) yoxlayır və zəruri halda onları götürür.

3)hadisə yerində baş vermiş dəyişikləri şahidlərdən, polis əməkdaşlarından və digər şəxslərdən aydınlaşdırır;

4)hadisə yerinin vəziyyətini olduğu kimi saxlamaq mümkün olmadıqda nəqliyyat vasitəsinin yerləşməsinə, zərərçəkmiş olduğu yerin konturlarını, ayrılmış detal və hissələrin, aşmış yükün yerini, qan, yanacaq-sürtgü materiallarının olduğu yerləri qeyd edir;

5)əgər sürücü də sərxoşluq əlamətləri aşkar edilərsə, onu polis işçilərinin müşayəti ilə tibbi müayinəyə göndərir;

6)əgər sürücü hadisə yerindən qaçıbsa, onun yaxalanması üçün tədbirlər görür və bu barədə əməliyyat-axtarış orqanı və yol-patrul xidməti əməkdaşlarına müvafiq tapşırıqlar verir.

YNH yerinə baxış zamanı həyata keçirilən əsas hərəkətlər

YNH yerinə baxış zamanı aşağıdakı işlər həyata keçirilir:

1)şüşə qırıntıları, nəqliyyat vasitəsindən qopmuş palçıq, aşmış yük, ayrılmış detal və hissələr, dağılmış maye

(yanacaq-sürtkü materialları) qalıqlarına əsasən hadisənin mərkəz nöqtəsinin müəyyən edilməsi;

2) yolayrıcında toqquşma zamanı hər tərəfdən görünüş sahəsinin xarakteri, işıqforların yeri, onların iş rejimi, yolayrıcında və ona bitişik küçələrdə hərəkəti tənzimləyən digər yol nişanlarının olması;

3) nəqliyyat vasitəsinin yoldan sürüşməsi və yaxud aşması zamanı yolun dairələnmiş sahəsində mütəxəssisin köməyi ilə izlər əsasında avtomobilin hərəkət radiusunun müəyyən edilməsi;

4) əgər toqquşma ötmə zamanı baş veribsə, onda ötmə hərəkətinin keçirildiyi yol sahəsi daha geniş nəzərdən keçirilir, bu halda hərəkət hissəsinin vəziyyətinə, yol nişanlarının görünmə dərəcəsinə, ötmə yerində yolun görünüş sahəsinə diqqət yetirilir;

5) nəqliyyat vasitələrinin hər birisinin hərəkət istiqamətini göstərən əlamətlər aşkar edilir və qeyd olunur;

6) təhlükəsizlik zolağına (xəttinə) və yol ötrüyünün kənarlarına nisbətdə sol və sağ təkər izlərinin yerləşməsi müəyyən edilir və qeydə alınır;

7) tormoz izləri aşkar edilib ölçülür. Əgər tormoz izi müxtəlif yol ötrüklərindən keçirsə, hər bir sahədə izin uzunluğu ayrıca ölçülərək qeyd olunur;

8) nəqliyyat vasitələri baxışdan keçirilir. Adətən baxış insan bədəni, digər nəqliyyat vasitəsi və ya obyektlə təmasda olan hissədən başlanır; toqquşma nəticəsində nəqliyyat vasitəsi üzərində yaranmış zədələr (əziklər, cızıqlar, batıqlar, yarıqlar, lak-boya örtüklərinin, palçıq və digər maddələrin yapışması, təzə sınıq izləri) onların avtomobil üzərindəki yerləşməsi yeri qeyd olunur;

9) baxış zamanı nəqliyyat vasitəsinin texniki vəziyyəti mütəxəssisin köməyi ilə müəyyən edilir (tormoz, sükan idarəetmə, işıqlandırma, siqnal, sistemləri);

10) avtomobilin ön hissəsinə baxış zamanı qabaq bufer, nömrə, raditor üzlüyü, faralar, qabarit işıqları, kapot, qanadlar, qabaq təkərləri, ön şüşənin sütunları, şüşə bərkidicilərinin vəziyyəti müəyyən edilir.

Avtomobilin yan tərəflərinə baxış zamanı qapıların və onların dəstəklərinin, yan şüşələrin, yük maşınında bortların, minik avtomobilində isə banın yan sütunlarının, arxa təkərlərin vəziyyəti müəyyən edilir.

Avtomobilin arxa tərəfinə baxış zamanı arxa buferin, arxa qabarit işıqlarının, nömrə nişanının, damın və s. vəziyyəti nəzərdən keçirilir.

11) avtomobilin salonuna baxış zamanı daxili avadanlıqların vəziyyəti, qan izləri və onların forması, kənar əşyaların olması, rezin ayaqaltıların, salonun, döşəməsi üzərində olan izlər müəyyən edilir;

12) əgər nəqliyyat vasitəsinin digər şəxs tərəfindən idarə edilməsi haqqında sürücünün ərizəsi varsa (və yaxud bunu güman etmək üçün digər əsaslar olduqda) sükan, sürət qutusunun və əl əyləcinin lingi, arxa görünüş güzgüsü, xırda əşyalar üçün qutunun qapağın üzərində əl izləri aşkar edilməsi və götürülməsi üçün tədbirlər görülür.

Yol nəqliyyat hadisəsi yerinə baxış

Hadisə yerinə ümumi baxış zamanı nəqliyyat vasitəsinin yol nişanlarına və ətrafdakı obyektlərə (ev, elektrik dirəkləri, tikililər və s.) nisbətdə yerləşməsi və baxışın sərhədləri müəyyən edilir. Hadisə yerinin istiqamətləndirici və müfəssəl foto və ya video çəkilişləri aparılır. Çəkiliş zamanı yol nişanları, yol boyunca olan

şərait kadra düşməlidir. Hadisə yerinin icmal foto çəkilişini bir neçə nöqtədən iri miqyasla aparmaq lazımdır ki, hadisə yerindəki nəqliyyat vasitələrinin bir-birinə nisbətdə yerləşməsi daha aydın görünsün. Hadisə yerinə baxış zamanı nəqliyyat vasitəsinin tormoz izlərinin, meyitin yerləşdiyi yerin, yol nişanlarının, digər izlərin və maddi sübutların müfəssəl foto çəkilişi aparılır.

Yol sahəsinə baxış zamanı onun dəqiq koordinatları qeyd olunur. Əgər o yaşayış məntəqəsində yerləşirsə, onun qarşısındakı küçənin adı və evin nömrəsi göstərilir. Yaşayış məntəqəsindən kənarında yerləşən yollarda ən yaxında olan kilometr sütunu, yolayrıcı və ya hansısa yaşayış məntəqəsinə qədər məsafə müəyyən edilir.

Yaşayış məntəqəsindən yolun istiqaməti küçə və meydanların yerləşməsi ilə, şəhərdən kənarında isə yaşayış məntəqəsi ilə müəyyən edilir.

Yol sahəsinin eni küvetin isə dərinliyi və yamacları ölçülür. Səkilərin olması və onların hündürlüyü, ox xəttinin olub-olmaması, onun növü (qırıq, bütöv və s.), yolayrıcıların mövcudluğu və ya yoxluğu, onların xarakteri qeydə alınır.

YNH yerinə baxış protokolunda yol örtüyünün növü, vəziyyəti (quru, yaş, palçıqlı, qumlu, çala-çuxurların mövcudluğu və s.), yolun eninə və ya uzununa mailliyi, onun ölçüsü haqqında məlumatlar əks olunur.

Nəqliyyat vasitəsi aşdığı halda dönmə radiusunun, yolun eninə mailliyin ölçüsünün müəyyən edilməsi vacib əhəmiyyət kəsb edir. Yol parametrlərini müəyyən etmək üçün zəruri hallarda səlahiyyətli təşkilatlardan planların sürətlərini götürməkdə məqsədə uyğun olardı.

Müxtəlif obyektlərin müəyyən məsafədə və işıqlanma şəraitində görünmə şəraitini təyin etməkdə zəruri sayılır. *Küçə işıqlandırıcı sütunlarında* quraşdırılan lampaların növü (közərmə lampası, lüminessent lampası və ya yüksək təzyiqli civə lampaları) qeydə alınmalıdır.

Əgər hadisədə iştirak etmiş nəqliyyat vasitəsi hadisə yerindədirsə və onun elektrik sistemi sıradan çıxmayıbsa, onda həmin avtomobildəki yaxın və uzaq işıq faralarını işə salmaqla işıqlandırma və görünmə məsafəsini müəyyən etmək olar.

Hadisə yerinə baxış protokolunda qeyd olunmalı ətraf obyektlərə evlər, ağaclar və kollar, kilometr işarələri, teleqraf və işıqlanma sütunları, arkalar, giriş qapıları, səkilər, avtobus dayanacaqları, dəmir yol keçidlərini aid etmək olar. Həmçinin həmin obyektlərin hadisə yerindən hansı məsafədə yerləşməsi də göstərilir.

Yol nişanları, onların yerləşməsi, işıqforlar, baryerlər, təhlükəsizlik zolaqlarının vəziyyəti, piyadalar üçün keçidin olması, çıxışların istiqaməti, onlardan hadisə yerinə nisbətdə yerləşməsi, həmçinin YNH ərazisində hərəkətə aidiyyəti olan bütün obyektlər qeyd olunmalıdır.

YNH yerində izlərə və obyektlərə aşağıdakı ardıcılıqda baxış keçirilməsi məqsədə uyğundur:

- maye səpələnən maddə və xırda obyektlərin qeydə alınması və götürülməsi;

- nəqliyyat vasitələrinin izlərinə (tormoz izi, maneə, qurğu, ağaclar üzərində olan nəqliyyat vasitəsinin izləri, bioloji mənşəli maddə və izlərə baxış);

- meyit və nəqliyyat vasitələrinə baxış.

Birinci qrup obyektlər tez dəyişilən və məhv olunandır. Buna görə onlar ilk növbədə nəzərdən

keçirilməli (təsvir, fotoçəkiliş) və götürülməlidir. İkinci qrup izlər daha davamlıdır, buna görə onların qeyd olunması və götürülməsi tez dəyişilən izlərdən (obyektlərdən) sonra da aparıla bilər.

Üçüncü qrup obyektləri fotoçəkilişdən, yerləri təbəri ilə qeyd etdikdən sonra yolun hərəkət hissəsindən kənara, səkiyə çəkmək olar. Adətən intensiv hərəkət olan küçələrdə, şəhər daxili yollarda hadisə yerinə baxış zamanı belə zərurət yaranır.

Baxış zamanı izlər və obyektlər kağız və polietilen paketlərdə qablaşdırılır. Bu zaman bir yerdə olan şüşə qırıntıları bir paketə yığılır. Səpələnən maddələr ayrı-ayrılıqda qablaşdırılır. Bu maddələrin qarışdırılması yol verilməzdir. Yağ və digər mayələrin izləri asfalt, taxta və ya torpağın üzərindən qaşınaraq götürülür. Bundan başqa torpaq asfalt, taxta və s. səthindən müqayisəli tədqiqat üçün nümunələrdə götürülür. Çünki, bəzi hallarda nəqliyyat vasitəsinin axtarışı və hadisə də iştirak edən şəxslərin müəyyən edilməsi üçün bu izlər (maye, səpilən maddə və lak-boya örtükləri şüşə qırıntıları və s.) böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Nəqliyyat vasitəsinə baxış

Hadisə yerində olan nəqliyyat vasitələrinə baxış, adətən tez dəyişilən və məhv ola bilən əşya və izlərin qeyd edilməsi və götürülməsindən sonra və meyitə baxışla eyni vaxtda (və ya ondan sonra) aparılır.

Nəqliyyat vasitəsinə baxış onun hadisə yerindəki yol, küçə elementlərinə (yol nişanları, yolayırıcı, qurğular), digər nəqliyyat vasitələrinə və meyitə nisbətən yerləşməsini aydınlaşdırmaqla başlanır. Hadisə yerində nəqliyyat

vasitələrinə baxış iki metodla həyata keçirilir: statik və dinamik. Onun fotoçəkilişi aparılır, sxemdə göstərilir.

Baxış protokolunda nəqliyyat vasitəsinin növü, modeli, dövlət nömrə nişanı, rəngi, yükün xarakteri, miqdarı, çəkisi, nəqliyyat vasitəsinin harada yerləşməsi (hərəkət hissəsində, səkidə, küvetdə, piyada keçidində və s.) yol elementlərindən, digər nəqliyyat vasitələrindən, meyitdən, istiqamətverici qismində seçilən obyektlərdən hansı məsafədə yerləşməsi göstərilir.

Nəqliyyat vasitəsinin yol elementlərinə (səki, nişan xəttləri və s.) nisbətdə yerləşməsini müəyyən edərək avtomaşının qabaq hissəsinin hansı istiqamətə yönəlməsini də göstərmək lazımdır. Nəqliyyat vasitəsinə baxışı onun qabaq hissəsindən başlamaq tövsiyə olunur. Bu vaxt faraların, qabaq şüşənin bütövlüyünə, avtomobilin üzərində (salon və banın qabaq, yan hissələri) əzik, cızıq, insan tükü, dərisi və əzələ hissələrinin, qanın, paltar hissələrinin, liflərinin olmasına diqqət yetirilir. Avtomobilin arxa hissəsi də diqqətlə baxışdan keçirilməlidir. Avtomaşın üzərində digər nəqliyyat vasitəsi ilə və ya hər hansı maneə ilə toqquşma zamanı yaranan dinamik izlərində aşkar edilib, qeydə alınması çox vacibdir. Dinamik izlər əzik, kəsik, cızıq şəklində olur.

Toqquşma izlərinin təhlili zədələri yaradan qüvvənin istiqamətini müəyyən etməyə imkan verir, bu da öz növbəsində avtonəqliyyat vasitələrinin ilkin təmas yerini və onların toqquşma bucağını müəyyən etməyə imkan yaradır.

Əziyin forması əsasında zədənin hansı hissə (detal) ilə yaranması barədə qənatə gəlmək olar. Əziyin və onun kənarlarının konturları iz qoymuş obyektin hərəkət istiqamətini təyin etməyə imkan verir.

Cızıqlara baxış zamanı onların istiqamətinə diqqət yetirilir. Cızığın əvvəlinin və sonunun müəyyən edilməsi cızıq zonasında rəng astarının müayinəsi ilə həyata keçirilir. Qopmuş rəng astarı damcıvari formada olur, onun enli ucu qopmanı yaradan qüvvənin təsiri istiqamətinə yönəlir. Damcıvari cızıqdan ətraflara gedən çatlarda güc düşən istiqamətə yönəlir.

Cızıqlarda kənar maddələrin (lak-boya ötrüyü, rezin, şüşə, palçıq və s.) olması iz qoymuş detallı müəyyən etməyə imkan yaradır.

Kəsiyi tədqiq edərkən, onun hansı sərt detal ilə qoyula bilməsini müəyyən etmək lazımdır. Kəsiyin kənarlarında lak-boya ötrüklərini və digər hissəciklərin mövcudluğu da yoxlanmalıdır.

Avtomobilin aşağı hissəsinə baxış zamanı qan izləri, əzələ hissələri, tüklər, beyin maddələri, paltar hissələri (lifləri) aşkar oluna bilər. Onlar əksər hallarda qabaq və arxa körpünün, qabaq oxun önə çıxan hissələrində, resorlarda, mühərrik karterində ola bilər. Nəqliyyat vasitəsinin alt hissəsinə baxışı xüsusi müəyyən olunmuş yerlərdə keçirmək daha yaxşıdır, bunun üçün onu hər hansı bir qaraja, təmir emalatxanasına və ya texniki xidmət stansiyasına gətirmək lazımdır. Nəqliyyat vasitəsi yaxşı və quru iqlim şəraitində daşınmalıdır. Tutqun havada avtomobilin aşağı hissəsi palçıqlanacaq və zərərçəkmiş qan izləri, tükləri, paltar hissələri məhv ola bilər.

Baxış zamanı izlər, maddələr, əşyalar götürülməli və qablaşdırılmalıdır. Nəm cuna tamponları ilə qan izləri götürülür, sonra isə həmin cuna qurudularaq şüşə qaba yerləşdirilir.

Nəqliyyat vasitəsinə baxış adətən texniki vəziyyətinin (tormoz sistemi, sükanın idarə etmə mexanizmi, şinlər, işıqlanma vasitələri və s.) yoxlanılması ilə bitir.

Şinlərin təzyiqi (monometrlə yoxlanılır), protektorun, sükan idarəetmə mexanizminin vəziyyəti (xüsusi cihazın köməyi ilə təkər Lüftü ölçülür) barədə məlumatlar baxış protokolunda qeyd olunur.

Əgər YNH gecə saatlarında baş veribsə və faralar zədələnməyibsə, onda yaxın və uzaq işıqları qoşmaqla avtomobilin işıqlanma sistemi yoxlanılaraq, yolun işıqlanması müəyyən edilir və protokolda müvafiq qeydlər aparılır.

Meyitə baxış

YNH təhqiqatı zamanı aşağıdakı tədbirlər xüsusi diqqətlə icra olunmalıdır:

1. Meyitin pozası, yolun hərəkət hissəsində onun məkana görə istiqaməti, nəqliyyat vasitəsi və onun izlərinə, yol-nəqliyyat hadisəsinə aidiyyəti olan digər əşya və hərəkətsiz obyektlərlə nisbətdə yerləşməsi müəyyən edilir.

Meyit və nəqliyyat vasitəsinin bir-birinə nisbətdə yerləşməsini müəyyən etmək üçün, onların arasında olan məsafə, həmçinin yolun kənarında yerləşən obyektlərə qədər olan məsafələr ölçülməlidir.

YNH mexanizmini araşdırmaq üçün meyitin pozasını (uzanmış halda, üzü yuxarı, üzü üstə, yan üstə, əyləşmiş, yarım əyləşmiş vəziyyətdə və s.) əl-ayaqlarının yerləşməsini qeyd etmək çox vacibdir.

2. zərərçəkmişin paltarları və bədəni üzərində qan izlərinin yerləşməsi, onların ölçüsü və forması, onun zədə aldığı anda və ondan sonra mümkün hərəkətlər etməsini müəyyən etməyə imkan verir. Məsələn, meyitin boyunca

qan axmalar və yol örtüyü üzərində qan damcılarının mövcudluğu onu göstərir ki, zərərçəkmiş zədədən sonra müəyyən vaxt ayaq üstə olmuşdur.

Meyit və onun geyim əşyaları üzərindəki qan izləri, onların yerləşməsi, forması, miqdarı, rəngi və paltara hopma dərəcəsi baxış protokolunda qeyd edilir.

3.paltarın vəziyyətinə (yaxası bağlı, açıq olması və s.) paltar üzərindəki zədələrə və onların növünə (cırıq, kəsik, burulmalar, sürünmə izləri), onlarda həkk olunmuş nəqliyyat vasitəsi hissələrinin izlərinə (protektor, avtomaşının önə çıxan hissələri və s.); torpaq, lak-boya hissəcikləri, sürtkü materialları, metaltozu, şüşə qırıqları və digər izlərə diqqət yetirilməlidir.

Bədənin torpaq və ya bərk örtük üzərində sürünməsi (sürüşməsi) zamanı paltardakı sürünmə izləri böyük ölçüdə və müxtəlif istiqamətlərdə olur və ayaqqabının alt hissəsində isə düz xətt və ya qovsvari trassalar şəklində olan səciyyəvi sürüşmə izləri qalır. Bunlar da həm meyitin sürünmə istiqamətini, həm də nəqliyyat vasitəsinin hərəkət istiqamətini müəyyən etməyə imkan yaradır.

4.hadisə zamanı bədən üzərində paltar naxışlarının əks olunmasına görə daha güclü zərbəyə məruz qalmış yerlər müəyyən olunur.

Nəqliyyat vasitəsinin önə çıxan hissələri ilə (alt fara, qanad, salon, bort, təkər) zərbə zamanı qüvvəyə düşən yerdə həmin detalın konturlarını əks etdirən sıyrıntılar, cızıqlar, qançırılar, yaralar, dəridə isə əyində olan paltarın parçasının əksləri də qala bilər. Qabaq bamperin zərbə vurduğu səviyyədə yumşaq toxumalar zədələnir, aşağı ətraf sümükləri sınır və ya çatlayır. Avtomaşının qabaq bamperi

ilə aşağı ətrafların zədələnməsi halda bud və bəzən baldır sümüklərində (bamper sınıqaları) sınıqlar əmələ gəlir.

Kəllə sümüklərinin sınıqları zərərçəkmişin baş hissəsi ilə qanada, kapota, borta dəyməsi nəticəsində, baş hissəsində yaranan sıyrıntılar, cızıqlar, qançırılar, yaralar isə fara, alt fara, radiator üzlüyünün zərbəsindən yaranır.

Nəqliyyat vasitəsi döş qəfəsinin üstündən keçəndə güc düşən yerlərdə qabırğalar sınır, döş qəfəsi yastılaşır.

Zərbə nəticəsində zərərçəkmiş kənara atılarda və yaxud sürünəndə zədələr, adətən, avtomobilin zərbəsi dəyən hissədən əks nöqtədə yerləşir. Bədəndə sıyrıntılar, qançırılar, kəsilmiş yaralar, qabırğaların, kəllə sümüyünün, skeletin sınıqları müşahidə olunur.

Hadisə yerindən qaçmış sürücünü və nəqliyyat vasitəsini müəyyən edilməsi üçün görülən tədbirlər

a) yol örtüyü üzərində nəqliyyat vasitəsinin təkər izləri öyrənilməlidir;

b) nəqliyyat vasitəsinin hissələrindən zərərçəkmişin üzərində və ətrafdakı əşyalarda yaranan izləri öyrənilməlidir;

c) ayrılmış detalları, yanacaq-sürtkü materialları izlərini, yükün hissələrini aşkar edilməlidir;

ç) hadisə nəticəsində nəqliyyat vasitəsi üzərində yarana bilən zədələr barədə mülahizələr irəli sürülməlidir.

Şahidlərdən alınan məlumatları və hadisə yerində aşkar edilən izləri öyrəndikdən sonra müstəntiq əməliyyat-axtarış orqanları və DYP (YPX) əməkdaşlarına tapşırıqlar verir.

Bu işin təşkili üçün aşağıdakı tədbirlərin həyata keçirilməsi məqsədə uyğundur:

1. əməliyyat – axtarış orqanları və YPX əməkdaşlarına zəruri məlumatları (hadisə yerinə baxış və şahidlərin dindirilməsi nəticəsində) vermək;

2. axtarışda olan avtomobilin üzərində aşkar oluna biləcək zədələr, sınıqlar, deformasiyalar, cızıqlar, boya örtükləri və qan izləri və s. barədə məlumat vermək;

3. rayonun coğrafi mövqeyini və yol şəraitini nəzərə almaqla nəqliyyat vasitəsinin güman edilən hərəkət istiqaməti barədə məlumat vermək;

4. axtarışda olan avtomobilin xarakterik əlamətləri əsasında yoxlama tədbirlərinin həyata keçirilməsini təmin etmək.

Nəqliyyat vasitəsinin növünü, modelini və markasını müəyyən etmək üçün təkər izlərinin eni və avtomobilin bazası müəyyən edilir. Məsələn, hadisə yerində minik avtomobilinin tək qabaq və arxa təkərlərinin izləri; yük avtomobilinin – tək qabaq və cüt arxa təkərlərinin izləri; təkərli traktorun – ensiz qabaq və enli tək arxa təkərlərin izləri qalır.

Avtomobilin tutduğu yolun eni tək qabaq və arxa şinlərin mərkəzləri arasında, arxa təkərlərdə isə cüt şinlərinin arasındakı boşluqların mərkəzləri arasından ölçülür.

Qabaq şinlərin izləri bəzən arxa şinlərin izləri ilə örtülür. Buna görə qabaq təkərlərin protektorlarının enini ölçmək üçün nəqliyyat vasitəsinin izləri ilə hadisə yerindən hər iki tərəfə getmək lazımdır. Belə hallarda adətən qabaq təkərlərin izlərini aşkar etmək mümkündür. Çala-çuxurları dönüb keçəndə də həmin izlər görünür.

Avtomobilin modelini müəyyən etmək üçün onun bazasının (yəni qabaq və arxa oxlar arasındakı məsafə)

müəyyən edilməsi əhəmiyyət kəsb edir. İzlərin xarakterindən asılı olaraq baza müxtəlif üsullarla müəyyən edilir.

Avtomobil geriyə hərəkət edərkən dönmə zamanı (birinci dayanmada qabaq və arxa təkər izlərinin arxa hissələri arasında və ikinci dayanmada arxa və qabaq təkər izlərinin arxa hissələri arasındakı məsafəyə görə) qalmış izlərə görə baza daha dəqiq ölçülə bilər.

YNH yerinə baxış zamanı foto və video çəkilişin xüsusiyyətləri

Foto çəkiliş zamanı nöqtələrinin düzgün seçilməsi vacib əhəmiyyət kəsb edir. Çəkiliş nöqtələri elə seçilməlidir ki, foto şəkildə maksimum informasiya əks olunsun. Çəkiliş zamanı əmin olmaq lazımdır ki, bütün şahidlər və digər şəxslər kadrda kənar qalır. Mürəkkəb YNH-si zamanı foto çəkilişdən başqa videoçəkilişin də aparılması zərurəti yaranır. Belə hallarda çəkiliş müxtəlif bucaq altında və müxtəlif istiqamətlərdə aparılmalıdır.

Foto və videoçəkilişlər elə aparılmalıdır ki, avtomobilin yerləşməsinə işarə edən bütün obyektlər (yol nişanları, lövhələr, kilometr göstəriciləri və s.) kadra düşsün. Avtomobillərin hər tərəfdən (qabaqdan, arxadan, hər iki yanlardan) foto-video çəkilişə alınması çox vacibdir. Avtomobillərin bütün detallarını (hətta zədə izləri olmasa da) qeydə almaq lazımdır, çünki bəzi hallarda protokolda zədələnməyən hissələri də əks etdirmək zərurəti yaranır. Hadisə yerində fotosəkil çəkmənin istiqamətləndirici, icmal, mərkəz və müfəssəl üsullarından istifadə olunur.

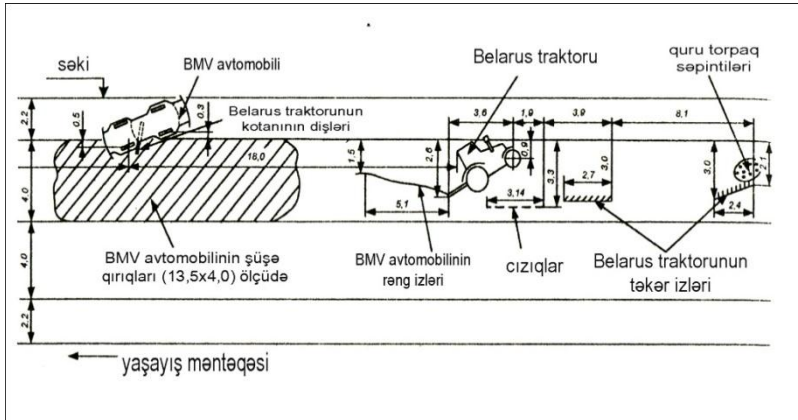
Hadisə yerinin sxemi

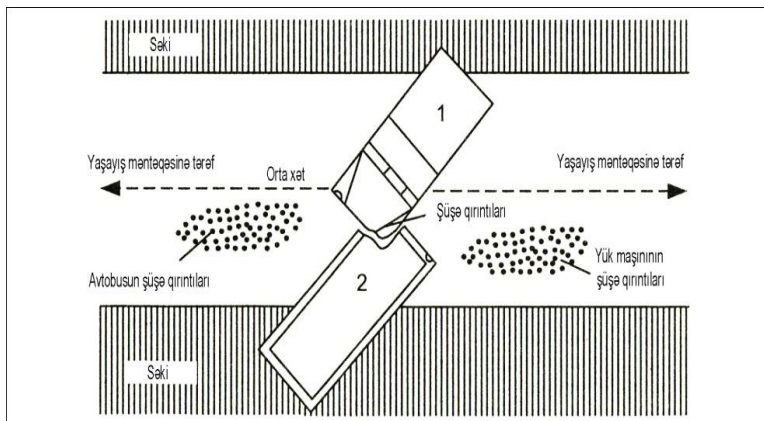
YNH yerinə baxış zamanı protokola əlavə sxem də tərtib olunmalıdır. YNH baş vermə mexanizmi haqqında obyektiv nəticələr çıxarmağa imkan verən bütün vacib elementləri sxemdə göstərmək lazımdır. Belə ki:

1. toqquşma yerləri və nöqtələri;
2. nəqliyyat vasitəsinin və ya zərərçəkmişin yerləşməsi;
3. tormoz, sürüşmə, qopmuş palçıq (toz-torpaq) və s. izləri;
4. yolun keçid hissəsində qalmış ayrı-ayrı izlər (çalalar, cızıqlar, yağ ləkələri və s.);
5. toqquşma zamanı avtomobildən qopmuş hissələr və detallar.

YNH yerində əhəmiyyət kəsb edən obyektlərin yola və güman edilən toqquşma yerinə nisbətdə təxmini yerləşməsi də qeydə alınır.

Hadisə yerinin sxemi sürücü, hal şahidləri və müstəntiq tərəfindən imzalanaraq baxış protokoluna əlavə olunur.

Yol nəqliyyat hadisəsi yerinin sxemləri

V FƏSİL

MEYİTƏ BAXIŞIN KEÇİRİLMƏSİNİN BƏZİ TAKTİKİ XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Meyitə baxış zamanı aşağıdakılar müəyyən edilməlidir:

-Meyitin aşkar olunduğu yer, onun ətraf mühitə münasibətdə yerləşməsi.

- Onunla təmasda olan obyektlərdə və izlərlə qarşılıqlı əlaqəsi.

- Meyitin vəziyyəti poza, əl-ayaqların vəziyyəti, üzərində və altında olan predmetlər: onun yerləşdiyi yerin vəziyyəti.

- Meyitin paltarlarının vəziyyəti, üzərində olan zədələr.

- Meyitin paltarı üzərində olan izlər onların yerləşdiyi yer və xüsusiyyətləri.

- Göz yarığının, göz almalarının və gözüün buynuz qişasının və təbii dəliklərin vəziyyəti.

- Xüsusi əlamətlər (taturiovkalar, yara izləri, fiziki çatışmamazlıqlar).

- Meyit əlamətləri (protokolda onların tədqiq olunması vaxtı göstərilməklə);

- Açıq və bağlı bədən hissələrinin soyuqluq dərəcəsi (əl toxunmaqla müəyyən edilir);

- Bədənin temperaturu (bədənin konkret hissəsi göstərilməklə termometr ilə ölçülür), düz bağırsağın və ətraf mühitin temperaturu;

- Meyit ləkələrinin olması, yerləşdiyi yer, təsir göstərərkən nə qədər vaxt ərzində ilkin bərpa olunması (saniyə ilə ölçülür).

- Müxtəlif qrup əzələlərdə meyit qıçmasının olması;
- Gec meyit əlamətləri (çürümə, mumifikasiya və i. a.);
- Meyit üzərində olan zədələr və onların anatomik

lokalizasiyası.

- Meyitin ağız boşluğundan hər hansı iy varmı (döş qəfəsini sıxanda);

- Zədə aldıqdan sonra meyitin müstəqil surətdə bir yerdən başqa yerə hərəkət etməsini göstərən əlamətlər;

- Meyit və onun paltarının üzərində müxtəlif növ həşaratların, yumurtalıqların və qurdların olması (belə hallarda ölümün baş vermə vaxtını müəyyən etmək üçün onlar dərhal götürülür və ekspertizisaya göndərilir);

- Meyitin qarın nahiyəsinin vəziyyəti.

- Asılmış vəziyyətdə olan meyitin müəyinəsi zamanı.

- Bədənin asılma xarakteri (ayaqların yerə tam, qismən dəyməsi və ya aralı olması).

- Əllərdə (bilək hissəsi) ayaqlarda meyit ləkələrinin olması.

- İnsan orqanizmin ifrazatlarının olması (sidik, nəcis, sperma).

- Dilin dişlərlə zədələnməsi;

- Meyitin əllərinin və ayağının alt hissəsinin vəziyyəti;

- Paltarın cırılması;

- Kəndirin bərkidilmə yerindən döşəməyə (yerə) qədər olan məsafə.

- Kəndirin bağlandığı yer, meyitin boynundan düyünə qədər olan məsafə;

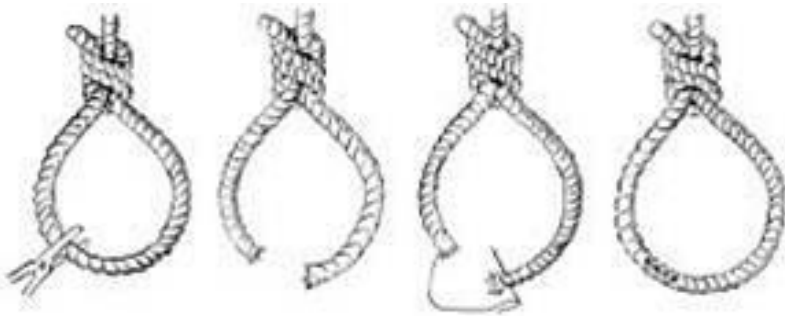
- Meyitin ayağının alt hissəsindən yerə qədər olan məsafə.

- Meyitin ayağının altında yerləşən altlığın hündürlüyü;

- Meyitin boynunda olan kəndirin (ilgək) aşağıdakı əlamətləri protokolda əks olunmalıdır.
 - Bərkidilmə yeri; Materiallar;
 - Düyünlərin olması, onların qalınlığı və xüsusiyyətləri.
 - İlgək dairəsinin uzunluğu;
 - İlgəyin növü;
 - Düyünün xarakteri və xüsusiyyətləri, onun zərərçəkmiş boyunun hansı tərəfində (hissəsində) yerləşməsi;
 - İlgəyin dayağa bərkidilmə xüsusiyyətləri.
 - Dayağın xüsusiyyətləri (xüsusilə kəndirin bağlandığı yer). Meyitin boynunda və dayaqda olan düyünlər açılmır, əks tərəfdən kəsilir və ucları iplə bir-birinə möhkəm bağlanılır.

Meyitin boynunda olan stranqulyasion şırımın rəngi və sıxlığı.

- Şırımın istiqaməti.
- Stranqulyasion şırımda olan kənar hissəciklər və ya maddələr.

Meyitin boynunda olan İlgəyin açılması və sonrakı tədqiqat üçün hazırlanması.

Hadisə yerində meyitə baxışı zamanı hadisənin baş vermə şəraitindən asılı olaraq protokolda göstərilən bəndlərdəki hərəkətlərin bəziləri məhkəmə-tibb eksperti və ya mütəxəssis tərəfindən həyata keçirilir.

Meyitin fotosəklinin çəkilməsi. Adam öldürmə, özünü öldürmə və ölümlə nəticələnən ağır cinayətlərin istintaqı zamanı meyitin fotosəklinin çəkilməsinin böyük əhəmiyyəti vardır. Fotosəkil meyitin ümumi vəziyyəti, onda olan zədələrin xarakteri, paltarının vəziyyəti və ətrafda olan predmetlər haqqında ətraflı təsəvvür yaradır. Bundan başqa, fotosəkil naməlum meyitin şəxsiyyətini müəyyən etməyə imkan verir. Hadisə yerində meyitin istiqamətləndirici, icmal, mərkəz və müfəssəl fotosəkilləri çəkilir.

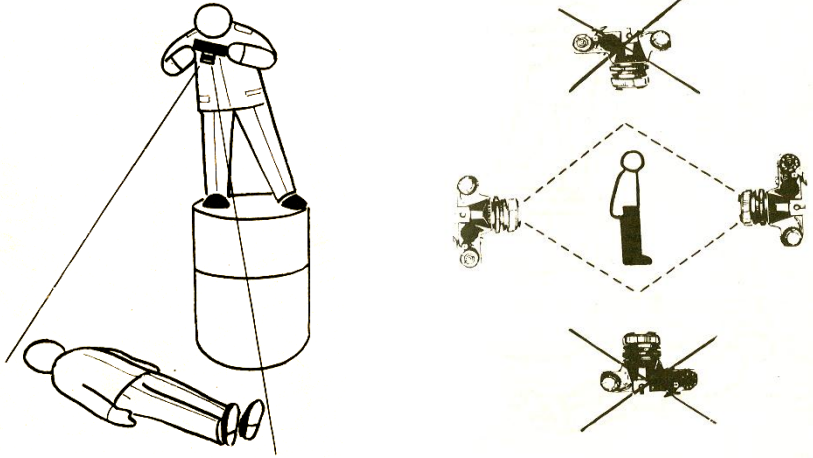
Meyitin onu əhatə edən predmetlərlə birlikdə fotosəkli çəkilərkən elə etmək lazımdır ki, kadrın az hissəsini meyit, çox hissəsini isə onu əhatə edən sahə tutsun. İcmal fotosəkildə isə meyitin onu əhatə edən predmetlərdən ayrılıqda fotosəkli çəkilir. Yaxşı olar ki, oturmuş və asılmış vəziyyətdə olan meyitlərin fotosəkilləri imkan dairəsində 4 tərəfdən çəkilsin.

Asılı vəziyyətdə olan meyitin fotosəklini geniş bucaqlı obyektiv vasitəsi ilə çəkmək məsləhətdir. Belə şəkil çəkməyə şaquli şəkil çəkmə deyilir. Əgər meyitin boyunu çəkmək bir kadra sığışmırsa, onda panoram üsuldan istifadə edilir.

Ümumiyyətlə, isə uzanmış meyitin şəkli 3 tərəfdən, yəni üst və 2 yan tərəfdən çəkilməlidir. Amma çalışmaq lazımdır ki, meyitin şəkli bir kadra yerləşsin.

Meyitin üzərində olan zədələri, ləkələri və s. müfəssəl qaydada miqyas xətkəşini yanına qoymaqla rəngli fotosəkil çəkmədən istifadə etmək daha yaxşı nəticələr verir.

Bəs hadisə yerində aşkar edilən izlərin fotosəklinin çəkilməsinin hansı xüsusiyyətləri vardır?

Meyitin yuxarı və yan tərəflərdən fotosəkilinin çəkilməsi.

ƏLAVƏ I

MÜXTƏLİF MADDİ İZLƏRƏ VƏ ƏŞYALARA BAXIŞIN KEÇİRİLMƏSİNİN KRİMİNALİSTİK QAYDALARI

Əl barmaq izlərinin hadisə yerinə baxış protokolunda qeyd edilməsi qaydaları:

- iz hansı predmet üzərində aşkar olunmuşdur.(adı, təyinatı);
- predmetin materialı və vəziyyəti (yaş, tozlu, təmiz, hamar, pardaxlanmış səth və i.a.);
- predmetin fərdi xüsusiyyətləri;
- izin növü (səthi, həcmi, rəngi, az görünən, görünməyən);
- izin ölçüləri (eni, uzunluğu);
- papilyar naxışların tipi (növü, ilgəkvari, qıvrım);
- izin aşkar edilməsi üsulu;
- izin fotosəklinin çəkilməsi üsulu;
- izin götürülməsi üsulu;
- izin qablaşdırılması üsulu

Əl barmaq izlərinin hadisə yerinə baxış protokolu fraqmenti şəklində təsviri:

Bakı şəhəri, Xəzər rayonu, Mərdəkan qəsəbəsi, A.İldırım küçəsində yerləşən 8 nömrəli evin mətbəxində stolun üstündə şəffaf rəngli, standart, 0,5 litr həcmli, səthi quru olan, üzərində «Russkaya vodka» etiketi olan şüşə butulka vardır. Baxış zamanı butulkanın yuxarı kənarından aşağıya doğru 80 mmməsafədə qırmızı rubin tozu vasitəsilə əl barmaqlarının 3-cü bölməsinəhatə edən, bir-birinə paralel yerləşmiş, istiqaməti soldan sağa yönələn 3 əl-

barmaq izi aşkar edildi. 1-ci əl-barmaq izinin mərkəzini əhatə edən naxışlar qövsi, 2-ci ilgək, 3-cü isə qıvrım naxışlardır. 1-ci əl-barmaq izinin uzunluğu 18 mm, eni 15 mm, 2 -in uzunluğu 19 mm, eni 18 mm, 3-ün uzunluğu 18 mm, eni isə 17 mm-dir. 1-ci əl-barmaq izi ilə 2-ci əl-barmaq izi arasında olan məsafə 0,5 sm, 2-ci ilə 3-cü arasındakı məsafə isə 0,3 sm-dir.

Üzərində əl-barmaq izləri olan butulka şüşəsinin fotosəkli "SONY" markalı fotoaparat vasitəsilə miqyas üsulu ilə 4 kadrda çəkildi.

Butulka şüşəsi üzərində olan əl-barmaq izləri şəffaf rəngli daktiloplyonka vasitəsilə götürüldü və zərfə qoyuldu. Zərf Xəzər RPİ-nin 33 nömrəli möhürü ilə möhürləndi və üzərində lazımı qeydlər aparıldı....

Ayaq izlərinin hadisə yerinə baxış protokolunda qeyd edilməsi qaydaları:

- izin yerləşdiyi yer, səthin xüsusiyyətləri (qum, yumşaq torpaq ağac, daş, linonium, xalça, yaş, quru və s.)
- izin növü (həcmi, səthi, keçən, köçən, rəngli, rəngsiz, ayaqqabı, yalın ayaq);
- ətraf predmetlərlə münasibətdə izin yerləşməsi;
- iz yolunun elementləri (addımın uzunluğu; eni; pəncənin dönmə bucağı; gediş xəttinin istiqaməti);
- üzərində iz əmələ gələn maddənin xarakteri və rəngi;
- izin ölçüləri (izin ümumi uzunluğu, pəncə hissəsinin uzunluğu və eni; aralıq hissəsinin eni, daban hissəsinin uzunluğu və eni);
- ayaqqabının alt hissəsinin əksinin forması (iti, dördbucaqlı, dairəvi və s.);
- daban əksinin forması (qabaq kəsiyi, düz, əyilmiş);

- altlığın naxışları, onun xüsusiyyətləri, dabanın yeyilməsi və s.
- izin və ya onun surətinin qeyd edilməsi, götürülməsi və qablaşdırılması üsulu.

Ayaqqabı izinin hadisə yerinə baxış protokolu fraqmenti şəklində təsviri:

Bakı şəhəri Xəzər rayonu, Şüvəlan qəsəbəsində yerləşən A.İldırım küçəsi 8 nömrəli evin həyətində qumsal torpaq üzərində istiqaməti 14 nömrəli mağazanın şimal hissəsində yerləşən divarına tərəf istiqamətlənmiş 5 (beş) ayaq izindən ibarət, uzunluğu 2 metr olan iz yolu aşkar edildi. Həmin iz yolunda sağ ayağa məxsus 2-ci ayaq izi daha aydın əks olunmuşdur.

Izin ümumi uzunluğu 29 sm-dir. Addım məsafəsi 54 sm, pəncənin eni 11 sm, dabanın uzunluğu 9 sm, dabanın eni 8 sm, daban ilə pəncə arasında məsafə 7 sm-dir.

Pəncənin ətraf hissəsində diş şəkilli naxışlar, orta hissəsində isə 2 trapesiya şəkilli naxışlar var. Daban hissəsində çökək formada və ətrafında hər 2 tərəfdən bir-birinə paralel, aralarındakı məsafə 0,8 sm olmaqla 7 paralel xətlər yerləşir.

Izin surəti gips məhlulu vasitəsilə götürüldü, karton qutuya qablaşdırılıb, Xəzər RPİ-nin 33 nömrəli möhürü ilə möhürlənərək, qutunun üzərində aşağıdakı qeydiyyat aparıldı: Xəzər rayon, Şüvəlan qəsəbəsi, A.İldırım küçəsi 8 nömrəli evin həyətində oğurluq hadisəsi ilə əlaqədar hadisə yerinə baxış zamanı götürülmüş ayaq izi.

Izin şəkli "SONY" fotoaparatu vasitəsilə 2 kadrda müfəssəl çəkilmişdir.

Əlyazmanın protokol fraqmenti şəklində təsviri:

20x17 sm ölçülü standart, damalı dəftər vərəqi üzərində göy rəngli qələmlə "Vladik salam" sözləri ilə başlanan "Alik özündən müğayət ol"sözləri ilə qurtaran, cinayət işi üçün əhəmiyyət kəsb edən mətn icra olunmuşdur. Mətn vərəqin yuxarı hissəsindən 1,5 sm, aşağıdan 2 sm, soldan 0,5 sm, sağdan isə heç bir məsafə saxlanılmadan icra olunub.

Yazı mətni orta yazı vərdişində, qarışıq, aralı, orta ölçüdə icra olunub. Mətnə "ç" hərfi qövslə "stuçat" sözündə, "Alik", "Vladik", "verəcəklər" və s. sözlərində "k" hərfi intervalla, "arxayın, buraxıb", "qorxma" sözlərində "x" hərfi düz xətlə, "pulları", "briliant", "Vladik", sözlərində "l" hərfi ilgəklə "vur", "edər", "qədər" sözlərində "r" hərfi çap formasında (R), "Moskvada", "qardaşın" sözlərində "d" ilə "a"-nın birləşməsi qayıdış düz xətlə icra olunub.

Yazı mətni zərfə qablaşdırıldı, Xəzər RPI-nin 33 nömrəli möhürü ilə möhürlənərək, üzərində zəruri qeydlər aparıldı. Yazı mətninin fotosəkli "SONY" fotoaparatu vasitəsilə 2 kadrda çəkilmişdir.....

Bıçağın protokol fraqmenti şəklində təsviri:

Stolun üzərində ümumi uzunluğu 20 sm, dəstəyin uzunluğu 9,5 sm, tiyənin uzunluğu 10,5 sm, tiyənin qalınlığı 0,5 mm, eni 1,8 sm, bir tərəfi itilənmiş, ülgüc hissəsinin uzunluğu 8,5 sm, künc əyməsinin uzunluğu 2,6 sm olan bıçaq aşkar edildi. Bıçağın tiyəsi ağ metaldan, dəstəyi isə hər 2 tərəfdən qırmızı rəngli plasmal lövhəciklərlə

bərkidilmişdir. Dəstəklə tiyə arasında halqa yerləşir. Dəstəyin sonu isə ağ metaldandır. Bıçağın tiyə hissəsində arxa hissəyə yaxın uzunluğu 3 sm, eni 0,8, dərinliyi 0,2 mm olan kanalciq yerləşir. Ülgücün itilənmiş hissəsinin başlanğıcında, tiyənin ucundan başlamış tünd qəhvəyi rəngli qana oxşar maddələr görünür.

Bıçaq kağıza bükülüb, qutuya qoyuldu və Xəzər RPİ-nin 33 nömrəli möhürü ilə möhürləndi və üzərində lazımı qeydlər aparıldı.

Bıçağın şəkli "SONY" fotoaparatu vasitəsilə miqyas üsülü ilə 2 kadrda çəkildi.....

Odlu silahın hadisə yerinə baxış protokolunda qeyd edilməsi qaydaları:

- silahın aşkar olunduğu yer və ümumi vəziyyəti (odlu silah aşkar edildikdə onun vəziyyətinin mümkün qədər qeyd edilməsi zəruridir, bunun üçün miqyas xətkəşdən istifadə etməklə mərkəz və müfəssəl şəkil çəkmə üsulları ilə odlu silahın fotosəkli çəkilir. Protokolda odlu silahın iki tərəpməz (dəyişməz) obyektə nisbətdə yerləşməsi, o cümlədən silahdan meyitin əlinə (dabanına) qədər olan məsafə qeyd olunur;
- silahın növü (tüfəng, tapança, avtomat və i.a.)
- onun sistemi (modeli) və çapı;
- silahın nömrəsi və digər zavod işarələri;
- çaxmağın vəziyyəti;
- patronqabıda patron və ya gilizin olması;
- silahın sandığında patronun sayı (içərisindəki patronların sayı və üzərindəki zavod işarələri qeyd edilir. Revolver tipli silahlarda isə barabanın kameralarından nə atılmış gilizlər, nə də patronlar çıxarılmır);

- xarici defektlərin olması və onların xarakteri;
- lülə kanalında yivlərin sayı və istiqaməti;
- silah üzərində əl-barmaq, qan və digər izlərin olması;
- lülə kanalından yanmış barıt qoxusunun gəlib-gəlməməsi.

Odlu silahın protokol fraqmenti şəklində təsviri:

Xəzər rayonu, Mərdəkan qəsəbəsi B.Əliyev küçəsi, 18 nömrəli evdə vətəndaş B.Əkbərovun qətlə yetirilməsi faktı üzrə hadisə yerinin baxışı zamanı qəhvəyi rəngli boya ilə rənglənmiş taxta döşəmə üzərində avtomatik «STEÇKİN» (APS) silahı aşkar edildi. Silahın lüləsinin ön hissəsindən qapıya qədər olan məsafə 140 sm, qapı ilə üzübüz pəncərəyə qədər olan məsafə isə 160 sm-dir. Döşəmə üzərində meyitin sol əli silaha daha yaxın məsafədədir. Sol əlin baş barmağından silahın dəstəyinə qədər olan məsafə 30 sm, lülənin ön hissəsinə qədər olan məsafə isə 40 sm-dir. Qoruyucunun vəziyyətinə əsasən ehtimal etmək olar ki, silah doldurulmuşdur və avtomatik atəş vəziyyətindədir. APS-in nişangahı «P» hərfinin üstündədir. Silahın üzərində içərisində 15 (on beş) patron olan sandıqça var, xəzinədə isə həmin kalibrli 1 (bir) ədəd patron yerləşmişdir. Silahda zədə, karroziya və digər əlamətlər aşkar edilmədi. Silahda aşağıdakı kimi markirovka qeydiyyatları aşkar edildi, silahın nömrəsi LQ 710 və buraxılma tarixi-1968. Çaxmaq çərçivəsinin üst hissəsində sağ əlin iç hissəsinin papilyar naxışları aşkar edildi və daktoplyonkaya köçürüldü. Lülə kanalından barıt qazının iyi gəlir. Lülədə soldan sağa istiqamətlənmiş 4 ədəd yiv vardır. Lülə kanalında yağ izləri və barıt qazlarının zəif hissi aşkar edildi.

Silah lüləsinin yuxarı ön kəsiyi yapışqan lent vasitəsilə kağızdan ibarət qapaqla örtüldü və polietilen torbaya

qablaşdırıldı. Sandıq və hər bir patron ayrılıqda ağ kağıza büküldü. APŞ-nin xəzinəsindən çıxarılmış patron ayrıca qablaşdırıldı və üzərində qeyd aparıldı. Silah, sandıq və patronlar qutuya yığıldı, qutu iplə möhkəm sarıldı, Xəzər RPI-nin 33 nömrəli möhürü ilə surquc vasitəsilə möhürləndi və üzərində zəruri qeydlər aparıldı.

APS silahının sandığının, patronların və xəzinədən çıxarılmış patronun fotosəkli ayrı-ayrılıqda «CANON» fotoapparatı vasitəsilə miqyas üsulu ilə 2 kadrda çəkildi.

Otağın silahın tətbiqi izlərinin baxış protokolunda təsviri:

Otağın mərkəzində yerləşən meyitin sağ əlindən 35 sm məsafədə döşəmənin üzərində tapança aşkar edildi.. Tapança giriş qapısının sağ yan çərçivəsindən 218 sm, otağın sol küncündən isə 315 sm məsafədə yerləşir, döyüş vəziyyətində olub, lüləsi otağın qapısına istiqamətlənmişdir. Müfəssəl baxış zamanı tapançanın üzərindən heç bir iz aşkar edilmədi. Konstruksiyasına əsasən bu 7, 6, 2 mm-lik «TT» sistemli tapançadır. Tapança çərçivəsinin sağ tərəfində onun seriya, nömrə və ilini bildirən yazı vardır (BL № 1262, 1949). Sürgünün arxa vəziyyətə gətirilməsi zamanı müəyyən olunmuşdur ki, tapançanın xəzinəsi boşdur. Tapançanın sandığında butulkavari formada 1 ədəd tünd sarı rəngdə patron aşkar olunmuşdur. Patronun oturacaq hissəsində «3,44» rəqəmləri həkk olunmuşdur.

Lülə kanalının müşahidəsi zamanı müəyyən olunmuşdur ki, onun üzərində nazik toz təbəqəsi vardır. Lülə kanalında yanmış barıt qoxusu aşkar duyulur.

Baxış qurtardıqdan sonra sürgü əvvəlki vəziyyətə qaytarıldı, çaxmaq isə qoruyucu vəziyyətində saxlanıldı. Silah, onun üstündən çıxarılmış sandıq və patron ayrılıqda təmiz kağıza büküldü və karton qutuya yerləşdirilərək 32 № li möhür ilə möhürləndi.

Silahın aşkar olunduğu yeri baxış protokoluna əlavə olunan hadisə yerinin sxemində göstərildi. Hadisə yerində silah və meyitin icmal, silahın isə müfəssəl fotosəkilləri çəkilmişdir.

Baxış zamanı otağın bağa açılan ağac materialından olan pəncərəsinin sol çərçivəsində dairəvi, qıraqları düz, diametri 6 mm olan deşik aşkar olunmuşdur. Deşik otağın döşəməsindən 120 sm, yer səthindən isə 210 sm hündürlükdə yerləşir.

Otağın pəncərə ilə üzbəüz, döşəmədən 140 sm hündürlükdə divarındakı divar kağızı üzərində diametri 8 mm olan dairəvi zədə aşkar olundu. Zədənin dərinliyi 3 sm təşkil edir. Divar kağızının zədələnmiş yeri kəsilib götürüldükdən sonra sarı kərpicdən olan divara daxil olmuş güllə aşkar edildi, mütəxəssisin iştirakı ilə divardan çıxarıldı. Güllənin uzunluğu 1,8 sm yaxındır. Onun ucluğu öz formasını dəyişmiş və göbələkvari forma almışdır. Formasını dəyişmədiyi hissəsi üzərində sağa meyilli sürtünmə izləri vardır. Hadisə yerindən aşkar edilmiş silah, patron və güllə müvafiq qaydada qablaşdırıldı və üzərində zəruri qeydlər aparıldı.

Gilizin, güllənin, mərminin, karteçin, tıxacın hadisə yerinə baxış protokolunda qeyd edilməsi qaydaları:

Giliz və güllə:

- gilizin aşkar olunduğu yer və onun vəziyyəti;

- gilizin növü (tapança, revolver, tüfəng və i.a);
- giliz gövdəsinin forması (silindirikvari, konusvari);
- konstruksiya xüsusiyyətləri (dairəsi oyuqla və ya dairəvi oyuqsuz);
- ölçüləri (ağız kəsiyinin daxili diametri, gilizin uzunluğu, korpusunun diametri, oturacağıın diametri);
- korpusun materialı (metal, karton, plastmas);
- korpusun və pistonun rəngi;
- oturacaq hissəsində olan zavod işarələri (buraxıldığı il, çapı, zavod işarəsi və s);
- güllənin gilizə birləşdirilməsi üsulu (tam sıxma, hissəvi sıxma, nöqtələrlə sıxma);
- metalın rəngi;
- güllə üzərində silahın lülə kanalının yiv izlərinin sayı və istiqaməti (oturacaq tərəfindən müşahidə etdikdə sağa meyilli və ya sola meyilli olması);
- güllə üzərində zədələrin olması və onların xarakteri (çatlar, cızıqlar, batıqlar, qabarmalar);
- silah detalları tərəfindən izlərin olması və onların forması;
- vurucu milin pistonunda izi (dairəvi, oval və ya armudşəkilli formada), gilizin dibində süngünün ön kəsiyinin izi (müxtəlif enlikdə və formada olan şəkildə), gilizin papaqcığının dairəsi üzərində tullayıcının qarmağının izi, giliz gövdəsində olan sandığın izləri;
- izlərdə metalın parlaqlığı və onların görünmə dərəcəsi;
- giliz üzərində yanmış barıt hissələrinin, həmçinin daxilində yanmış və ya yanmamış barıt hissəçiklərinin olması;
- gilizin daxilindən yanmış barıt iyinin gəlməsi və hiss olunma dərəcəsi.

Mərmi, kartec;

- onların sayı;
- forması (şarşəkilli, silindirvari, buruqşəkilli, prizmaşəkilli, damcışəkilli, mərcişəkilli, qeyri-müəyyən formalı);
- ölçüsü (diametri və uzunluğu);
- rəngi;
- səthinin vəziyyəti (donuq, parlaq);
- atəş zamanı gilizdə olan başqa mərmə və karteclərə toxunma zamanı üzərində dairəvi izlərin olması;
- maneələrlə qarşılıqlı əlaqə zamanı əmələ gələn izlər və onların xarakteri (manənin səthinin quruluşunun əksi, cızıqlar, kərpic, beton, şüşə, ağac və s. hissəcikləri);

Tıxac:

- hazırlandığı materialın növü (fetr, keçə, karton, kağız, rezin, yun, probka və s.);
- ölçüləri, (diametr, qalınlıq);
- xüsusi alətlərin tətbiqi izləri;
- əldə düzəltmə tixacların üzərində şəkillərin, mətnlərin olması və onların mahiyyəti;
- mərmə əks əlrinin, barıt hissəciklərinin olması;
- yanmamış barıt hissəciklərinin və kənar hissəciklərin olması (palçıq, qan və s. şəkildə);
- tıxacın vəziyyəti (quru, yaş, yanmış).

Gilizin protokol fraqmenti şəklində təsviri:

.....Otağın giriş qapısından 115 sm, sol divardan 90 sm. məsafədə qəhvəyi rəngli boyaqla rənglənmiş taxta döşəmə üzərində silindr şəkilli, sarı metaldan ibarət bir ədəd giliz aşkar edildi. Gilizin uzunluğu 1,8 sm, daxili diametri 9 mm, gövdənin diametri 9,8 mm, oturacağı diametri isə 10 mm-dir. Gilizin oturacağında «539» və «91» rəqəmləri təsvir edilmişdir. Gilizin üzərində əl-barmaq izləri aşkar edilmədi.

Başlanğıc nöqtəsi gilizin kəsiyindən olan «539» rəqəminə paralel gilizin oturacaq hissəsinə istiqamətlənmiş, uzunluğu 0,6 mm cızıq xətt (patron qabının kəsiyi) əks olunmuşdur. Gilizin oturacaq hissəsində, pistonda «91» rəqəmindən 3 mm sağda oval şəklində vurucu milin izi əks olunmuşdur.

Giliz kibrit qutusuna qablaşdırıldı, Xəzər RPİ-nin 33 nömrəli möhürü ilə möhürləndi və üzərində zəruri qeydlər aparıldı.

Hadisə yerində tapılmış gilizin şəkli «CANON» fotoaparatu vasitəsilə miqyas üsulu ilə 2 kadrda çəkildi.....

Güllənin protokol fraqmenti şəklində təsviri:

Qırmızı boyaqla rənglənmiş taxta döşəmə üzərində giriş qapısından 40 sm və sağ divardan 35 sm ucu dairəvi formada, sarı metaldan ibarət bir ədəd örtüklü güllə aşkar edildi. Güllənin uzunluğu 1,6 sm, oturacağıın diametri 8,9 mm təşkil edir. Güllənin korpusunda gilizlə güllənin birləşdiyi yerdə qırmızı rənglə haşiyələnmiş dairəvi xətt aşkar edildi. Güllənin oturacaq hissəsində uzunluğu 1,6 mm, eni 0,7 mm, dərinliyi isə 0,1 mm deformasiya əks olunmuşdur. Güllənin üzərində istiqaməti soldan sağa yönəlmiş lülə kanalının 4 yiv izi əks olunmuşdur. Güllə kibrit qutusuna qablaşdırıldı. Xəzər RPİ-nin 33 nömrəli möhürü ilə möhürləndi və üzərində lazımi qeydlər aparıldı. Güllənin fotosəkli «CANON» fotoaparatu vasitəsilə miqyas üsulu ilə 2 kadrda çəkildi.....

Diş izlərinin hadisə yerinə baxış protokolu fraqmenti şəklində qeyd edilməsi qaydaları:

- izin aşkar olunduğu obyektin adı və izin həmin obyekt üzərində yerləşmə vəziyyəti;

- izin növü (üstədən dişləmə, qopararaq dişləmə izləri) və onların sayı; onlarda əks olunmuş diş izlərinin sayı;
- diş sırasının forması (üçbucaq, düzbucaq, ellepsşəkilli, trapesşəkilli və s.);
- hər bir diş izinin forması, ölçüsü və qarşılıqlı yerləşməsi;
- izlərin xarakterik xüsusiyyətləri;
- diş izlərinin qeyd edilməsi; götürülməsi və qablaşdırılması üsulları.

Baxış protokolunda diş izlərinin təsviri:

Ondan əlavə stolun üzərinə qalın yağ qatı çəkilməmiş, yarısı yeyilmiş çörək dilimi var. Dilimin ölçüsü - 44x75 mm. Yağın üzərində isə aydın şəkildə dörd üst kəsiyi və iki köpək dişinin izləri əks olunub. Mərkəzdəki kəsici dişlərinin izi 7 mm, kənardakılarinkı isə 5 mm-dir. Köpək dişlərin izlərinin eni isə 6 mm-dir. Mərkəz kəsici diş izləri arasında olan məsafədə 0,5 mm, köpək dişləri arasındakı məsafə 0,2 mm-dir. Sağ köpək dişin izi kənar kəsici dişin sırasından 2 mm öndə yerləşir. Çörək dilimi və üzərindəki izlərin fotosəkili miqyaslı üsulu ilə uzadıcı sağanaq vasitəsilə «CANON» fotoaparatu ilə süni işıqlandırma şəraitində, 3 kadrda çəkilməmişdir. Çörəyin dilimi götürülərək kağız qutuya qablaşdırıldı və surqucla möhürləndi...

Qıfıl və bağlayıcı qurğuların hadisə yerinə baxış protokolunda qeyd edilməsi qaydaları;

- qıfılın yerləşdiyi yer və vəziyyəti (qapıda bərkidilmiş, qıfıl halqasına asılmış, döşəmə, torpaq üzərində olması, axırncı hal üçün iki dəyişilməz obyektə nisbətdə yerləşməsini göstərmək);

- qıfılın növü (bərkidilmə üsuluna görə: taxma, siyirmə, çıxarılıb taxılan, bağlama mexanizminə görə; suvald, yastı, slindirlik);
- forması (düzbucaqlı, kvadrat, dairəvi) və ölçüləri (uzunluğu, eni);
- rəngi (metalin və ya boya örtüyünün olması);
- qeydlər, nişanələr (zavodun adı, zavod nişanəsi və i.a.);
- əl-barmaq izlərinin və kənar hissəciklərin (qan, boya, metal hissəcikləri, sürtkü materialları və s.) olması və yerləşməsi;
- hərəkətedici detalların vəziyyəti (qövsün bağlı və açıq vəziyyətdə olması; qıfıl dilinin qutunun daxilində olması və çıxarılması);
- qıfıl və bağlayıcı qurğuların tamlığı və ya üzərində zədələrin olması, onların xarakteri və harada yerləşməsi (asma qıfıl qutusunun deformasiyası, qopardılması, əzilməsi, qıfıl qövsünün mişarlanması, kəsilməsi, qıfıl dilinin əzilməsi, üzərində batıq yerlərin və cızıqların olması, açar yuvasının ətrafında və ya bağlayıcı plankanın ətrafında cızıqların olması və i.a.);
- qıfılın açar seçmə, saxta açarla və ya digər alətlərlə açılmasını göstərən əlamətlərin olması və onların xarakteri;
- qıfılın müəyyən üsullarla sındırılmasını göstərən əlamətlərin olması;
- qıfıl qövsünün qopardılması, qutuda qövsü bərkidən oxun sınıması, qıfıl dilinin, qövüsün əzilməsi;
- qövsün metal kəsən mişarla kəsilməsi, (belə hallarda həmin yerdə metal qırıntıları olur) kəsiyin səthinin düzəzilməsi;
- qövsün metal kəsən qayçı ilə kəsilməsi (kəsikdə çıxıntıların, oyuqların olması);

- qıfıl qurğusunun dağıdılması, qurğunun divarlarının deformasiya olması, ayrılması, silindirik qıfillarda qutunun üzərində qatların olması, silindirik qıfıl daş pilkanın əks tərəfindən qutunun burğulanması.

Pəncərənin hadisə yerinə baxış protokolunda qeyd edilməsi qaydaları;

- pəncərənin bağlayıcı qurğusunun olması, onun növü və vəziyyəti;
- pəncərənin hər hansı hissəsinin dağılması (daxili çərçivənin yan tərəfinin sarınması və i.a.), onun yerləşdiyi yer və xarakteri (nəfəsliyin sındırılması, daxili çərçivənin bağlayıcı qurğusunun dəstəyinin qopardılması və s.);
- pəncərə şüşəsi bütövdürmə, əgər bütöv deyilsə, onda hansı şüşələr çıxardılıb, sındırılıb (layın), şüşə qırıntılarının yerləşməsi (torpaq üzərində, otaqda döşəmə üzərində, pəncərə altı taxtanın üzərində, çərçivələr arasında və s.);
- pəncərə şüşəsi bütövdürmə, əgər bütöv deyilsə onda onun hissələri harada yerləşir, onlar üzərində olan alət izləri, onların forması və ölçüləri;
- pəncərə çərçivəsi, nəfəsliyin üzərində sıxma izləri varmı, əgər varsa, onda onların ölçüləri, yerləşdiyi yer;
- pəncərə barmaqlığının olması, onun ölçüləri (eni, hündürlüyü, dəmir çubuqların sayı, onların uzunluğu, yoğunluğu, aralarındakı məsafə), onların yerləşməsi (daxildən, xaricdən çərçivələr arasında), onların bərkidilmə üsulu, onlarda əmələ gələn dəliyin ölçüsü, dəlikdən yerə qədər olan məsafə, dəmir çubuqlarının mişarlanması və onların sayı, mişarlanmış səthin xüsusiyyətləri.

Nəqliyyat vasitələri izlərinin hadisə yerinə baxış protokolu fraqmenti şəklində təsviri:

Yaş qumsal torpaq üzərində yataqxanadan 6 metr məsafədə solda avtomobil təkərinin izləri aşkar edildi. Qabaq təkər izinin eni 11,7 sm, arxa təkər izinin eni 13 sm, sağ təkər izinin eni 13 sm, izin maksimal dərinliyi 5 mm, qabaq təkərlər arasındakı məsafə 1,24 sm, arxa təkərlər arasındakı məsafə isə 1,26 sm-dir. Dönmə bucağında izin uzunluğu 5,75 sm, izin hündürlüyü isə 91 sm-dir.

İz millimetrlik xətkəş vasitəsi ilə ölçüldü və izlərin sxemi tərtib olundu. Təkər izlərinin aydın əks olunmuş yerlərinin sürəti gips vasitəsilə götürüldü, kağıza qablaşdırıldı, Xəzər RPİ-nin 33 nömrəli möhürü ilə üzərində lazımı qeydlər aparıldı.

Sındırma aləti izinin hadisə yerinə baxış protokolu fraqmenti şəklində təsviri:

Bakı şəhəri, Xəzər rayonu, Mərdəkan qəsəbəsi, Şəhriyar küçəsində yerləşən 5 nömrəli aptekin şərqində yerləşən, çöl istiqamətə açılan, hündürlüyü 1,60 sm, eni 1 m olan, taxtadan hazırlanmış, içəri tərəfdən ağ, çöl tərəfdən isə yaşıl rəngli yağlı boya ilə rənglənmiş, daxili qifilla bağlanmış qapının üzərində sındırma alətinin izi aşkar edilmişdir. İzin forması üçbucaq şəkillidir. İz qapının yuxarı kənarından aşağıya doğru 70 sm, aşağı kənarından yuxarıya doğru 80 sm, daxili qifildən 8 sm, məsafədə yerləşir. İzin ölçüləri aşağıdakı kimidir: uzunluğu 38 sm, eni 29 mm, dərinliyi 12 mm-dir.

İzin iti ucu qapının yuxarı kənarına doğru istiqamətlənmişdir. İzin dibi hamardır və dibində açıq-

qəhvəyi rəngli pasa oxşar kənar hissəciklər müşahidə olunur.

İzin fotosəkili «SONY” təbii gün işığında, miqyas üsulla 3 kadrda çəkilməşdir.

İzin fotosəkli çəkildikdən sonra 21 nömrəli katalizator əlavə olunmuş U-4 pastasının köməyi ilə götürüldü və polietilen torbada qablaşdırıldı. İzin üzərində aşağıdakı kimi qeydiyyat aparılmışdır: Xəzər rayonu, Mərdəkan qəsəbəsi, Şəhriyar küçəsi 5 nömrəli aptekin qarısından götürülmüş sındırma aləti izinin əksi.

Maddi sübut əhəmiyyəti kəsb edən sənədin hadisə yerinə baxış protokolunun fraqmenti şəklində qeyd edilməsi qaydaları:

- sənədin adı, onun sayı və verilmə tarixi;
- sənədin hazırlandığı kağızın növü (sıxlığı, rəngi, cizgilərin olub-olmaması);
- ölçüləri;
- kənarlarının xarakteri (düz,əyri, kəsilməsi);
- mətnin növü (yazı makinasında, kompüterdə, mətbəədə, surət çıxartma aparatlarında çap olunması; əlyazmanın karandaşla, diyirçəkli qələmlə, flomasterlə, mürəkkəblə yazılması);
- yazıldığı mürəkkəbin rəngi;
- möhür və şamp əkslərinin yerləşməsi və xarakteri (mətnin mahiyyəti, mürəkkəbin rəngi);
- imzaların xarakteri və yerləşməsi (nə ilə icra olunması, mürəkkəbin rəngi, hansı hərflərdən və oxunulmayan ştrixlərdən ibarət olması);
- qatlama xətlərin, pozma izlərinin, deşiklərin olması;

- sənədin saxtalaşdırılması üçün xarakterik əlamətlərin olması.

Sənədin protokol fragmenti şəklində təsviri:

..... Stolun üzərində ARDİN-in Polis Akademiyası tərəfindən polis sıravisi Nəsirov Raciv Balaş oğluna verilmiş, 00444 sayılı xidməti vəsiqə aşkar edildi. Vəsiqə 2 hissədən ibarət olub, örtülü vəziyyətdə 5x10 sm, açıq vəziyyətdə 5x20 sm təşkil edir. Vəsiqənin materialı kartondan ibarət olub, üstünə qırmızı rəngli dermantin materialı çəkilməşdir.

Birinci üst hissəsində AR-nın gerbi, latın qrafikası ilə ARDİN sözləri həkk olunmuşdur. İçəri tərəfdən hər iki hissədə naxışlardan ibarət üç - mavi, qırmızı, yaşıl rənglərdən ibarət AR bayrağının rəmzini əks etdirən kağız yapışdırılıb. Birinci hissənin sağ küncündə polis sıravisi geyimində, saçları yana daranmış, gözləri qonur, sifəti oval olan şəxsin 4 x 6 sm ölçülü rəngli fotosəkli yapışdırılıb. Şəklin sol aşağı küncündə, həm də kağızın ortasını əhatə edən, üzərində ARDİN-nin Polis Akademiyası sözləri yazılmış və gerb olan möhür əksi var, aşağı hissədə isə «31 dekabr 2016- cı ilədək etibarlıdır» sözləri yazılıb.

Vəsiqənin ikinci hissəsində yuxarıdan «xidməti vəsiqə № 00444», əlyazma şəklində «polis sıravisi» Nəsirov Raciv Balaşoğlu» «polis sıravisi vəzifəsindədir» sözləri yazılıb. Aşağıda isə rəis, polis polkovniki Məmmədov R.A. və onun imzası vardır. İmzanın üzərinə möhür vurulub və möhürdə yazılar yaxşı əks olunmayıb.

Xidməti vəsiqə zərfə qablaşdırıldı, Xəzər RPİ-nin 33 nömrəli möhürü ilə möhürləndi və üzərində lazımı qeydiyyatlar aparıldı. Vəsiqənin şəkli "SONY" fotoaparatu ilə 2 kadrda çəkildi.

Mikrohissəciklərin hadisə yerinə baxış protokolunda qeyd edilməsi qaydaları:

- mikrohissəciyin aşkar olunduğu predmet, səth, obyektin hadisə yerində nisbi yerləşməsi;
- mikrohissəciyin obyekt üzərində yerləşdiyi yer, onun hər hansı oriyentirə görə məsafəsi;
- mikrohissəciyin kəmiyyət xarakteristikası: tək, çoxlu;
- bir qrup mikrohissəciklərin əhatə dairəsi, onların konfigurasiyası, ölçüləri;
- ayrı-ayrı mikrohissəciklərin rəngi, ölçüləri və konfigurasiyası;
- mikro hissəciklərin aşkar edilməsi, qeyd olunması metodları, (zərrəbin, infra qırmızı dəyişdirici, tozsoran və s.);
- mikrohissəciklərin götürülməsi metodları (yapışqan lentə, predmet daşıyıcı ilə bir yerdə və i.a.);
- qablaşdırılması və möhürlənməsi (şüşə qaba, üzərində "Sirab" yazılmış butulka şüşəsinə, kağıza və i.a.);
- mikrohissəciklərin fotosəklinin çəkilməsi qaydaları, sxemlərin hazırlanması.

İz qoyan predmetin hadisə yerinə baxış protokolunda qeyd edilməsinin ümumi qaydaları:

- predmetin, üzərində iz olan maneənin növü (qıfıl, başqa bağlayıcı qurğu, qapı, pəncərə, divar, döşəmə, tavan və i. a.);
- predmetin materialı (ağac, taxta, faner, kərpic, dəmir list və b.);
- izin yerləşdiyi yer (binanın daxilində, xaricində, qapı, pəncərə, divar, döşəmə, tavan üzərində; iki dəyişməz

oriyentirə qədər məsafəsi: izin mərkəzindən bağlayıcıya qədər olan məsafə);

- izin növü (səthi, həcmi, köçən, keçən, iz əmələ gətirən maddənin rəngi, sıxma, zərbə, sürtülmə, kəsmə, mişarlama, deşmə, burğu izləri);

- izin forması (kvadrat, düzbucaq, üçbucaq, trapes şəkilli, dairəvi, oval, uzunsov və i. a.);

- izin ölçüləri (uzunluğu, eni, dərinliyi);

- iz quruluşunun xarakterik xüsusiyyətləri (qabarıqlıq, müəyyən formada dərinləşmə, onların ölçüləri və yerləşməsi);

- izdə kənar hissəciklərin olması (boya örtüyü, piy, pas və b., onların rəngi, iyi, qatıqlıq və möhkəmlik dərəcəsi, əgər ultrabənövşəyi şüalarla şüalanma nəticəsində lüminesensiya edilirsə onda onun rəngi və intensivliyi);

- aşkar edilmiş, iz əmələ gətirən predmetin adı (balta, mişar, burğu, çəkiç, iskanə və i.a.), onun ölçüləri, üzərində olan zavod nişanələri, şampı və digər qeydiyyatlar;

- izin qeyd edilməsi, götürülməsi və qablaşdırılması qaydaları.

Plomb və möhür əkslərinin hadisə yerinə baxış protokolunda qeyd edilməsi qaydaları:

Plombun materialı (dəmir, plastmas) və ya möhür əksi (surquc, plastilin);

- möhür əksinin materialının rəngi;

- birləşdirici material (sap, ip, məftil), asılma yerindən plomba və ya möhür əksinə qədər onun uzunluğu, onun dartılma dərəcəsi, bərk, zəif asılması);

- plombun asıldığı metal qapının dəstəyi, qarmaq və i. a.);

- plomb və möhür əksi üzərində olan mətn;

- plomb və möhür əksinin tamlığının pozulması üçün xarakterik əlamətlərin olması və onların xarakteri;
- İpin plombla birləşdiyi yerdə düyünün olmaması; ipin tamlığının pozulması (xüsusilə, plomb dəmirinin açılması, ipin dartılması və kəsilməsi, ipin plombun dəliyinə salmaqla, onun yenidən sıxılması halları üçün xarakterikdir); plombun iplə (məftillə) birləşdiyi yerdə onun üzərində cızıq, dişləmə, qaşıma izlərinin olması; plombun üzərində əzik, batıq yerlərin olması; plombun daxili hissələrində ipin, məftilin ikinci əksinin olması.

Möhür əksinin materialı üzərində cızıqların, batıqların, kəsiklərin olması, əksinin hamar olması, ipin tamlığının pozulması;

- gipsdən istifadə etməklə saxta möhür surətinin hazırlanması nəticəsində möhür əksində gips hissəciklərinin olması.

Qan izlərinin hadisə yerinə baxış protokolunda qeyd edilməsi qaydaları:

- harada yerləşməsi (geyim əşyaları, onun hissəsi, döşəmə, stol və i. a) və onun iki dəyişməz oriyentirə və mühüm obyektə münasibətdə yerləşməsi;
- izlərin sayı və onların növü (ləkə, sıçrantı, gölməçə, axıntı, sürtünmə, silinmə izləri);
- izin forması (oval, dairəvi, sual işarəsi şəklində), kənarların xarakteri (dişli, ayrılan şüalarla);
- izin ölçüsü (ən böyük uzunluğu və eni);
- rəngi (qırmızı, qırmızımtıl, qəhvəyi, boz-qəhvəyi, yaşımtil);
- əşyaya hopma dərəcəsi;
- qan ləkələrinin sayı;

- qan izlərinin aşkar edilməsində, götürülməsində və qeyd edilməsində tətbiq olunan metodlar və bunu həyata keçirən mütəxəssislər;
- qan izlərinin qablaşdırılması və möhürlənməsi;
- neqativ halların olması (qanaxmaya səbəb olan zədənin olduğu hallarda qan izlərinin olmaması, qan izlərinin zədələrin yerləşməsinə və xarakterinə, meyitin pozasına uyğun olmaması).

Hadisə yerinə baxış protokolunda qan izlərinin təsviri:

Masanın üzərində kустar üsulu ilə hazırlanmış fin tipli bıçaq vardır, dəstəyi hamardır, orqanik şüşədən hazırlanmışdır, tiyənin uzunluğu 16 sm, eni 1,7-1,8 sm, qalınlığı 0,1 sm-dir. Bıçağın üzərində çoxsaylı qana oxşar, tünd qırmızı rəngli ləkələr vardır. Qan izlərinin (ləkələrinin) əksəriyyəti tiyənin kəsici hissəsi üzərində yerləşir, bəzi hissələrdə isə qurumuş qan qalıları nəzərə çarpır. Dəstəyin üzərində də tünd-qırmızı nöqtəvari ləkələr nəzərə çarpır. Bıçaq təmiz kağıza bükülüb qablaşdırılaraq möhürləndi...

Müxtəlif sahələrdə aşkar olunmuş qana oxşar ləkələrin hadisə yerinə baxış protokolunda təsviri fraqmenti:

Qapı üzərində və döşəmədə, meyitin ayaqlarının yanında tünd qırmızı, qurumuş və nəm, müxtəlif ölçü və formalarda qana oxşar ləkələr aşkar edildi. Qapı üzərində ləkələr döşəmədən 120 sm məsafədə 25 x 25 sm sahəni əhatə edir, axıntı şəklindədir. Döşəmənin üzərində ləkələr oval formasındadır. Daha iri qan ləkələri (diametri 0,8 sm qədər) sıçranmış kənarlara malikdir.

Qapıda və döşəmə üzərində aşkar olunmuş qan izləri miqyas fotosəkil çəkmə ilə lentə alınıb. Qan izləri qaşınaraq

götürüldü və qapı üzərindəki qan izləri 1 sayılı paketə, döşəmə izlərdəki qanizləri 2 sayılı paketə qablaşdırıldı .

ƏLAVƏ II
HADİSƏ YERİNƏ BAXIŞ
PROTOKOLUNUN NÜMUNƏLƏRİ

HADİSƏ YERİNƏ BAXIŞ PROTOKOLU

18 sentyabr 2008 ci il

Bakı şəhəri

Baxış saat 10.00-da başlandı.

Baxış saat 11.40-da qurtardı.

Mən, Bakı şəhəri Xəzər RPİ-nin istintaq şöbəsinin müstəntiqi, polis leytenantı B.R.Nəsirov səhər saat 9.20 dəqiqədə Polis İdarəsinin növbətçisindən Şüvəlan qəsəbəsi, A.İldırım küçəsi 5 nömrəli evdən oğurluq haqqında məlumat aldım.

Xəzər RPİ-nin əməkdaşı, ekspert-kriminalist R.M.Ağayevin, cinayət axtarışı şöbəsinin baş əməliyyat müvəkkili, polis leytenantı A.T.Əsədovun, hal şahidləri Xəzər rayonu, Şüvəlan qəsəbəsi, Sabir küçəsi 15 nömrəli evdə yaşayan, 1960-cı ildə anadan olmuş Quliyev Rövşən Vəli oğlunun və Şüvəlan qəsəbəsi, Şəhriyar küçəsi 25 nömrəli evdə yaşayan, 1968-ci ildə anadan olmuş Cəlilov Vahid Arif oğlunun iştirakı ilə Azərbaycan Respublikası CPM-nin 236-cı maddəsini rəhbər tutaraq hadisə yerinə baxış keçirdim.

Baxışdan əvvəl yuxarıda qeyd edilmiş şəxslərə bütün hərəkətlərdə iştirak etmək və bu hərəkətlərlə əlaqədar ərizə vermək hüquqları olduğunu izah etdim.

Onlar həm də baxış prosesində zəruri olan hallarda fotoaparatların, optik cihazların və işıq filtrlərinin, izlərin

götürülməsi üçün mütəxəsis-kriminalistin istintaq çantasında olan texniki və kimyəvi vasitələrin, eləcə də, xüsusi işıqlandırıcı texnikanın tətbiq ediləcəyi barədə xəbərdar edildilər.

Hal şahidləri: R.V.Quliyevə, V.A.Cəlilova Azərbaycan Respublikası CPM-nin 94-cü maddəsinə müvafiq olaraq hadisə yerinə baxış zamanı müəyyən edilmiş baxışın məzmununun və nəticə faktlarının təsdiq etmək vəzifələri izah olundu.

R.V.Quliyevə

V.A.Cəlilova.....

Mütəxəssis-kriminalist R.M. Ağayevə onun CPM-nin 96-cı maddəsində nəzərdə tutulmuş hüquq və vəzifələri izah olundu və o, mütəxəssisin vəzifələrini yerinə yetirməkdən imtina etməyə və ya yayınmağa görə məsuliyyət haqqında xəbərdar edildi.

R.M. Ağayev.....

Baxış yağışsız açıq, sakit hava, gündüz, təbii işıqlandırma şəraitində aparıldı. Havanın temperaturu + 18s idi.

Baxışda aşağıdakılar aşkar olundu:

Hadisə yeri Xəzər rayonu A.İldırım küçəsinin hərəkət hissəsinin sağ tərəfində yerləşir. Ev birmərtəbəli olub, divarları qırmızı kərpicdən, damı şiferdəndir. Həyətə baxış edərkən, evin giriş qapısından 63 sm aralıqda hündürlüyü 14 sm eni 11 sm, qalınlığı 2 sm olan, korpusu qara metaldan, qövs hissəsi dil yuvası ilə birləşdiyi yerdə kəsilmiş bir ədəd asma qıfıl və uzunluğu 17 sm, dəstəyi ağacdan, tiyəsi ağ metaldan, düzbucaqlı formada naxışları olan, tiyəsi ilə birləşdiyi yerdə dəmir örtüklə bərkidilmiş, üzərində sapı olan, tiyəsi dördbucaqlı formada, ucu

yastılanmış, sağ tərəfindən uc hissəsində sınığı olan kəsici alət aşkar olundu. Tiyəsinin üzərində «AZM» hərfləri həkk olunmuşdur. Asma qıfılın və kəsici alətin fotosəkli «SONY” fotoaparatu ilə təbii gün işığında miqyas şəkil çəkmə üsulu ilə 3 kadrda çəkildi.

Giriş qapısı birtaylı olub, baxış zamanı açıq vəziyyətdə idi. Xarici tərəfdən dəmir layla örtülmüş, ağ boya ilə rənglənmiş, ölçüsü 190x100 sm ölçüdədir. Qapının sağ küncündə yuxarı çərçivədən aşağı istiqamətdə 90 sm məsafədə daxili qıfıl yerləşir, qıfılın dil yuvasından 1 sm yuxarıda, uzunluğu 0,2 sm, eni 0,1 sm olan oval formada sıxma alətinə məxsus bir ədəd həcmi iz saxlanmışdır. İzin dibi hamardır və dibində açıq qəhvəyi rəngli pasa oxşar kənar cisimciklər müşahidə olunur.

İzin fotosəkili «SONY” fotoaparatu ilə, təbii gün işığında, miqyas şəkilçəkmə üsulu ilə 3 kadrda çəkildi. İzin fotosəkli çəkildikdən sonra 21 nömrəli katalizator əlavə olunmuş U-4 pastasının köməyi ilə götürülmüş və selofan torbada qablaşdırılmışdır.

Qapının çərçivəsi sağ tərəfdən pəncərə çərçivəsi ilə bitişikdir. Pəncərə 2 laylı olub, ölçüsü 60x80 sm. bağlı vəziyyətdədir.

Giriş qapısının və pəncərənin arxasına içəri tərəfdən üzərində naxışları olan, qırmızı rəngli eni 1 m, uzunluğu isə 1,60 sm olan pərdə asılmışdır. 1 nömrəli otağın eni 3 m, uzunluğu 5 m hündürlüyü isə 2.80 sm-dir. Divarlarına üzərində naxışları olan ağ rəngli divar kağızı yapışdırılıb. Otağın döşəməsi betondan olub, yerə üzərində qızılgül naxışları olan kavrolit salınıb. Tavan taxtadan olub, ağ rəngli boya ilə rənglənmişdir. Tavandan üzərində 3 ədəd lampə yeri olan çılcıraq asılmışdır. Qapının sağ küncündən

40 sm aralıda hündürlüyü 60 sm, uzunluğu 1 m, eni isə 50 sm olan taxtadan qırmızı rəngli stol qoyulmuşdur. Stolun üzərində heç nə aşkar olunmadı. Giriş qapısı ilə üzbəüz otağın arxa divarının tən ortasında hündürlüyü 40 sm, uzunluğu 1,40 sm, eni 80 sm olan, ikilaylı, taxtadan, qırmızı rəngli şifoner qoyulmuşdur. Şifonerin hər 2 tərəfində sağ və sol divara bitişik 2 ədəd çarpayı yerləşir. Sağ divara bitişik çarpayının üzəri dağınıq, sol divara bitişik çarpayı isə səliqəli vəziyyətdədir. Giriş qapısının sol küncündə 1.20 m məsafədə hündürlüyü 2 m, eni 1 m olan 2 nömrəli otağa giriş qapısı yerləşir. Qapının sol tərəfində küncdə hündürlüyü 1.10 m olan kitab rəfi qoyulmuşdur. Rəfin üstündə 2 ədəd «Qanun» jurnalı 2016-cı ilin 3 və 4-cü nömrələri var.

Kitab rəfindən 20 sm aralıda bitişik divan-çarpayı yerləşir, oturacaq yeri üzərində naxışları olan narıncı rəngli parça ilə örtülmüşdür, kənarları taxtadandır. Giriş qapısı ilə üzbəüz üçlaylı servant qoyulub, servantdakı qab-qacaqlar dağınıq vəziyyətdədir. Servanta bitişik «İndezit» soyuducu yerləşir. Soyuducunun içərisi boşdur. 2 nömrəli otağa giriş qapısından sağ tərəfdəki küncdə Yaponiyada istehsal olunmuş «PANASONIC» markalı televizor yerləşir. 2 nömrəli otağın eni 3,5 m, uzunluğu 5 m, hündürlüyü isə 3 m-dir. Döşəmə betondur, üzərinə naxışları olan qırmızı rəngli kavrolit salınıb, tavanı ağ rəngli boya ilə rənglənmiş taxtadandır. Döşəmənin üzərinə qab-qacaq tökülmüşdür. 2 nömrəli otağa giriş qapısından 1 m aralı, otağın tən ortasında hündürlüyü 60 sm, eni isə 50 sm, uzunluğu 1 m olan taxtadan qırmızı rəngli stol yerləşir, stolun hər tərəfində 1 ədəd stul var. Stolun üzərində 1 ədəd 0,5-1 həcmli içi dolu araç butulkası, 1 ədəd 100 q həcmli stəkan,

1 ədəd içərisində 2 ədəd çəkilmiş «VICEROY» siqaretinin kötüyü olan külqabı var. Stolun üzərindəki şəffaf rəngli, standart 0,5-1 həcmli səthi quru olan, üstündə “Na trois” olan şüşə butulkanın üzərində qırmızı rəngli rubin tozu vasitəsilə əl barmaqlarının 3-cü bölməsinin mərkəzini əhatə edən bir-birinə paralel yerləşmiş, istiqaməti soldan sağa yönələn 3 əl-barmaq izi aşkar edildi. Birinci əl-barmaq izinin mərkəzini əhatə edən naxışlar qövsü, ikincisi ilgək, üçüncü isə qıvrım naxışlardır. 1-ci əl-barmaq izinin uzunluğu 18 mm, eni 15 mm, ikincinin uzunluğu 19 mm, eni 17 mm, üçüncünün uzunluğu 18 mm, eni isə 16 mm-dir. 1-ci əl-barmaq izi ilə 2-ci əl-barmaq izi arasında olan məsafə 0,5 sm, 2-ci ilə 3-cü arasında olan məsafə isə 0,3 sm-dir. İzlər butulkanın yuxarı kənarlarından aşağıya doğru 80 mm, aşağı kənarından yuxarıya doğru 30 mm məsafədə yerləşmişdir. Üzərində əl-barmaq izləri olan şüşə butulka «CANON» fotoapparatı, miqyas üsulu ilə 4 kadrda çəkilmişdir.

Şüşə butulka üzərində olan əl-barmaq izləri şəffaf rəngli daktoplyonkaya köçürüldü və zərfə qablaşdırıldı.

Baxış gedişində mütəxəssis R.M.Ağayev tərəfindən «CANON» fotoapparatının tətbiq edilməsi ilə panoram üsulla hadisə yerinin 4 tərəfdən ümumi görünüşünün fotosəkli çəkildi. Evin 2 nömrəli otağının ümumi görünüşü 3 nöqtədən çəkildi. Cəmi 30 kadr plyonka istifadə edildi.

Hadisə yerində aşağıdakılar götürüldü:

1. Daktiloskopik plyonkada əl-barmaq izləri (1 nömrəli zərf);
2. Asma qifil (1 nömrəli qutu);
3. kəsici alət (2 nömrəli qutu);
4. sıxma alətinə məxsus selofan torbaya qablaşdırılmış iz;

5. əl-barmaq izlərinin olduğu araş şüşəsi (3 nömrəli qutu); 1,2,3 nömrəli qutular, 1 nömrəli zərf və polietilen torba 325 nömrəli surquc möhürü ilə möhürləndi, üzərində lazımı qeydiyyatlar aparıldı, mənim və hal şahidlərinin imzası ilə bərkidildi.

Hadisə yerində xidməti-axtarış işindən istifadə edildi. Bu zaman müsbət nəticəyə nail olunmadı (xidməti-axtarış işindən istifadə edilməsinə dair akt protokola əlavə olunur). Baxış prosesində baxış iştirakçılarında heç bir məlumat və şikayət daxil olmadı...

HADİSƏ YERİNƏ BAXIŞ PROTOKOLU ***(təsviri hissə)***

07.05.2008-ci il tarixində Bakı şəhəri Səbail rayonunun Badamdar qəsəbəsindəki «N» sayılı hərbi hissənin Lökbatan qəsəbəsi tərəfə olan tikanlı məftilli hasarından şimal qərb istiqamətində 35 metr aralı qayalıq ərazidə uzunluğu 2,5 m eni 1,5 m olan boz rəngdə üzərində quru mamır və şibyələr olan qaya üzərində şəxsiyyəti məlum olmayan boyu 170 sm, təxminən 25-30 yaşda orta bədən quruluşuna malik, qarabuğdayı kişi meyiti aşkar edilmişdir. Hadisə yerinə baxış keçirən zaman tapılmış meyitdən 26,5 m şərqlə doğru quru otluq ərazidə ucu cənubi-şərqlə yönəlmiş dəstəyi tünd qəhvəyi taxtadan, tiyəsi aypara formalı yuxarı istiqamətlənən, kəsici hissəsi mişarvari olan, üzərində qana oxşar ləkələr olan məişət bıçağı aşkar edilmişdir. Bıçağın ümumi uzunluğu 22,9 sm, tiyənin uzunluğu 12,4 sm, tiyənin ən enli hissəsi 1,6 sm qalınlığı isə 0,5 mm-dir. Bıçağın tiyəsinin sol tərəfində döymə üsulu ilə

«TRAMONITA inox stainless BRASIL» sözləri yazılıb». Bıçaq üzərində əl-barmaq izləri aşkar edilmədi. Hadisə yerində aşkar edilmiş bıçağın fotosəkli çəkilərək kağız paketə qablaşdırıldı və götürüldü. Bıçaqdan 15 m, şimala doğru hündürlüyü 1,5 – 2,5 m olan təxminən 10 sot ərazini əhatə edən meşəlik yerləşir. Ağaclar olan ərazidə istintaq marağı kəsb edən heç nə aşkar olunmadı. Götürülmüş bıçaqdan meyitə doğru hərəkət edən zaman yer səthində quru otluq ərazidə ölçüləri təxminən 15x20 sm və daha böyük tək-tük rast gəlinən boz qaya parçaları yerləşir. Tapılmış meyitdən 20 m cənub-qərb istiqamətində quru boz rəngli qumlu və çınqıllı torpaqda 4 ədəd iri həcmli nəqliyyat vasitəsinin izi aşkar edilmişdir. İzin ümumi uzunluğu 7 m eni 13,5 sm dərinliyi isə 1,8 sm-dir. Nəqliyyat vasitəsi geri sağa dönərək hərəkət etmiş, dayanmış və sonra isə düz cənub-şərq istiqamətində 12 % enişə doğru hərəkət edərək yer səthində iz qoymuşdur. Nəqliyyat vasitəsinin bazası 150 sm arxa təkərlər arası məsafə 120 sm-dir, qabaq təkərlər arası məsafə 120,5 sm. Sol qabaq təkərin bir hissəsi 3x4 sm ölçüdə pozulmuşdur. Bu xüsusi əlamətin iz boyu təkrarlanmasına görə təkər çevrəsinin uzunluğu 121 sm, eni 2 sm olan romb şəkilli hissəsinin fotosəkli çəkildi və izin əksi gips məhlulu ilə götürülərək karton qutuda qablaşdırıldı və götürüldü. Nəqliyyat vasitəsinin arxa təkər izlərindən 0,5 m meyitə tərəf torpağın tamlığı pozulmuş, quru otlar əzilmiş və qırılmış vəziyyətdədir. Bu cür pozuntu təxminən 1,5 x 2,7 metr ərazini əhatə edir. Otluq üzərində əsasən otları əzməklə səthi, ayaq izlərinə bənzər izlər aşkar edilib. İzlər qarışıq formadadır və bir izin uzunluğu təxminən 35 sm-dir. İzlərinin əksini götürmək və şəklini çəkmək üçün yararsızdır. Nəqliyyat vasitəsinin

qabaq sol təkər izindən 60 sm meytə tərəf, 25 sm şimal-şərqə tərəf hündürlüyü 8-12 sm olan quru otluq ərazidə tünd qırmızı rəngdə düzbucaqlı formasında rəngləri ağ sapla tikilmiş üzərində qara rəngli çap hərfləri ilə «Azərbaycan Respublikasının Müdafiə Nazirliyi, hərbi bilet sözləri yazılmış və AR gerbinin təsviri olan 10 vərəqdən ibarət olan sənəd aşkar edildi. Sənəd Yasamal rayonu Hərbi Komissarlığı tərəfindən Hüseynov Vüqar İlqar oğluna 06.07.2007-ci ildə verilmişdir. Sənədin verilmə ilində 07 rəqəmi qaralanıb və ətrafı tiftiklənib. Sənəddə 3x4 ölçüdə ağ-qara rəngdə gənc oğlan fotosəkli yerləşir. Qismən şəklin üzərinə düşən möhürdəki yazılar aydın oxunmur. Sənəd üzərində əl-barmaq izləri aşkar edilmədi. Sənəd kağız zərfə qablaşdırıldı. Meyitdən hərbi hissənin hasarına tərəf 8 m məsafədə və ondan 2,5 m yuxarıda quru otluq ərazidə üzərində quru mamır, şibyə və qana bənzər qırmızı ləkələr olan boz rəngdə üçbucaqlı daş aşkar olundu. Daşın ümumi uzunluğu 19 sm, eni 11,5 sm, hündürlüyü isə 10,7 sm-dir. Qana bənzər ləkələr yalnız daşın bir tərəfindədir. Aşkar edilmiş meyitdən hərbi hissənin hasarına tərəf cənub-qərb istiqamətdə 25 m məsafədə quru ot üzərində sarı rəngli, metaldan silindrik formada giliz aşkar edildi. Gilizin ön kəsiyi meyitin sağa yağına istiqamətlənib. Gilizin uzunluğu 1,8 sm, ön kəsiyinin daxili diametri 9 mm-dir. Gilizin oturacaq hissəsindən 1 mm aralı gilizin çevrəsi boyu eni 0,8 mm, dərinliyi 0,5 mm olan kəsik yerləşir. Gilizin pistonu yerindədir və vurucu milin izi pistonun mərkəzindədir. Vurucu milin izinin sol tərəfində 2 qara ləkə aşkar edildi. Gilizin oturacağında yuxarıda «38» aşağıda isə «88» rəqəmi sıxma üsulu ilə yazılıb. Gilizin papaqcığında 3 rəqəminə yaxın 2 mm uzunluğunda düz xətt formasında tullayıcı

mexanizmin izi aşkar edilir. Giliz üzərində əl-barmaq izləri aşkar edilmədi. Meyitin baş hissəsi şimala tərəf yönəlmiş, sol əli düz formada sol ayağına tərəf yönəlmiş və əlinin içi yuxarıdır. Sağ əli isə dirsəkdən bükülmüş vəziyyətdə başının üst tərəfinə yönəlib, əlinin içi qayaya tərəfdir. Sağ çiyini sol çiyinə nisbətən 8 sm hündür vəziyyətdədir. Ayaqları isə hər ikisi düz vəziyyətdədir. Hər iki ayağın dizləri qayaya dəyir. Sol ayağın barmaqları sol tərəfə sağ ayağın barmaqları yerə istiqamətlənib. Dabanları isə yuxarıdadır. Meyitin əynində toxunma üsulu ilə hazırlanmış papaqlı və uzun qollu idman gödəkçəsi və idman şalvarı var. Gödəkçənin papağı meyitin başına örtülü vəziyyətdədir. Şalvarın arxa hissəsində sağ tərəfdə zəncirbəndlə bağlanan cib yerləşir. Gödəkçə də ön tərəfdən zəncirbəndlə bağlanır.

Meyitin corabı ağ rəngdədir, ayağında isə boz rəngli dəridən, «yolkaya bənzər» naxışları olan ağ altlığı olan idman ayaqqabısı var. İdman gödəkçəsinin altında ağ rəngli qısa qol ön və arxa tərəflərində qırmızı ləkələr olan mayka var. Meyitin boyun, ürək və qarın boşluğu hissələrində diametri 5 mm olan zədələr aşkar olunub. Gödəkçə və maykada olan deşiklər üst-üstə düşür. Zədələrin ətrafı qana bənzər qırmızı maye ilə boyanmışdır. Gödəkçənin zəncirbəndindən 11,8 sm meyitin solunda kəsilmiş, deşilmiş zədələr aşkar olunub. Zədələr mayka üzərində təkrarlanır. Mayka və gödəkçədəki zədələrin ətrafı qırmızı rəngli maye ilə boyanıb. Meyitin boynunda, ürək və qara ciyər nahiyələrində diametri 13 mm olan dairəvi formada 3 zədə aşkar edildi. Eyni zədələr diametri 12 mm olmaqla meyitin ön tərəfində təkrarlanır. Meyit arxa və ön tərəfdən qırmızı mayeyə boyanıb. Meyitin boğaz nahiyəsində 3

ədəd kəsik və sıyrıntılar aşkar olunub. İzlərin uzunluğu 8 sm, eni 1,5 sm, izlər arasındakı məsafə 9 mm-dir. Meyitin göbəyindən sol istiqamətdə 10 sm məsafədə uzunluğu 5 sm, eni 0,6 sm olan kəsilmiş-deşilmiş zədələr aşkar edilib. Meyitin ön tərəfində olan hər dörd zədənin içi laxtalanmış qanla doludur.

Meyitin boyun nahiyəsinə düşən zədənin dərinliyi 2,1 sm, ürək nahiyəsinə düşən zədənin dərinliyi 1,5 sm, qara ciyər nahiyəsinə düşən zədənin dərinliyi isə 0,5 sm-dir. Hər 3 zədədə qana bənzər maye var. Zədələr yuxarıdan-aşağı nömrələnmişdir. I boyun nahiyəsinə, II ürək nahiyəsinə, III qara ciyər nahiyəsinə düşən zədələrdir. I zədədə uzunluğu 11,3 mm, əzilmiş hissənin eni 10 mm, gilizə bərkidilən hissəsi isə 9 mm olan güllə aşkar edilmişdir. Hadisə yerində aşkar edilən maddi sübutlar – bıçaq, təkər izinin əksi, hərbi bilet, qaya parçası, giliz və güllə qablaşdırılaraq götürüldü.

1. Bıçaq – kağız zərf № 1
2. Təkər izinin əksi – karton qutu № 2
3. Hərbi bilet - kağız zərf № 3
4. Daş parçası - karton qutu № 4
5. Giliz – kağız zərf № 5
6. Güllə polietilen torba № 6

Hadisə yerininin fotosəkli «SONY» markalı 5,1 meqapikselli rəqəmsal fotoaparattan istifadə edilərək 14 kadrda çəkildi. Hadisə yerində tərtib olunmuş protokol baxışda iştirak edən şəxslərə ucadan oxundu və hal şahidləri, əməliyyat müvəkkilləri, ekspert kriminalist, sahə inspektoru və polis əməkdaşları tədqiqat və ibtidai araşdırma məlumatlarının yayılmasının yolverilməzliyi barədə ARCM-də nəzərdə tutulan məsuliyyət barədə

xəbərdarlıq edildi. Baxışda iştirak edən şəxslərin tərtib olunmuş protokola daxil edilməsi üçün heç bir irad və təklifləri olmadı.

Hal şahidləri: Cəfərov İlqar Arif oğlu
Cəbrayilov Etibar Həsən oğlu

Əməliyyat müvəkilləri: Namazov Razim İlqaroğlu
Dəmirov Ariz Arifoğlu

Ekspert kriminalist: Ağayev Cavid Rafiq oğlu
Sahə inspektoru: Babayev Ayaz Ağa oğlu

Polis əməkdaşları: Hacıyev Tərlan Elxan oğlu
Babayev Vasif Adil oğlu

Müstəntiq: Quliyev Məftun Rasim oğlu

**YOL-NƏQLİYYAT HADISƏSİ YERİNƏ
BAXIŞ PROTOKOLU**
(təsviri hissə)

08 aprel 2009-cu il

Bakı şəhəri

Baxış saat 9:30-da başladı.

Baxış saat 11:45-də qurtardı.

Bakı şəhər Xəzər rayon polis idarəsinin istintaq şöbəsinin müstəntiqi S.F.Əliyev 08.04.09-cu il tarixdə saat 9:00-da Xəzər RPİ-in növbətçisindən avtomobillərin toqquşması haqqında məlumat alıb, Mərdəkan-Buzovna şosesinin 2-ci kilometrində baş vermiş hadisə yerinə gəldim və Xəzər RPİ-nin kriminalisti, polis leytenantı N.E.Bayramovla, həmin idarənin YPX-nin müfəttişi, polis leytenantı F.B. Həsənovla birlikdə, hal şahidləri – Bakı şəh. Xəzər ray. Şüvəlan qəs. A.İldırım küç. 25 ünvanında yaşayan, 1979-cu ildə anadan olmuş Şıxəliyev Niyaz İlyas oğlunun və Bakı şəh. Xəzər ray. Mərdəkan qəs. Sabir küç. ev 32-də yaşayan, 1982-ci ildə anadan olmuş Səmədzadə Akif Adil oğlunun iştirakı ilə və hadisənin iştirakçıları Bakı şəh. Nərimanov ray. Əhmədzadə küç. 17, mən. 84-də yaşayan Əliyev Oqtay Orduxan oğlunun və Bakı şəh. Nizami ray. İ.Məmmədov küç. 10, mən. 113-də yaşayan Qurbanov Orxan Zöhrab oğlunun iştirakı ilə Azərbaycan Respublikası CPM-nin 236-cı maddəsini rəhbər tutaraq yol-nəqliyyat hadisəsi yerinə baxış keçirdim.

Baxışdan əvvəl yuxarıda qeyd edilmiş şəxslərə onların baxış prosesində aparılan bütün hərəkətlərdə iştirak etmək

və bu hərəkətlərlə əlaqədar ərizə vermək hüquqları olduğu izah edildi.

Hal şahidləri N.Şıxəliyevə və A.Səmədzadəyə bundan əlavə Azərbaycan Respublikası CPM-nin 94-cü maddəsinə müvafiq olaraq yol-nəqliyyat hadisəsi yerinə baxış zamanı müəyyən olunmuş faktları, baxışın məzmununu və nəticəsini təsdiq etmək vəzifəsi izah edildi.

N.Şıxəliyev

A.Səmədzadə

Mütəxəssis-kriminalist N.Bayramova Azərbaycan Respublikası CPM-nin 96-cı maddəsində nəzərdə tutulmuş hüquq və vəzifələri izah edildi və o, vəzifəsinin icrasından imtina etməyə və yayınmağa görə məsuliyyət haqqında xəbərdar edildi.

N.Bayramov

Baxış aydın günəşli havada, + 17s⁰ temperaturda, Mərdəkan-Buzovna şossesinin 2-ci kilometrində keçirilmişdir. Şosse asfalt örtüyə malikdir. Onun hərəkət hissəsinin eni 6 metr, kənar hissəsinin eni 1 metr, kənar hissədəki xəndəyin eni 80 sm, dərinliyi isə 50 sm-dir.

Yolun asfalt örtüyü qurudur, çoxlu çuxurları vardır, hadisə baş verən yerdə heç bir yol nişanı yoxdur.

Hadisə yerində tünd mavi rəngli 10-CS-007 dövlət nömrə nişanı olan «Passat» markalı və ağ rəngli 10-AF-662 dövlət nömrə nişanı olan «Sonata» markalı bir-biri ilə toqquşmuş avtomobillər yerləşmişdir.

«Passat» markalı avtomaşının qabaq hissəsi Mərdəkan qəsəbəsi istiqamətində «Sonata» markalı avtomaşından 1,5 m məsafədə yerləşib. Onun qabaq çarxı tam surətdə şossenin hərəkət hissəsinin sol tərəfindədir. Arxa sol çarxı ox xəttindədir.

«Sonata» markalı avtomaşın Buzovna qəsəbəsindən nəqliyyatın hərəkət istiqamətində şossesinin ox xəttinin 60 dərəcə bucağı altında yerləşir. Avtomobilin arxa çarxları tam surətdə şossenin sağ kənarında yerləşir.

«Passat» markalı avtomobilin arxa hissəsindən 9 metr məsafədə şossenin hərəkət hissəsinin sağ tərəfində (nəqliyyatın Mərdəkan qəsəbəsindən hərəkəti istiqamətində) 3 metr radiusda parçalanmış şüşə qırıqları vardır.

Toqquşmuş avtomaşınlara baxış nəticəsində aşağıdakılar aşkar olundu: «Passat» markalı avtomaşının qabaq hissəsi tamamilə sıradan çıxmış, radiator və kapot daxilə sıxılmışdır. Sol qabaq işıq farasının şüşəsi, habelə sağ və sol yan şüşələr sınıılmışdır. Maşının hər iki, yəni sağ və sol qabaq qanadları əzilmiş, qabaq sol qapı sıradan çıxmış və daxilə sıxılmışdır, sağ qabaq qapı əzilmiş şəkildə açıqdır. Sürücünün oturacağına qırmızı rəngli, qana oxşar maddə vardır. Qanabənzər ləkələrə sükanın həlqəsində, sükan idarə etmə kolonkasında, sol qabaq qapının içəri hissəsində də müşahidə edildi.

«Passat» markalı avtomaşının arxa oturacağına qara rəngli çanta vardır.

Çantada ağ pambıq parçadan kişi şalvarı, ağ rəngli ipək kişi köynəyi və qəhvəyi rəngli papaq aşkar olundu.

«Sonata» avtomaşının sol qabaq işıq farası sınıılmışdır, qabaq buferin sol hissəsində tünd mavi rəngli maddə müşahidə olunur ki, onlarda «Passat» markalı avtomobilin rənginə bənzəyir. «Sonata» markalı avtomobilin bundan başqa sol qabaq qanadı əzilmiş, kapotun isə sol tərəfi əzilərək yuxarı qalxmışdır.

Baxış prosesində mütxəssis-kriminalist N.Bayramov tərəfindən «CANON» fotoaparatinın tətbiqi ilə hadisə yerinin ümumi görünüşünün dörd tərəfdən fotosəkili çəkildi, eləcə də hər iki avtomaşının ayrılıqda fotosəkilləri çəkildi. Bundan başqa toqquşma yerinin və oradakı izlərin fotosəkili 14 kadrda çəkildi.

Avtomaşınların vəziyyəti protokolda qeyd edildikdən sonra hər iki avtomobilin əyləc sistemi və sükanın sazlığı, eyni zamanda hər təkərin şinində havanın təzyiqi, yəni elastikliyi yoxlanıldı.

Dövlət Yol Polisinin müfəttişi, polis leytenantı F.Həsənov əyləc sistemlərini və hər iki sükanları yoxlayaraq bildirdi ki, onlar tam saz vəziyyətdədir, təkərlərdə olan şinlərdə elastiklik normaldır.

«Passat» və «Sonata» avtomaşınları evakuator vasitəsi ilə Mərdəkan qəsəbəsində yerləşən cərimə meydançasına gətirildi. Hadisə yerindən aşağıdakılar götürüldü:

1.Bu protokolda təsvir edilən çanta.

2.«Sonata» markalı avtomaşının qabaq buferində aşkar edilən tünd mavi lak-boya örtükləri (hissəcikləri) (1 №-li zərf).

3.«Passat» markalı avtomaşının kapotundan qopmuş tünd mavi rəngli lak-boya örtükləri (hissəcikləri) (2 №-li zərf).

Zərflər Xəzər rayon RPİ-in 123 № möhürü ilə möhürləndi, müstəntiq və hal şahidləri tərəfindən imzalandı. Baxış prosesində hadisə yerinin sxemi tərtib edildi və bu protokola əlavə olundu.

Baxış iştirakçılarından baxışın aparılması qaydasına, protokolun məzmununa, hadisə yerinin plan və sxeminə dair heç bir irad və təkliflər daxil olmadı.

Protokol müstəntiq tərəfindən ucadan oxundu.
Düzgün yazılmışdır.

Hal şahidləri:

N.Şıxəliyev

S.Səmədzadə

*Mütəxəssis-kriminalist,
Polis leytenantı*

N.Bayramov

*Dövlət Yol Polisinin müfəttişi,
Polis leytenantı*

F.Həsənov

*Bakı şəh. Xəzər rayonu
Polis idarəsinin müstəntiqi*

S.Əliyev

ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası.
2. Azərbaycan Respublikası CPM.
3. "Azərbaycan Respublikasında dövlət daktiloskopik qeydiyyatı" haqqında 22 fevral 2000-ci il tarixli Qanunu.
4. Kriminalistika: Ali məktəblər üçün dərslik. Prof. K.Q.Sarıcalinskayanın redaktəsi ilə. Bakı. 1999.
5. Kriminalistik texnika. Dərs vəsaiti. DİN Polis Akademiyası Bakı. 2016.
6. Sarıcalinskaya K.Q., Cavadov F.M., Mahmudov A.M., Əliyev B.Ə. "Məhkəmə ekspertizası". Dərs vəsaiti. Bakı. 2003.
7. Musayev Ş.M. "Məhkəmə təbabəti". Dərslik. Bakı, 2006.
8. Musayev Ş. M. "İbtidai araşdırma və məhkəmə istintaqın məhkəmə-tibbi təminatı". Bakı. 2012.
9. Mahmudov A. M., Əliyev B.Ə. "Kriminalistika: Sxemlər, şərhlər, terminlər". Tədris-metodik vəsait. Bakı.Qanun 2013.
10. Məhkəmə-xətt ekspertizası nəzəriyyə və təjribənin əsas terminləri. Azərbaycan Respublikası ETMEK və KPİ, Bakı, 1992.
11. Məhkəmə ekspertizası və kriminalistikanın aktual məsələləri, Bakı. 1999.
12. Səfiyeva C.İ."Məhkəmə trasoloji ekspertizaların icraatında kriminalistik əhəmiyyətli izlərdən istifadənin və onların tədqiqinin nəzəri əsasları". Bakı. 2002.
13. Hadisə yerinin müayinəsi. Bakı.Qanun1997.
14. Белкин Р.С. Криминалистика. Учебник для вузов. М., 1999.

15. Белкин Р.С. Курс криминалистики. Том 1, 2 и 3. Москва. 1997.
16. Майлис Н.П. Судебная трасология. Учебник. Москва. 2003.
17. Вандер М.Б. Использование микрочастиц при расследовании преступлении. Санкт-Петербург. 2001.
18. Коршунов В.М. Следы на место происшествия. М. 2001.
19. Трасология. Справочник криминалиста. Т.1. Гомеоскопия. Авт. сост. Степанов Г.Н. Бронников А.И. Волгоград.1997.
20. Ручкин В.Н. Оружие и следы его применение. М. 2003.
21. Фомин А.В. Общий курс фотографии. Москва 1987.
22. Криминалистическая техника. Учебник. Под редакции Балашова Н.М., Парфененкова А.П. М. 2002.
23. Судебная фотография. Под.ред. А.В. Дупова. Минск .1978.
24. Осмотр места происшествие. Справочник следователя. М. 1982.
25. Подшибдкин А.С. Холодное оружие. М. 2002.
26. Белкин Р.С. Криминалистика. Учебный словарь-справочник. М.1999.
27. Фиктова О.Н. Справочник эксперта-криминалиста. М. 2001.
28. Корниенко Н.А. Следы человека в криминалистике. Санкт-Петербург. 2001.
29. Руководство для следователей. Под редакции. Селиванова Н.А. и Снеткова В.А. М. 1998.
30. Криминалистика. Учебник. Под.ред. А.Г.Филипова. М. 1998.
31. Криминалистика. Под.ред. доктора юридических наук. Профессора Д.И.Сулейманова. Баку. 2000.

32. Криминалистика: учебник для вузов. Под.ред. Р.С.Белкина, В.Г. Коломацкого. И.М.Лузгина. М.1995.
33. Торвальд Ю. Век Криминалистики. М. 1985.
34. Криминалистика. Учебник. Под. Ред. И.П.Яблоква, М.1996.
35. Криминалистика. Учебник. Под. ред. В.А.Образцова. М.1995.
36. Русаков М.Н. Следы преступления. Омск. 1988.
37. Криминалистика. Учебник под редакцией заслуженного деятеля науки РФ профессора А.И.Бастыркина издательства «Дело».Москва. 2001.
38. Следы человека в криминалистике Санк-Петербург Москва-Харков-Минск. 2001.
39. Ф.П.Сова. Следы шин автотранспортных средств и их использование в розыскной и следственной практике. Москва. 1978.
40. М.В.Салтевский. Следы человека и приемы их для получения информации о преступление и обстоятельствах преступления. Киев.1983.
41. Осмотр места происшествия. Под.ред Дворкина. Москва.2000.